

Jarkko Vimpari

OULUN SEURAKUNTAYHTYMÄN YMPÄRISTÖOHJELMA

Ympäristökatselmus 2018 - 2019 ja ympäristöohjelma 2019 - 2023

OULUN SEURAKUNTAYHTYMÄN YMPÄRISTÖOHJELMA

Ympäristökatselmus 2018 - 2019 ja ympäristöohjelma 2019 - 2023

Jarkko Vimpari MAA16SP
Opinnäytetyö
Syksy 2019
Maaseutuelinkeinojen tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Maaseutuelinkeinojen tutkinto-ohjelma

Tekijä: Jarkko Vimpari

Opinnäytetyön nimi: Oulun seurakuntayhtymän ympäristöohjelma

Työn ohjaajat: Kaija Karhunen ja Pekka Kokkonen

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2019

Sivumäärä: 71 + 28

Ympäristöjärjestelmä on yksi organisaation tärkeimmistä johtamistyökaluista. Ympäristöjärjestelmiä ja -sertifikaatteja on saatavilla lukuisia erilaisia ja niissä on toimialakohtaisia eroja. Kaikille on kuitenkin yhteistä se, että ne noudattavat kestävä kehityksen ja jatkuvan parantamisen periaatteita. Samat arvot ohjaavat myös kirkon ympäristödiplomia, joka on seurakunnille suunnattu ympäristöjärjestelmä. Kirkkohallitus on perustanut ympäristödiplomijärjestelmän vuonna 2001. Ympäristödiplomi myönnetään seurakunnalle, joka on sitoutunut kehittämään toimintaansa ympäristön kannalta jatkuvasti paremmaksi.

Oulun seurakuntayhtymällä on ympäristöohjelma vuosille 2013 - 2017. Sen perusteella kirkkohallitus myönsi yhtymälle ympäristödiplomin vuonna 2014. Uusittaessa diplomi on voimassa viisi lisävuotta edellisen voimassaolovuoden päättymisestä lukien. Sen jälkeen sitä on haettava uudelleen. Oulun seurakuntayhtymä aikoo hakea uutta ympäristödiplomia vuonna 2019. Tätä varten on tehtävä uusi ympäristökatselmus sekä ympäristöohjelma. Keväällä 2018 opintojaksolla Maaseutuyrityksen ympäristö- ja laatujohtaminen Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijat tekivät osittaisen ympäristökatselmuksen Oulun seurakuntayhtymälle.

Opinnäytetyön toimeksiantaja oli Oulun seurakuntayhtymä. Opinnäytetyön tavoitteena oli täydentää keväällä 2018 aloitettua ympäristökatselmusta ja laatia Oulun seurakuntayhtymälle uusi ympäristöohjelma vuosille 2019 - 2023. Työ toteutettiin haastattelemalla ympäristötyöryhmän eri vastuuhenkilöitä. Haastattelut olivat puolistrukturoituja ja ne laadittiin jokaiselle haastateltavalle erikseen. Aineistonkeruuta varten tehtiin myös Oulun seurakuntayhtymän työntekijöille suunnattu ympäristö-assenkysely. Kysely toteutettiin Webropol-kyselynä helmikuussa 2019.

Kirkon ympäristödiplomin rakenne mukaillee kansainvälisten ympäristöjärjestelmien ISO 14001 ja EMAS rakennetta. Siispä opinnäytetyössä käsitellään myös yleisellä tasolla ympäristöjärjestelmiä, organisaation ympäristövastuuta, ympäristöjohtamista sekä kestävä kehitystä. Ympäristökatselmuksessa selvitetään Oulun seurakuntayhtymän eri toimintojen ympäristövaikutukset ja ympäristönhoidon nykytila. Ympäristöohjelmaan laadittiin konkreettiset tavoitteet aikatauluineen ja kehittämistarpeet, jotka tulivat ilmi ympäristökatselmuksessa.

Opinnäytetyön tuloksena ovat ympäristökatselmus 2018 - 2019 ja ympäristöohjelma 2019 - 2023, joiden perusteella Oulun seurakuntayhtymä hakee kirkkohallitukselta uutta ympäristödiplomia edellä mainituille vuosille. Auditoijat ovat jo saaneet materiaalin tutustuttavakseen.

Asiasanat: Ympäristöjärjestelmä, ympäristöjohtaminen, organisaation ympäristövastuu, kestävä kehitys, kirkon ympäristödiplomi, ympäristöohjelma, Oulun seurakuntayhtymä

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree programme in Agricultural and Rural industries

Author: Jarkko Vimpari

Title of thesis: Environmental Management System of Oulu Parish Union

Supervisors: Kaija Karhunen and Pekka Kokkonen

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2019 Number of pages: 71 + 28

An environmental management system is one of the most important management tools of organization. Numerous environmental management systems and different certifications are available today. However, common for all these systems is to adhere the principles of sustainable development and continuous improvement. The same values guide also the Church's Environmental Diploma, which is an environmental management system for parishes. The environmental diploma is awarded to a parish which is committed to continuously improving its performance in terms of the environment.

The Oulu Parish Union has an Environmental Program for 2013 - 2017. Based on this, the Church Council awarded Parish Union with Environmental Diploma in 2014. If the Parish Union renews its Environmental Program, then the diploma is valid for five additional years from the end of the previous season. After that they must apply it again. Oulu Parish Union plans to apply for a new Environmental Diploma in 2019. For this purpose, a new Environmental Review and Environmental Program must be accomplished. Students of Oulu University of Applied Sciences launched Environmental Review as a study project in spring 2018.

The thesis was commissioned by the Oulu Parish Union. The goal of the thesis was to supplement the Environmental Review launched in spring 2018 and to make a new Environmental Program for Oulu Parish Union for 2019 - 2023. The work was carried out by interviewing various persons in charge of the Environmental Management Team. The interviews were semi-structured and were prepared individually for each interviewee. An environmental attitude survey was also made for Oulu Parish Union employees. The survey was conducted as a Webropol survey in February 2019.

Church Environmental Diploma is based on the international environmental systems ISO 14001 and EMAS. That's why, the thesis also deals generally with environmental management systems, environmental liability of an organization, environmental resource management and sustainable development.

The results of this thesis are Environmental Review 2018 - 2019 and Environmental Program 2019 - 2023. The Environmental Review examines the environmental impacts of the various processes of the Oulu Parish Union. The current state of environmental management is also examined. Concrete development goals and timetables based on the Environmental Review, were included in the new Environmental Program.

Keywords: Environmental management system, environmental resource management, environmental liability of organization, sustainable development, the Church Environmental Diploma, Environmental Program, Oulu Parish Union

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
2	KESTÄVÄ KEHITYS.....	8
2.1	Ekologinen kestävyys.....	8
2.2	Taloudellinen kestävyys	9
2.3	Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys.....	9
2.4	Elinkaariajattelu	10
3	ORGANISAATION YMPÄRISTÖVASTUU	12
4	YMPÄRISTÖJOHTAMINEN	14
4.1	Ympäristöjärjestelmät.....	15
4.2	Ympäristöjärjestelmien standardit	15
4.2.1	ISO 14000 ympäristöjohtaminen.....	16
4.2.2	ISO 14001 ympäristöjärjestelmä	16
4.3	EMAS-järjestelmä.....	17
4.4	Ympäristöviestintä.....	18
5	KIRKON YMPÄRISTÖDIPLOMI	20
5.1	Ympäristökatselmus ja ympäristöohjelma	21
5.2	Auditointi ja pisteytys.....	22
5.3	Ympäristödiplomi Oulun seurakuntayhtymässä.....	23
6	AINEISTON KERUUMENETELMÄT	25
6.1	Haastattelut	26
6.2	Ympäristöasennekysely.....	26
6.3	Palaverit ja kokoukset	27
7	YMPÄRISTÖASENNEKYSelyn TULOKSET.....	28
8	YMPÄRISTÖKATSELMUS 2018 - 2019.....	31
8.1	Ympäristödiplomin hakuprosessi ja järjestelmän laadinta	31
8.2	Talouden ja toiminnan suunnittelu.....	32
8.3	Ympäristökasvatus	32
8.4	Jätehuolto.....	33
8.5	Siivous.....	34
8.6	Energia ja rakentaminen.....	34
8.7	Keittiö ja ruokalot.....	36

8.8	Toimistotyö.....	36
8.9	Hautausmaat ja viheralueet.....	37
8.10	Leiri- ja kurssikeskukset	38
8.11	Metsät	39
8.12	Liikenne.....	40
9	YMPÄRISTÖOHJELMA 2019 - 2023.....	41
10	PISTEYTYS AUDITOINTIA VARTEN.....	65
11	POHDINTA.....	66
	LÄHTEET.....	69
	LIITTEET	71

1 JOHDANTO

Ekologisten ongelmien kasvaminen aiheuttaa jatkuvasti tiukennuksia yhteiskunnallisiin ympäristövaatimuksiin sekä lainsäädäntöön. Myös ympäristötietoisuus on kasvanut merkittävästi ja nykyään kuluttajat haluavat tehdä ympäristöä vähemmän kuormittavia valintoja. Enää ei vain puhuta ja olla huolissaan ympäristön tilasta vaan on siirrytty pikkuhiljaa sanoista tekoihin. Kaikki nämä tekijät yhdessä ovat aiheuttaneet yrityskulttuurille melkoisia muutospaineita. Vaatimusten myötä organisaatioille onkin kehitetty erilaisia ympäristöjärjestelmiä ja -sertifikaatteja, joilla omaa toimintaa voidaan muuttaa ympäristön kannalta paremmaksi. Ympäristöjärjestelmästä on siis tullut yksi organisaation tärkeimmistä johtamistyökaluista.

Ympäristöjärjestelmiä on nykyään tarjolla monia ja niissä on toimialakohtaisia eroja. Kaikille on kuitenkin yhteistä se, että niissä noudatetaan kestävän kehityksen ja jatkuvan parantamisen periaatteita sekä voimassa olevaa lainsäädäntöä. Samat arvot ohjaavat myös kirkon ympäristödiplomia, joka on seurakunnille suunnattu ympäristöjärjestelmä. Kirkon ympäristödiplomi on kirkkohallituksen myöntämä todistus seurakunnalle, joka on sitoutunut kehittämään toimintaansa ympäristön kannalta jatkuvasti paremmaksi. Kirkkohallitus on perustanut ympäristödiplomijärjestelmän vuonna 2001.

Oulun seurakuntayhtymällä on ympäristöohjelma vuosille 2013 - 2017. Sen perusteella kirkkohallitus myönsi yhtymälle ympäristödiplomin vuonna 2014. Uusittaessa diplomi on voimassa viisi lisävuotta edellisen voimassaolovuoden päättymisestä lukien. Sen jälkeen sitä on haettava uudelleen. Oulun seurakuntayhtymä aikoo hakea uutta ympäristödiplomia vuonna 2019. Tätä varten on tehtävä uusi ympäristökatselmus sekä ympäristöohjelma. Keväällä 2018 opintojaksolla Maaseutuyrityksen ympäristö- ja laatujohtaminen Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijat tekivät osittaisen ympäristökatselmuksen Oulun seurakuntayhtymälle. Ympäristökatselmuksessa kartoitetaan seurakunnan kaikkien toimintojen eli prosessien ympäristövaikutukset. Opintojaksolla ympäristökatselmuksesta jäi kattamatta osa-alueet: Metsät, Talous ja toiminta sekä Ympäristökasvatus.

Opinnäytetyön tavoitteena oli täydentää keväällä 2018 aloitettua ympäristökatselmusta ja laatia Oulun seurakuntayhtymälle uusi ympäristöohjelma vuosille 2019 - 2023. Ympäristöohjelman avulla seurakuntayhtymä hakee Kirkkohallitukselta uutta ympäristödiplomia edellä mainituille vuosille.

2 KESTÄVÄ KEHITYS

Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta. Sen päämääränä on turvata hyvät elämisen mahdollisuudet nykyisille ja tuleville sukupolville. Kestävässä kehityksessä ympäristö, ihminen ja talous otetaan huomioon tasavertaisina niin päätöksenteossa kuin toiminnassa. (Ympäristöministeriö 2019, viitattu 1.10.2019.)

Paikallisen luonnon ja ihmisen toiminnan välinen yhteys on Harmaalan ja Jallinojan (2012, 15) mukaan ollut osa maanviljelyä ja karjanhoitoa jo vuosisatoja. Viljelysmaiden ylilaiduntamista on tietoisesti vältetty, jotta varmistetaan seuraavien vuosien sekä seuraavien sukupolvien mahdollisuudet toimivaan maanviljelyyn. Teollisuusmaissa herättiin huomioimaan laajemmin luonnon ja ihmisen välistä yhteiseloä 1970-luvulla.

Kestävää kehitystä käsiteltiin ensimmäisen kerran YK:n Brundtlandin komissiossa vuonna 1987. Tällöin komitea loi kestävä kehityksen (sustainable development) käsitteen, joka on levinnyt laajalti sekä yhteiskunnalliseen että talouselämän käyttöön. Kestävä kehityksen politiikka on kehittynyt ja muotoutunut vähitellen yhä kattavammaksi ja monipuoliseksi kokonaisuudeksi. Alkuperäisen määritelmän mukaan kestävässä kehityksessä ihmiskunnan kehityksen tulee vastata nykyisten sukupolvien tarpeisiin vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuutta omien tarpeiden tyydyttämiseen. Brundtlandin komissio määritteli myös kestävä kehityksen kolme ulottuvuutta: ekologinen, taloudellinen ja sosiaalinen kestävyys. Joissakin lähteissä mukana on erillisenä kulttuurinen ulottuvuus, mutta useimmissa lähteissä se sisältyy sosiaalisen kestävyuden elementtiin (Harmaala & Jallinoja 2012, 15 - 16).

2.1 Ekologinen kestävyys

Kestävässä kehityksessä biologinen monimuotoisuus ja ekosysteemien toimivuus säilyy. Ekologiseen kestävyteen pyrittäessä kansainvälinen yhteistyö on hyvin keskeisessä asemassa kansallisten toimien lisäksi. (kestavakehitys.fi 2019, viitattu 25.9.2019.)

Ekologisesti kestävässä toiminnassa noudatetaan varovaisuusperiaatetta. Ennalta varautumisen periaatteen mukaan ympäristön tilan heikkenemistä estävien toimien lykkäämistä ei voi perustella täyden tieteellisen näytön puuttumisella. Ennen toiminnan aloittamista arvioidaan riskit, haitat ja

kustannukset. Tärkeitä periaatteita ovat myös haittojen synnyn ennalta ehkäisy ja haittojen torjuminen niiden synty lähteillä. Mahdollisuuksien mukaan haittojen kustannukset peritään niiden aiheuttajalta. (kestavakehitys.fi 2019, viitattu 25.9.2019.)

2.2 Taloudellinen kestävyys

Taloudellinen kestävyys on sisällöltään ja laadultaan vakaata kasvua, joka ei perustu pitkällä aikavälillä velkaantumiseen tai varantojen hävittämiseen. Yhteiskunnan keskeiset toiminnot edellyttävät taloudellista kestävyttä. Taloudelliseen kestävyteen pyrkivä talouspolitiikka luo otolliset olosuhteet kansallisen hyvinvoinnin ylläpitämiselle ja lisäämiselle. (Ympäristöministeriö 2019, viitattu 1.10.2019.)

Kestävä talous helpottaa myös selviämään vastaan tulevista haasteista, kuten väestön ikääntymisestä aiheutuvista kasvavista sosiaaliturva- ja terveystalouksista. Kestävä talous on edellytys sosiaaliselle kestävyydelle. Sosiaalista kestävyttä vaalivat toiminnot taas auttavat lieventämään niitä vaikeuksia, joita nopeasti muuttuvassa maailmantaloudessa mahdollisesti syntyy. (Ympäristöministeriö 2019, viitattu 1.10.2019.)

2.3 Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys

Kulttuurisesti ja sosiaalisesti kestävä kehitys on ihmisten oikeudenmukaista kohtelua. Tavoitteena on huomioida hyvinvoinnin siirtyminen sukupolvelta toiselle. Yhä jatkuva väestönkasvu, köyhyys, ruoka- ja terveydenhuolto, sukupuolten välinen tasa-arvo sekä koulutuksen järjestäminen ovat maailmanlaajuisia haasteita sosiaaliselle kestävyydelle. Kyseisillä haasteilla on myös merkittäviä vaikutuksia ekologiseen ja taloudelliseen kestävyteen. Näihin haasteisiin vastaaminen vaatii paljon työtä sekä yksittäisiltä valtioilta että kansainväliseltä yhteisöltä. Kansalaisten hyvinvointi on yksi merkittävä edellytys ekologisen kestävyden edistämiseksi. (Ympäristöosaava.fi 2019a, viitattu 12.10.2019.)

Kulttuurinen kestävyys tarkoittaa sekä luovuuden että kulttuurisen moninaisuuden huomioimista. Se on oman sekä muiden kulttuurien hyväksymistä ja kunnioittamista. Kulttuurisesti kestävässä kehityksessä on tärkeää, että eri kulttuurit elävät sopuissa keskenään. Monimuotoisuus ja

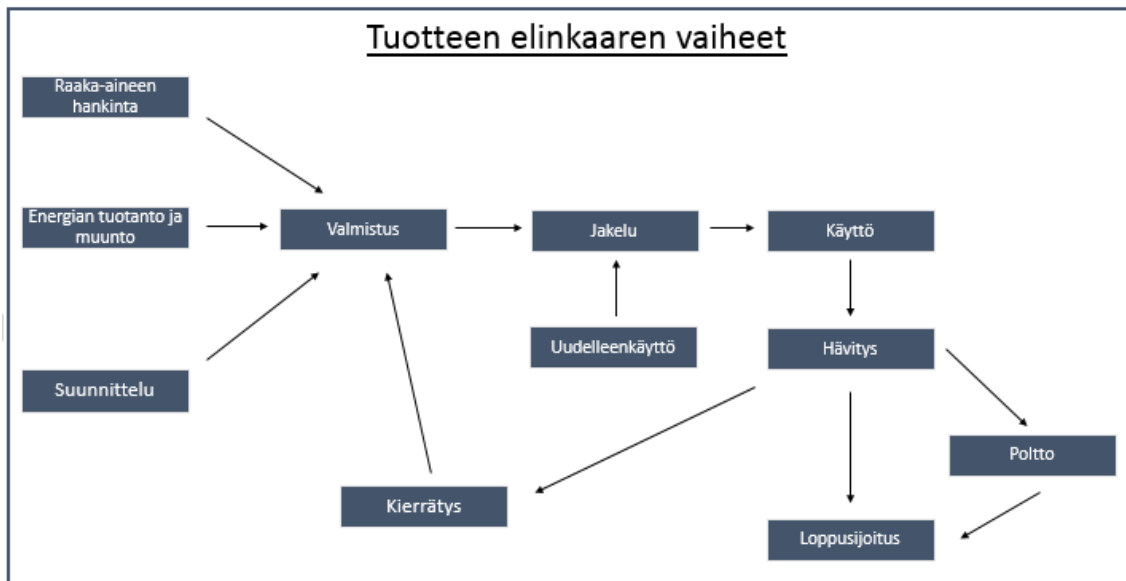
tasapainoinen kasvu hyväksytään sekä kunnioitetaan kaikkien oikeuksia. Kulttuurisessa kehityksessä on olennaista tunnistaa eri tekijät, jotka vaikuttavat kehitykseen, kuten esimerkiksi ennakkoluulojen vaikutus. (Ympäristöosaava.fi 2019a, viitattu 12.10.2019.)

2.4 Elinkaariajattelu

Elinkaariajattelu tarkoittaa tuotteen tai palvelun ympäristövaikutusten tarkastelua systemaattisesti hyödykkeen koko elinkaaren aikana. Ympäristökysymysten yhteydessä esimerkiksi tuotteen elinkaari saa laajemman merkityksen kuin liiketaloustieteessä. Liiketalous tarkastelee tuotetta yrityksen kannalta kehitysvaiheesta markkinoilta poistumiseen. Ympäristön hallinnassa tuotteen ympäristövaikutuksia arvioidaan logistisena kokonaisuutena raaka-aineiden hankinnasta tuotteen lopulliseen hävittämiseen. Ympäristökuormituksen minimointi koko arvoketjussa on ylimpänä tavoitteena. (Lecklin 2006, 280.)

Elinkaarenaikaisia ympäristövaikutuksia tarkastellessa, eri palveluilla ja tuotteilla korostuvat eri vaiheet. Esimerkiksi ruokapalvelualalla raaka-ainetuotanto aiheuttaa suurimman ympäristökuormituksen, ei keittiön toiminta. Rakennuksissa suurin ympäristövaikutus muodostuu niiden käyttövaiheessa, etenkin energiankulutuksesta. Määrään voidaan vaikuttaa rakennusteknisin keinoin ja huoltotoimenpiteillä. (Ympäristöosaava.fi 2019b, viitattu 9.10.2019.)

Kestävän kehityksen kannalta ei ole yhdentekevää, käytetäänkö tuotteissa tai palveluissa uusiutuvia vai uusiutumattomia raaka-aineita. Valmistusprosessin energian käytössä ja energianlähteissä voi olla ympäristönsuojelumielessä suuria eroja. Valmistuksessa syntyvien jätteiden ja päästöjen määrä on pyrittävä minimoimaan. Jo suunnitteluvaiheessa täytyy ottaa huomioon, voidaanko tuotetta käyttää uudestaan samaan tarkoitukseen tai voidaanko se kierrättää raaka-aineiksi toiseen valmistusprosessiin. Miten tuotteen hävitys ja loppusijoitus järjestetään? Meneekö se kaatopaikalle, ongelmajätteeksi vai voidaanko se mahdollisesti jollain aikavälillä saada takaisin hyötykäyttöön? (Kuvio 1.) Näihin kysymyksiin löydetään ratkaisut ympäristöjärjestelmän ja sidosryhmäyhteistyön avulla. (Lecklin 2006, 285.)

KUVIO 1. Tuotteen elinkaaren vaiheet (Lecklin 2006, 285)

Esimerkiksi Suomen tunnetuimman ympäristömerkin, eli joutsenmerkin (Kuvio 2.), kriteerit perustuvat elinkaariajatteluun. Pohjoismainen ympäristömerkintä on laatinut kriteerit noin 60 eri tuoteryhmälle. (Joutsenmerkki.fi 2019a, viitattu 13.10.2019.)

KUVIO 2. Joutsenmerkki (Joutsenmerkki.fi)

Kriteerit huomioivat jokaisen tuoteryhmän kannalta merkittävimmät ympäristövaikutukset koko elinkaaren ajalta. Arvioinnin kohteena ovat muun muassa materiaalien alkuperä, tuotannon ja käytön energiankulutus sekä kemikaalien käyttö ja jätteiden synty koko tuotanto- ja kulutusketjun aikana. (Joutsenmerkki.fi 2019b, viitattu 13.10.2019.)

3 ORGANISAATION YMPÄRISTÖVASTUU

Ympäristövastuullinen organisaatio pyrkii toimimaan ympäristön kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Organisaatiolla on välitön vastuu sen aiheuttamista ympäristövaikutuksista. Ympäristövastuullisuuteen kuuluvat muun muassa:

- maaperän, vesistöjen ja ilmaston suojele
- luonnonmonimuotoisuuden turvaaminen
- kasvihuonepäästöjen vähentäminen
- jätteiden määrän vähentäminen
- tehokas ja säästävä luonnonvarojen käyttö
- kemikaalien terveyst- ja ympäristöriskien hallinta.

(Harmaala & Jallinoja 2012, 22.)

Harmaalan ja Jallinojan (2012, 22) mukaan vastuullinen organisaatio on selvillä toimintansa ympäristövaikutuksista, tuntee lainsäädännön ja toimii sen mukaan. Organisaatio kehittää jatkuvasti toimintaansa, tunnistaa mahdolliset muutostarpeet ja ottaa ne huomioon.

Laajassa mielessä ympäristövastuulla tarkoitetaan sitä, että organisaation toiminnan aiheuttamien ympäristövaikutusten hallinta on kytketty osaksi organisaation johtamista ja siten osaksi normaalia toimintaa. Yleensä organisaation johto käyttää apuvälineenä ympäristöjärjestelmää, joka sisältää eri työkaluja ympäristöasioiden seuraamiseen, johtamiseen ja käytännön työtehtäviin. Edellä tarkoitettu ympäristövastuu voi perustua vapaaehtoisuuteen, toimialakohtaisiin tai muihin sopimuksiin tai olla vastaus viranomaisten esittämiin vaatimuksiin. Esimerkiksi EU:ssa on säädetty ympäristövastuudirektiivi (2004/35/EY, 21.4.2004) ympäristövastuusta ympäristövahinkojen ehkäisemisen ja korjaamisen osalta. (Tieteen termipankki 2019, viitattu 8.10.2019.)

Suomessa ympäristönsuojelulaki (527/2014) velvoittaa toimijoita

1. Ehkäisemään ympäristön pilaantumista ja sen vaaraa, vähentämään ja ehkäisemään päästöjä sekä torjumaan ja poistamaan ympäristövahinkoja
2. Turvaamaan terveellinen ja viihtyisä sekä luonnontaloudellisesti kestävä ja monimuotoinen ympäristö, tukemaan kestävää kehitystä sekä torjumaan ilmastonmuutosta

3. Edistämään luonnonvarojen kestävästä käyttöä sekä vähentämään jätteiden määrää ja haitallisuutta ja ehkäisemään jätteistä aiheutuvia haitallisia vaikutuksia
4. Tehostamaan ympäristöä pilaavan toiminnan vaikutusten arviointia
5. Parantamaan kansalaisten mahdollisuuksia vaikuttaa ympäristöä koskevaan päätöksentekoon.

(Finlex 2019, viitattu 9.10.2019.)

4 YMPÄRISTÖJOHTAMINEN

Ympäristöjohtaminen on toiminnan hallintaa, jossa ympäristönsuojelulliset tavoitteet huomioidaan kaikessa organisaation toiminnassa ja päätöksenteossa. Ympäristöjohtamisella edistetään toiminnan ekotehokkuutta ja minimoidaan palveluiden ja tuotteiden koko elinkaaren aikaisia ympäristöhaittoja. (Ymparisto.fi 2019a, viitattu 4.10.2019.)

Ympäristöjohtamisessa ympäristöasiat integroidaan yrityksen muuhun päätöksen tekoon ja niille asetetaan omat tavoitteet muiden tavoitteiden rinnalle. Ympäristöjohtamisen keskeinen elementti on yrityksen ympäristöstrategia. Yrityksen ympäristöstrategisen viitekehyksen katsotaan muodostuvan seuraavista osastrategioista:

- ympäristöstrategia
- riskienhallintastrategia
- elinkaarisuunnittelustrategia
- kilpailustrategia.

(Lecklin 2006, 282.)

Kaikkien organisaatioiden ympäristöstrategisella perusasenteella on nykypäivänä merkittävä vaikutus niiden imagoon. Aktiivisuus ympäristöasioissa tuo positiivista julkisuutta ja mahdollisesti myös kilpailuetuja. Riskeinä ovat kuitenkin uusien ympäristöratkaisujen kalleus ja epävarmuus. Nykypäivänä kuluttajat ovat kuitenkin valmiita maksamaan ympäristöystävällisyydestä. Tämän ansiosta palveluntarjoajien on entistä kannattavampaa panostaa ympäristöystävällisempään tuotekehitykseen. (Lecklin 2006, 282.)

Lecklin (2006, 280) toteaa, että nykyinen markkinalähtöinen ympäristöjohtaminen vastaa asiakaslähtöistä laatujohtamista. Ympäristö on kuin asiakas. Organisaation toiminta ja tavoitteet suunnitellaan ympäristön ehdoilla. Nykyiset ympäristöjärjestelmät ovat laadukkaita ympäristöasioiden johtamisjärjestelmiä, jotka sisältävät mm. elinkaarianalysit ja ekotaseet, ympäristöstandardit sekä -auditoinnit.

4.1 Ympäristöjärjestelmät

Ympäristöjärjestelmä tarkoittaa järjestelmällistä tapaa, jolla organisaation johto määrittelee ja toteuttaa ympäristöasioiden hallintaan liittyvät tavoitteet organisaation eri tasoilla. Ympäristöjärjestelmä on siis ympäristöasioiden johtamisjärjestelmä, jota käytetään organisaation ympäristöpolitiikan kehittämiseen ja toteuttamiseen sekä sen ympäristönäkökohtien hallitsemiseen. Ympäristöjärjestelmä käsittää resurssit, vastuut ja valtuudet, prosessit, menettelyt ja toimenpiteet organisaation ympäristöpolitiikan toteuttamiseksi ja ympäristönsuojelun tason parantamiseksi. Vastuu ympäristöasioiden hallinnasta on organisaation johdolla. (SFS 2015, 17.)

Ympäristöjärjestelmälle voidaan asettaa muun muassa seuraavanlaisia tavoitteita:

- ympäristötietoisuuden ja -vastuun kasvattaminen
- ympäristöasioiden jatkuva parantaminen
- resurssien oikea kohdistaminen
- sidosryhmäytyväisyyden rakentaminen
- omien ympäristövaikutusten tunnistaminen
- varautuminen oman toiminnan riskeihin
- elinympäristön elinkelpoisuuden turvaaminen
- päästöjen synnyn ja käsittelyn hallinta

(Lecklin 2006, 286).

4.2 Ympäristöjärjestelmien standardit

Standardisointi on yhteisten toimintatapojen laatimista, jolla lisätään tuotteiden ja toimintatapojen yhteensopivuutta sekä turvallisuutta. Standardeja käytetään lähes kaikilla aloilla. Oli kyseessä siten teollisuuden, kaupan tai tutkimuksen ala, yhteisesti hyväksytyt käsitteet sekä määritelmät nopeuttavat työtä, vähentävät virheitä ja auttavat saamaan entistä parempia käytännön tuloksia. Standardien ansiosta eri menetelmät, tuotteet ja palvelut sopivat juuri siihen käyttöön ja niihin olosuhteisiin, joihin ne on tarkoitettu. Tämä helpottaa viranomaisten, elinkeinojen sekä kuluttajien elämää. Standardien avulla taataan toiminnan turvallisuutta, helpotetaan kotimaista ja kansainvälistä kauppaa sekä suojellaan ympäristöä. (Suomen standardisoimisliitto 2018a, viitattu 27.2.2019.)

Ympäristöstandardit kannustavat organisaatioita aloitteellisuuteen ympäristökysymysten hallinnassa. Ympäristöstandardit tarjoavat työkaluja organisaation ympäristöasioiden hallinnan parantamiseen ja siitä viestimiseen. Ympäristöasioiden hallinnan käsitteet, määritelmät sekä menetelmät saadaan vakiinnutettua standardien avulla. Ympäristöstandardit tarjoavat ohjeita ja malleja myös ympäristöjohtamisen kehittämiseen. Standardien avulla maailmanlaajuisille markkinoille saadaan luotua yhteisiä pelisääntöjä. Tämän ansiosta mahdolliset kaupan esteet saadaan minimoitua. (SFS 2015, 11.)

Suomessa on hajautettu standardisointijärjestelmä, jossa SFS toimii keskusjärjestönä ja laatii standardit yhdessä toimialayhteisöjensä kanssa. SFS edustaa Suomea eurooppalaisessa standardisointijärjestössä CEN:ssä sekä kansainvälisessä standardisointijärjestössä ISO:ssa. Aloitteen standardisoinnin kohteesta voi tehdä kuka tahansa. Useimmiten aloitteet tulevat teollisuuden edustajilta tai EU:lta. Nykyisin vajaa viidesosa eurooppalaisista standardeista on tehty EU:n toimeksiannosta. (Suomen standardisoimisliitto 2018b, viitattu 27.1.2019.)

4.2.1 ISO 14000 ympäristöjohtaminen

ISO 14000 ympäristöjohtaminen on standardisarja, joka tarjoaa organisaatiolle työkalupakin ympäristöasioiden hallintaan ympäristöjohtamisen tueksi. ISO 14000 -sarjan oppaat käsittelevät seuraavia aiheita:

- ympäristöjärjestelmät
- ympäristötarkastukset ja -auditoinnit
- ympäristönsuojelun tason arviointi
- ympäristömerkinnät
- elinkaariarviointi
- kasvihuonekaasupäästöjen hallinta
- tuotteiden vesi- ja hiilijalanjälki
- ympäristöviestintä
- suunnittelun ja tuotekehityksen ympäristönäkökohdat
- materiaalivirtojen kustannusanalyysi
- termit ja määritelmät.

(Suomen Standardisoimisliitto 2018c, viitattu, 13.10.2019.)

4.2.2 ISO 14001 ympäristöjärjestelmä

ISO 14001 on maailman tunnetuin ympäristöjärjestelmämalli, jonka avulla organisaatiot kykenevät parantamaan ympäristönsuojelunsa tasoa sekä osoittamaan ympäristöasioidensa hyvää hoitoa. ISO 14001 on tehty riittävän joustavaksi, jotta sitä voidaan soveltaa erityyppisissä ja erikokoisissa

organisaatioissa, niin yksityisellä kuin julkisella sektorilla. Organisaation on mahdollista saada ISO 14001 -standardin mukaisesta ympäristöjärjestelmästä todistus eli sertifikaatti. (Suomen Standardisoimisliitto 2018d, viitattu 13.10.2019.)

4.3 EMAS-järjestelmä

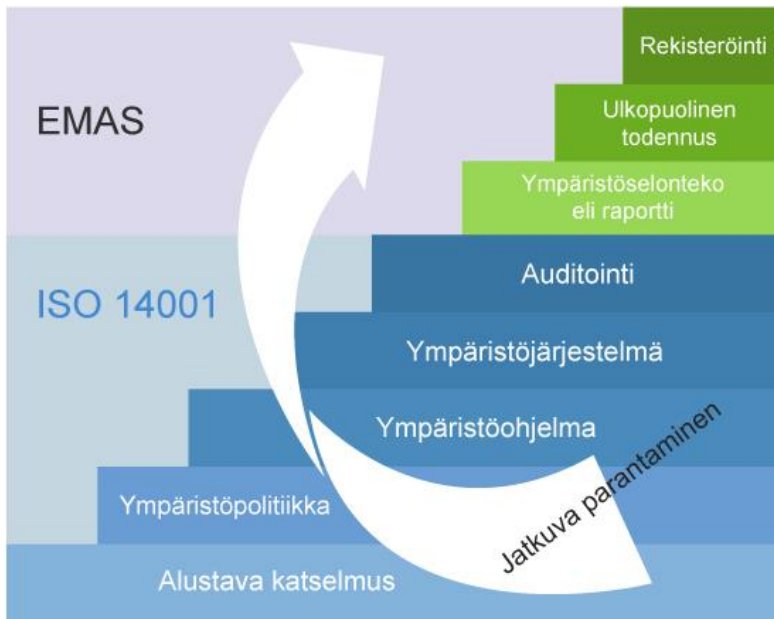
EMAS-järjestelmä on kaikille yrityksille ja organisaatioille tarkoitettu vapaaehtoinen ympäristöjärjestelmä. EMAS (the Eco Management and Audit Scheme) perustuu EU:n asetukseen, joka koostuu ISO 14001 Ympäristöjärjestelmästandardin mukaisesta ympäristöjärjestelmästä sekä ympäristöraportista eli EMAS-selonteosta. (Lecklin 2006, 288.) Kuviossa 3 näkyy EMAS ja ISO 14001 -ympäristöjärjestelmien rakenne.

EMAS-organisaatio sitoutuu ympäristönsuojelun tason jatkuvaan parantamiseen, ympäristölainsäädännön noudattamiseen sekä julkiseen raportointiin ympäristöasioista. EMAS:ssa kiinnitetään huomiota myös henkilöstön aktiiviseen osallistumiseen ympäristötavoitteiden saavuttamisessa. Ympäristötietojen raportointi ja avoimuus ovat keskeinen osa EMAS-järjestelmää. EMAS-selonteon tarkoituksena on antaa ajankohtaista tietoa organisaation ympäristöasioista kiinnostuneille tahoille. Selonteossa tulee käydä ilmi vähintään seuraavat asiat:

1. Kuvaus toiminnasta
2. Ympäristöpolitiikka ja -järjestelmä
3. Ympäristönäkökohdat
4. Päämäärät ja tavoitteet
5. Tiedot päästöjen ja muiden ympäristönäkökohtien kehityksestä
6. Ympäristölainsäädännön vaatimusten täyttäminen
7. Ympäristötodentaja ja päivämäärä.

(Lecklin 2006, 289.)

EMAS-järjestelmään sitoutuneiden organisaatioiden tulisi käyttää raportoinnissa ympäristönsuojelun tasoa kuvaavia indikaattoreita. Ne voidaan jakaa kolmeen luokkaan: ympäristön tilan indikaattorit, toimintojen tehokkuusindikaattorit ja johdon tehokkuusindikaattorit. Esimerkiksi ympäristön tilan indikaattorit voivat antaa tietoa veden kulutuksesta, hiilidioksidipäästöjen määrästä ja sen kehityksestä tai uusiutuvan energian osuudesta organisaation energiankulutuksessa. (Ymparisto.fi 2019b, viitattu 16.10.2019.)

KUVIO 3. EMAS ja ISO 14001 -ympäristöjärjestelmien rakenne (Ympäristö.fi)

Standardit ovat siis suosituksia ja yleensä niiden käyttö on vapaaehtoista. Viranomaiset kuitenkin edellyttävät niiden käyttämistä tiettyjen toimintojen osalta. Kukin organisaatio soveltaa standardeja itselleen parhaiten sopivalla tavalla, pitäytyen standardien tarkoituksessa ja vaatimuksissa. Ympäristöstandardit muodostavat yhdessä ympäristöasioiden hallinnan työkalupakin. Ne tarjoavat ohjausta johtamisen, tuotannon ja tuote- tai palveluketjujen ympäristövaikutusten hallintaan.

4.4 Ympäristöviestintä

Organisaation sisäisessä viestinnässä jokaiselle työntekijälle tulee kertoa, mihin organisaatio on ympäristöpolitiikallaan sitoutunut ja mihin se sillä pyrkii. Jokaisen työntekijän tulee tietää, mitä ympäristövaikutuksia hänen työstään seuraa tai voi seurata. Tämä auttaa työntekijää ymmärtämään, mikä merkitys hänen työllään on ympäristölle ja mitä hänen tulee ottaa työssään huomioon, jotta voidaan välttää tai vähentää ympäristövaikutuksia. Vastaavasti kullekin työntekijälle tulee järjestää työnkuvan mukaista ympäristökoulutusta. Henkilöstölle suunnattua ympäristökoulutusta ja -tiedotusta kannattaa järjestää säännöllisesti. Niin lakeihin kuin itse organisaation toimintoihin ja velvoitteisiin voi ajan myötä tulla muutoksia. Henkilöstölle on myös hyvä säännöllisesti tiedottaa, miten ympäristöohjelman mukainen toiminta on edennyt ja mitä on saavutettu. Motivaatiota ympäristönsuojelun tason jatkuvaan parantamiseen voidaan kasvattaa antamalla henkilöstölle tunnustusta ja palkintoja ympäristötavoitteiden saavuttamisesta. (Pesonen, Hämäläinen & Teittinen 2005, 56.)

Organisaation henkilöstölle ja muille sidosryhmille tulee tarjota avoin ja asianmukainen kanava, jossa tiedotetaan ympäristöasioista ja jonka kautta voi tehdä esimerkiksi ympäristöaloitteen. Hyviä sisäisiä tiedotuskanavia ovat ilmoitustaulut, intranet tai sähköiset viikkotiedotteet. Organisaation sisäiset tiedotustilaisuudet ovat hyviä kanavia tiedon välittämiseen sekä henkilöstön motivoimiseen. Kaikkein tärkeintä sisäisessä viestinnässä on varmistaa, että viestintä tavoittaa kohdehenkilöt. Siispä henkilökohtainen viestintä on usein tehokkaampaa kuin kirjalliset tiedotteet, jotka jäävät helposti lukematta. (Pesonen ym. 2005, 58.)

Ympäristöjärjestelmässä ulkoinen viestintä tarkoittaa organisaation merkittävimmistä ympäristöasioista tiedottamista organisaation eri sidosryhmille. Tärkeimpiä sidosryhmiä ovat asiakkaat sekä toimittajat, urakoitsijat ja alihankkijat, viranomaiset sekä lähialueen asukkaat. Ympäristöjärjestelmästä tiedottaminen osoittaa ympäristötietoisille asiakkaille, että organisaatio ottaa ympäristön huomioon kaikessa toiminnassaan. Alihankkijoille ja toimittajille täytyy osoittaa ympäristöjärjestelmän edellyttämät vaatimukset, jotta varmistetaan että yhteistyö ja molempien osapuolten toiminta on ympäristöjärjestelmän mukaista. Ulkoisen viestinnän välineitä ovat esimerkiksi ympäristöraportit, organisaation vuosikertomukset, asiakaslehdet ja mainokset. Ympäristöasioista voidaan tiedottaa myös eri tapahtumissa kuten messuilla, näyttelyissä tai avoimien ovien päivillä. (Pesonen ym. 2005, 59.)

Jos organisaatiolla on käytössään EMAS-järjestelmä, sen täytyy tehdä ympäristöraporttiin verrattava julkinen ympäristöselonteko. EMAS-selonteossa organisaatio antaa ajankohtaista tietoa sen ympäristöasioista. Ensimmäinen ympäristöselonteko julkaistaan rekisteröinnin yhteydessä. Tämän jälkeen selonteot julkaistaan siten, että väli edelliseen on korkeintaan kolme vuotta. (Ymparisto.fi 2019b, viitattu 16.10.2019.)

Ympäristöviestinnän tulisi olla kaksisuuntaista. Organisaatiossa tulee sopia, miten henkilöstön sekä ulkoisten sidosryhmien kyselyt ja huolenilmaukset otetaan vastaan. Organisaation on nimettävä henkilö, joka huolehtii kyselyiden vastaanotosta ja niihin vastaamisesta. (Pesonen ym. 2005, 59.)

5 KIRKON YMPÄRISTÖDIPLOMI

Kirkon ympäristödiplomi on kirkkohallituksen myöntämä todistus seurakunnalle tai seurakuntayhtymälle, joka on sitoutunut kehittämään toimintaansa jatkuvasti ympäristön kannalta paremmaksi. Diplomin saa seurakunta, joka ottaa käyttöön kirkon ympäristöjärjestelmän ja täyttää ympäristödiplomin kriteerit. Tuomiokapitulin valtuuttama auditoija varmentaa asian mukaisen toiminnan. Ympäristödiplomin myöntää kirkkohallitus. Diplomi on määräaikainen ja se on voimassa myöntämivuoden loppuun sekä neljä seuraavaa kalenterivuotta. Jos diplomi uusitaan, se on voimassa viisi lisävuotta edellisen voimassaolovuoden päättymisestä lukien. Tämän jälkeen sitä on haettava uudelleen. (Kirkkohallitus 2012, 12.)

Ympäristödiplomi tarjoaa seurakunnalle työkaluja ympäristöasioiden hoitoon kaikessa toiminnassa. Ympäristödiplomi auttaa tunnistamaan oman toiminnan ympäristövaikutukset, asettamaan tavoitteet ympäristöhaittojen vähentämiseksi sekä organisoimaan tehtävät ja seurannan tavoitteiden saavuttamiseksi. Järjestelmä mahdollistaa hallinnon, toiminnan ja taloudenpidon tehostamisen. (Kirkkohallitus 2012, 12.)

Diplomin rakenne mukailee kansainvälisten ympäristöjärjestelmien (ISO 14001 ja EMAS) rakennetta, mutta vaatimukset on sovellettu seurakuntien olosuhteisiin. Diplomi omaa samat laatujärjestelmien periaatteet: suunnittele, tee, tarkista, korjaa. Kirkkohallitus on perustanut diplomijärjestelmän vuonna 2001. Sitä kehittää ja siitä vastaa kirkkohallituksen asettama kirkon ympäristöasioiden seurantaryhmä. Kirkkohallituksessa ympäristöasioista vastaa yhteiskuntatyön sihteeri. Ympäristödiplomin vaatimukset ovat osittain erilaisia pienille ja isoille seurakunnille. Myös seurakuntayhtymille on tiettyjä erityissovellutuksia, jotka mainitaan tekstissä kunkin asiakohdan yhteydessä. Pienten seurakuntien on mahdollista tehdä yhteistyötä diplomia hakiessa. (Kirkkohallitus 2012, 12.)

Ympäristödiplomi velvoittaa, että kirkkoneuvosto tai seurakuntayhtymässä yhteinen kirkkoneuvosto nimeää ympäristödiplomian valmistelevan työryhmän. Työryhmän tehtävänä on tehdä arvio seurakunnan toiminnan ympäristövaikutuksista (ympäristökatselmus) ja suunnitelma parannustoimenpiteistä (ympäristöohjelma). Kun kirkkoneuvosto on hyväksynyt ympäristöohjelman, otetaan siinä olevat ympäristötavoitteet osaksi seurakunnan toiminta- ja taloussuunnitelmaa. Tehdyistä toimenpiteistä raportoidaan osana toimintakertomusta tai muulla sovitulla tavalla. (Kirkkohallitus 2012, 13.)

Kirkon ympäristödiplomin voivat saada seurakunta, seurakuntayhtymä, kirkon eri järjestöt sekä kirkon keskushallinnon yksiköt. Tällä hetkellä yhteensä 50:llä näistä on voimassa oleva ympäristödiplomi. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2019, viitattu 12.9.2019.)

5.1 Ympäristökatselmus ja ympäristöohjelma

Kirkon ympäristökatselmuksessa käydään läpi seurakuntayhtymän keskeisten prosessien (taulukko 1.) ympäristövaikutukset ja selvitetään, mikä on ympäristöhoidon nykytila. Ympäristökatselmuksen pohjalta laaditaan ympäristöohjelma, jossa asetetaan konkreettiset tavoitteet ja aikataulut katselmuksessa ilmenneiden ongelmien ratkaisemiseksi. (Kirkkohallitus 2012, 21.)

Kirkon ympäristödiplomin käsikirjassa (2012, 21) huomautetaan, että ympäristökatselmusta tehdessä joudutaan todennäköisesti perehtymään seuraaviin asiakirjoihin:

- Aiemmat ympäristöohjelmat + väliauditoinnin raportti
- Toiminta- ja taloussuunnitelmat
- Rakennus- ja investointisuunnitelmat
- Kiinteistöstrategia sekä maankäyttösuunnitelma
- Toimintakertomukset ja tilinpäätökset
- Metsänhoitosuunnitelma ja mahdolliset luontokartoitukset
- Luonnonsuojelulain nojalla suojellut ja/tai valtiolle myydyt suojelukohteet
- Kiinteistöjen energiankulutuksen seurantaraportit ja vedenkulutustiedot
- Hankintaohje, Matkustussääntö ja mahdolliset matkustustilastot
- Kunnan jätehuolto- ja ympäristönsuojelumääräykset
- Jättemäärien, -lajien ja -kustannusten seurantaraportit
- Kemikaalien käyttöturvallisuustiedotteet
- Ympäristökasvatussuunnitelma.

Ympäristöohjelma laaditaan seurakuntayhtymän sisäisen ympäristökatselmuksen pohjalta ja se sisältää seurakunnan ympäristötavoitteet. Ne ovat konkreettisia tavoitteita katselmuksessa ilmenneiden ongelmien ratkaisemiseksi. (Kirkkohallitus 2012, 23.)

TAULUKKO 1. Seurakuntayhtymän keskeiset prosessit (Kirkkohallitus 2012, 5 - 7)

Toiminta ja talous	Ruoka ja keittiöt
Ympäristökasvatus	Toimistot
Jätehuolto	Hautausmaat ja viheralueet
Siivous	Leiri- ja kurssikeskukset
Energia ja rakentaminen	Metsät
Liikenne	

5.2 Auditointi ja pisteytys

Ympäristöohjelma laaditaan diplomin edellytysten mukaan siten, että seurakunta täyttää kaikki minimikriteerit, jotka ovat yhteisiä kaikille seurakunnille. Tämän lisäksi koossa on oltava vähintään 100 vapaavalintaista pistettä. Ne kukin seurakunta voi itse valita omien olosuhteidensa pohjalta. Pisteytyksessä huomioidaan ympäristöohjelman kaikki osa-alueet (Talous ja toiminta, Ympäristökasvatus, Jätehuolto jne.). Pisteitä on tarjolla yhteensä hieman yli 500. (Kirkkohallitus 2012, 27.)

Kun pisteet on kerätty ja ympäristöohjelma hyväksytty voi seurakunta pyytää ympäristöjärjestelmän auditointia hiippakunnan tuomiokapitulilta. Auditoinnin käy läpi ympäristöohjelman ja arvioi seurakunnan toimintaa. Auditoinnin voi pyytää lisäselvityksiä ja osoittaa ne kohteet, jotka tarvitsevat toimenpiteitä ennen kuin katselmus voidaan hyväksyä. Tarkastuksen jälkeen auditoinnin antaa lausunnon tuomiokapitulille, joka esittää kirkkohallitukselle ympäristödiplomin myöntämistä kyseiselle seurakunnalle. Jos toiminta on asianmukaista kirkkohallitus myöntää ympäristödiplomin seurakunnalle. (Kirkkohallitus 2012, 28.) Kuviossa 4 näkyy ympäristödiplomin laadinta- ja hakuprosessi kokonaisuudessaan.

Ympäristödiplomin laadinta- ja hakuprosessi

KUVIO 4. Ympäristödiplomin laadinta- ja hakuprosessi (Kirkkohallitus 2012, 19)

5.3 Ympäristödiplomi Oulun seurakuntayhtymässä

Oulun seurakuntayhtymä muodostuu 7 evankelisluterilaisesta seurakunnasta, jotka toimivat Oulun kaupungin alueella. Seurakuntayhtymän ylintä päätöksentekovaltaa käyttää Oulun seurakuntien yhteinen kirkkovaltuusto, joka valitaan neljän vuoden välein pidettävissä seurakuntavaaleissa. Samoissa vaaleissa valitaan myös kunkin seurakunnan oma seurakuntaneuvosto. Henkilöstön määrä seurakuntayhtymässä ja seurakunnissa vuoden 2018 lopussa on ollut 362. (Satalahti, haastattelu 28.3.2019.)

Oulun seurakuntayhtymällä on ympäristöohjelma vuosille 2013 - 2017. Sen perusteella kirkkohallitus myönsi yhtymälle ympäristödiplomin vuonna 2014. Vuonna 2015 edellinen ympäristötyöryhmä teki ympäristöohjelmaan kuuluvan sisäisen väliauditoinnin. Samalla varmistettiin, että yhtymään vuonna 2013 liittyneiden seurakuntien (Oulunsalo, Kiiminki, Haukipudas) ympäristöhoito on yhtei-

sen ympäristöohjelman mukaista. Uusittaessa diplomi on voimassa viisi lisävuotta edellisen voimassaolovuoden päättymisestä lukien, jonka jälkeen sitä on haettava uudelleen. Oulun seurakuntayhtymä hakee uutta ympäristödiplomiam vuodelle 2019 lopulla. Tätä varten on tehtävä ympäristökatselmus sekä ympäristöohjelma. Uusi ympäristöohjelma tehdään vuosille 2019 - 2023. Soukaisen mukaan seurakuntayhtymän ja seurakuntien ympäristöohjelma on tarkoitus viedä yhteiselle kirkkoneuvostolle hyväksyttäväksi loppuvuodesta 2019. (Soukainen, haastattelu 7.5.2019.)

Auditointi eli ulkoinen ympäristökatselmus tapahtuu tuomiokapitulin nimeämän puolueettoman henkilön toimesta. Auditoinnista jää seurakunnalle todistus, joka liitetään mukaan ympäristödiplomihakemukseen. Hakemukseen liitetään myös seurakunnan ympäristöohjelma. Hakemus toimitetaan tuomiokapituliin. Hiippakunta toimittaa hakemuksen kirkkohallitukselle, joka myöntää diplomin. (Soukainen, haastattelu 7.5.2019.)

6 AINEISTON KERUUMENETELMÄT

Keväällä 2018 Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijat tekivät osittaisen ympäristökatselmuksen Oulun seurakuntayhtymälle. Ympäristökatselmuksessa kartoitetaan seurakuntayhtymän kaikkien toimintojen eli prosessien ympäristövaikutukset. Opiskelijat perehtyivät ryhmittäin ympäristöohjelman eri osa-alueisiin, jonka jälkeen kartoitettiin ympäristöhoidon nykytilaa haastattelemalla eri osa-alueiden vastuuhenkilöitä.

Opintojaksolla ympäristökatselmuksesta jäi kattamatta osa-alueet: Metsät, Talous ja toiminta sekä Ympäristökasvatus. Opinnäytetyö on siis jatkoa opintojaksolla aloitetulle projektille. Ensimmäisenä tehtävä oli laatia loppuun jo kurssilla aloitettu ympäristökatselmuksen Kokosin kartoittamattomien osa-alueiden tiedot ja kävin myös kaikki opintojaksolla kerätyt aineistot vielä kerran läpi mahdollisten puutteiden varalta. Melkein kaikkien osa-alueiden aineistoista puuttui tietoja, jotka ovat oleellisia ympäristökatselmuksen loppuun saattamiseksi. Tietojen saamiseksi tein täydentäviä haastatteluja. Valmiin katselmuksen pohjalta voitiin ruveta työstämään varsinaista ympäristöohjelmaa, jonka perusteella seurakuntayhtymä haki uutta ympäristödiplomia.

Ympäristökatselmusta ja ympäristöohjelmaa varten tarvittava aineisto kerättiin haastattelemalla Oulun seurakuntayhtymän ympäristötyöryhmän (Osrky) vastuuhenkilöitä. Ympäristötyöryhmä on nimennyt diplomin jokaiselle aihealueelle vastuuhenkilön, jolta tarvittavat tiedot saatiin. Haastatteluista kerrotaan tarkemmin luvussa 6.1. Pidimme Osrkyn kanssa myös 5 yhteispalaveria, joissa käytiin läpi mm. valmistuvaa ympäristökatselmusta sekä ympäristöohjelmaa. Palaverissa ideoitiin myös uusia tavoitteita tulevalle ohjelmakaudelle.

Uusia kehittämisideoita kerättiin myös ympäristöasennekyselyn avulla. Osana tulevaa ympäristöohjelmaa Oulun seurakuntayhtymän työntekijöille laadittiin ympäristöasennekysely. Kyselyllä halettiin kartoittaa seurakuntayhtymän työntekijöiden ympäristöasenteita ja ympäristötietoisuutta sekä kerätä kehittämisideoita tulevalle kaudella.

6.1 Haastattelut

Haastattelut olivat puolistrukturoituja ja ne laadittiin jokaiselle haastateltavalle erikseen. Ympäristötyöryhmän vastuuhenkilöitä haastateltiin joko suullisesti heidän toimipisteillään tai sähköpostin välityksellä. Haastateltavien henkilöiden yhteystiedot saatiin toimeksiantajalta. Haastatteluiden avulla selvitettiin ympäristöasioiden hoidon nykytilaa sekä pyrittiin löytämään kehittämiskohteita tulevalle diplomikaudelle. Paikan päällä suoritettavat haastattelut äänitettiin sanelukoneella. Myöhemmin äänitteet purettiin vastauksiksi tutkimuksen tuloksiin.

Seurakuntayhtymän rakenne on viime vuosina muuttunut merkittävästi. Uusia seurakuntia on liittynyt yhtymään, jonka myötä esimerkiksi kiinteistöjen määrä on lisääntynyt. Siispä tehtävä oli esimerkiksi kartoittaa kiinteistöjen energiatekniikkaa sekä kulutusta. Joidenkin kiinteistöjen lämmitysmuoto oli vaihtunut joko kokonaan tai osittain. Uuden ja vanhan järjestelmän kulutuserot selvitettiin, jotta saatiin todennettua, onko ympäristöohjelman vaatima vuosittainen energian kulutuksen vähentäminen toteutunut. Tiedot kulutuksista saatiin Osrkyn energiavastaavalta.

6.2 Ympäristöasennekysely

Osana tulevaa ympäristöohjelmaa Oulun seurakuntayhtymän ympäristötyöryhmä (Osrky) teetti Oulun seurakuntayhtymän työntekijöille ympäristöasennekyselyn. Suunnittelimme ja toteutimme kyselyn yhdessä Oulun seurakuntayhtymän ympäristötyöryhmän jäsenten kanssa. Mukana olivat ympäristövastaava Outi Soukainen ja ympäristötyöryhmän pj. Maria Satalahti.

Kyselyllä haluttiin kartoittaa seurakuntayhtymän työntekijöiden ympäristöasenteita sekä kerätä työntekijöiltä kehittämisideoita tulevaa ympäristöohjelmaa varten. Kysely tehtiin Webropol-kyselynä helmikuussa 2019.

Ympäristöasennekysely sisälsi 18 monivalintakysymystä, 3 avointa kysymystä sekä 4 taustakysymystä. Kyselyn ensimmäiset monivalintakysymykset suunniteltiin sellaisiksi, että niihin on mahdollisimman vaivatonta vastata. Tällä haluttiin antaa vastaajalle kevyt ensivaikutelma tulevasta kyselystä, jonka toivottiin motivoivan tekemään kyselyn loppuun asti. Monivalintakysymysten jälkeen tulivat avoimet kysymykset, joiden yhteydessä sai myös antaa palautetta itse kyselystä. Taustakysymykset sijoitettiin kyselyn loppuun, koska niiden kysyminen laajasti heti kyselyn alussa saattaa

aiheuttaa negatiivisia tunteita vastaajassa. Taustakysymyksillä haluttiin selvittää vastaajien ikää, sukupuolta, työuranpituutta sekä asemaa työorganisaatiossa. Kyselyn tuloksista kerrotaan luvussa 7.

6.3 Palaverit ja kokoukset

Projekti alkoi luonnollisesti aloituspalaverilla, jossa oli mukana ohjaava opettaja Kaija Karhunen sekä Oulun seurakuntayhtymän ympäristötyöryhmän pääyhteyshenkilöt Outi Soukainen (ympäristövastaava) ja Aapo Korteniemi (energiavastaava) Aloituspalaverissa rajattiin opinnäytetyön aihe, suunniteltiin alustava aikataulu sekä sovittiin keskeiset toimintatavat aineiston keruuta varten.

Työn edetessä pidimme Osrkyn kanssa 5 yhteispalaveria, joissa käytiin läpi mm. valmistuvaa ympäristökatselmusta sekä ympäristöohjelmaa. Kerättyä aineistoa verrattiin kirkon ympäristödiplomin kriteerien vaatimuksiin. Kävimme palavereissa läpi myös haastatteluissa ja kyselyissä esille nousseita kehittämissuhteita. Kehittämissuhteet arvioitiin, jonka jälkeen niistä valittiin ajankohtaisimmat ja toteuttamiskelpoisimmat ideat osaksi uuden ympäristöohjelman tavoitteita.

Pidimme myös yhden tapaamisen uuden ympäristöohjelman kielentarkistusta varten. Luimme ohjelman läpi kappale kappaleelta ja tarkistimme, että tekstin kieli on asianmukaista ja siinä olevat tiedot pitävät paikkansa. Kielentarkistus tehtiin yhdessä Outi Soukaisen (ympäristövastaava) ja Maria Satalahden (ympäristötyöryhmän pj.) kanssa. Samalla kokoonpanolla laskettiin myös ympäristöohjelman alustava pisteytys tulevaa auditointia varten.

Opinnäytetyön ohjaavien opettajien kanssa pidimme yhteensä 5 palaveria, joissa käytiin läpi valmistuvaa opinnäytetyötä. Arvioimme muun muassa Webropol-kyselyn tuloksia ja kävimme läpi keinoja tulosten analysointiin. Myöhemmissä palavereissa suunnittelimme runkoa opinnäytetyön kirjallisuuskatsaukseen ja etsimme sopivia lähteitä tekstiä varten.

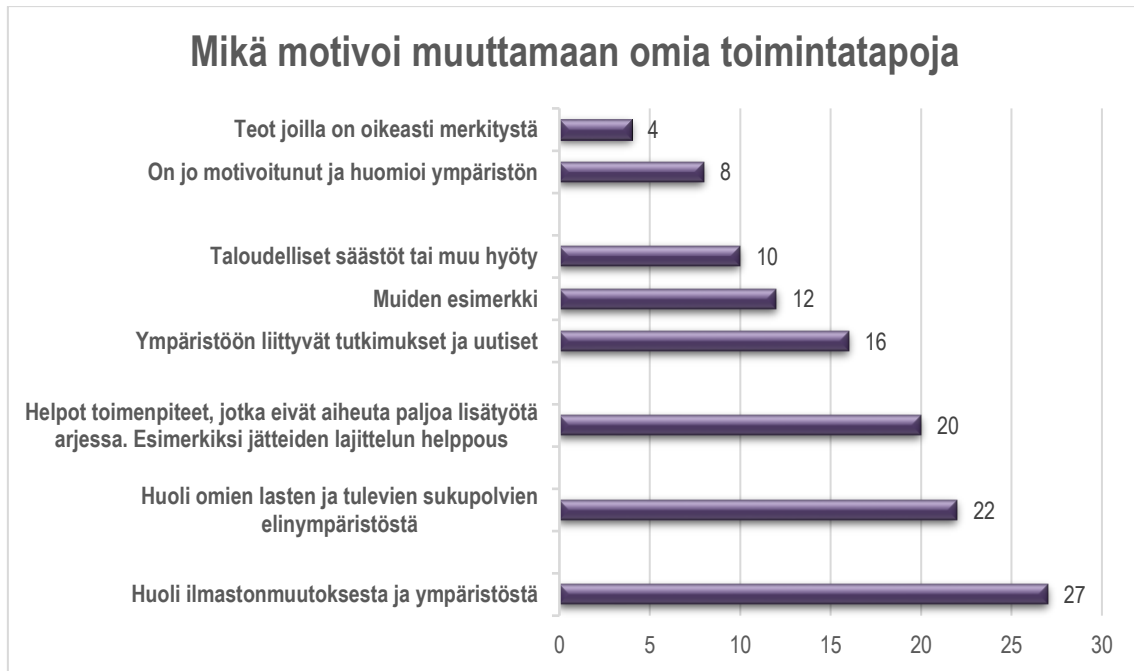
7 YMPÄRISTÖASENNEKYSELYN TULOKSET

Laadin kyselyn tuloksista Oulun seurakuntayhtymän ympäristötyöryhmälle analyysin, jossa vastauksia tarkastellaan ja arvioidaan kysymys kohtaisesti. Koostin kyselyn eri osa-alueiden vastauksista Excel-kaavioita havainnoinnin helpottamiseksi ja avasin tuloksia myös sanallisesti. Esittelin analyysin ympäristötyöryhmän kokouksessa 28.3.2019. Seuraavissa kappaleissa esitetään kyselyn keskeisimmät tulokset ja johtopäätökset.

Kyselylinkki lähetettiin sähköpostilla seurakuntayhtymän työntekijöille 14.2.2019 ja vastausaikaa oli 2 viikkoa eli 28.2.2019 asti. Ympäristöasennekysely vaikutti myös positiivisesti tulevan ympäristödiplomien auditoinnin pisteytykseen. Ympäristöasennekyselyn vastaanotti Oulun seurakuntayhtymän 405 työntekijää ja siihen vastasi 156 henkilöä. Vastausprosentti oli siis 38,5 %, joka on varsin hyvä. Ennen tuloksia vastausprosentiksi ennustettiin 15 - 30 %.

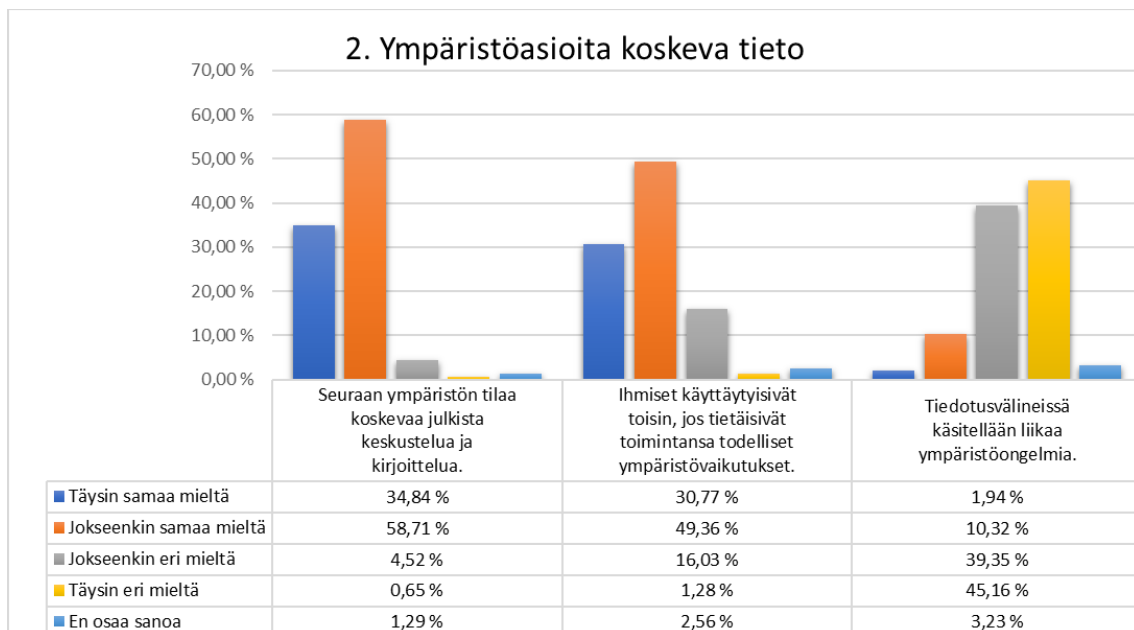
Eniten vastauksia saatiin vanhemmilta henkilöiltä ja niiltä, joilla oli pidempi työura takanaan organisaatiossa. Joko vanhemmat ja pidemmän työuran tehneet työntekijät ovat valveutuneempia vastaamaan ympäristöaiheiseen kyselyyn tai yhtymän työntekijöiden keski-ikä on korkea ja työurat pitkiä. Tiedustelin asiaa seurakuntayhtymän hallinnolta ja selvisi, että työurat ovat pitkiä ja keski-ikä korkea. Vastanneista yli 65 % oli naisia. Tämä selittyi hallinnon mukaan sillä, että naisia työskentelee seurakuntayhtymässä miehiä enemmän. Ei voida siis sanoa, että naiset olisivat olleet miehiä valveutuneempia vastaamaan ympäristöaiheiseen kyselyyn.

Yleisesti ottaen kyselyssä saadut tulokset olivat erittäin positiivisia. Ympäristöasennekyselyn perusteella voidaan todeta, että suurin osa vastaajista on hyvin tietoisia ympäristön tilasta ja huolissaan siitä. Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että luonto tarjoaa elämyksiä ja sitä tulee suojella. Ympäristön nykytila sekä huoli omien lasten ja tulevien sukupolvien ympäristöstä motivoivat muuttamaan omia elintapoja eniten (Kuvio 5).

KUVIO 5. Tekijät, jotka motivoivat muuttamaan omia toimintatapoja

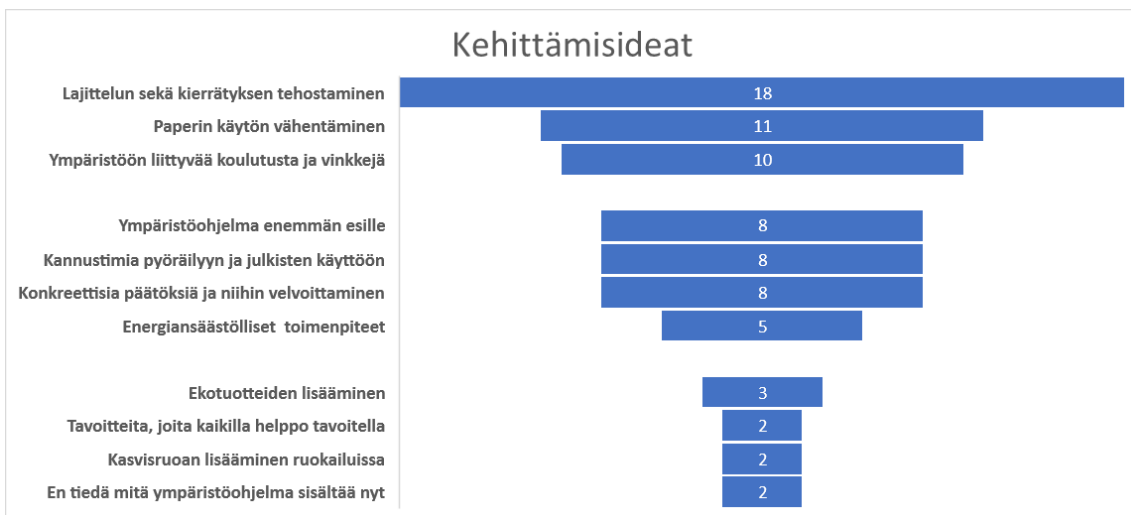
Ympäristöasioita koskevaa tiedotusta seurataan myös aktiivisesti (Kuvio 6). Eniten suositaan luotettavia lähteitä kuten tutkimuksia. Organisaatioiden halutaan toimivan kestävästä kehityksestä mukaisesti ja siihen ollaan valmiita myös yksilötasolla. Yksilötasolla kuitenkin suositaan helppoja toimenpiteitä, jotka eivät vaadi paljoa lisätyötä arjessa. Organisaatioiden taas halutaan tekevän tiukkoja linjauksia ilmastonmuutoksen ongelmien ehkäisemiseksi.

KUVIO 6. Ympäristöasioita koskevan tiedon seuraaminen ja tiedon merkitys

Oulun seurakuntayhtymän ympäristödiplomin ja ympäristöohjelman olemassa olosta tiedetään, mutta kaikki eivät tiedä, mitä se tarkalleen ottaen sisältää. Näistä tulee siis viestiä paremmin. Varmasti osittaisen tiedonpuutteen vuoksi joidenkin vastaajien oli hankala arvioida seurakuntayhtymän ympäristötoimintaa, sillä ”en osaa sanoa” oli vastattu useammassa eri kysymyksessä. Ympäristöohjelman markkinointia helpottaisi esimerkiksi esimiesten tietoisuuden lisääminen, jolloin he voivat ottaa ympäristöasiat puheeksi osana jokapäiväistä johtamista. Aiheesta on myös viestittävä paremmin eri kanavissa.

Tulevaan ympäristöohjelmaan seurakuntayhtymän työntekijät haluavat tehostaa kierrätystä, vähentää paperin käyttöä sekä saada lisää koulutusta, tietoiskuja ja vinkkejä ympäristöasioista (Kuvio 7.). Tulevista päätöksistä haluttiin konkreettisia ja niihin veloitteita. Julkisten kulkuneuvojen käyttöön ja pyöräilyyn haluttiin myös kannustimia. Energiansäästölliset toimenpiteet ja kasvisruoan lisääminen koettiin myös tärkeinä.

KUVIO 7. Kehittämisisideat tulevalle kaudelle

8 YMPÄRISTÖKATSELMUS 2018 - 2019

Keväällä 2018 Oulun ammattikorkeakoulun opiskelijat tekivät Maaseutuyrityksen ympäristö- ja laatujohtaminen -opintojaksolla osittaisen ympäristökatselmuksen Oulun seurakuntayhtymälle. Syksyllä 2018 ympäristökatselmus tehtiin valmiiksi osana opinnäytetyötä. Katselmuksessa kartoitetaan seurakuntayhtymän kaikkien toimintojen eli prosessien ympäristövaikutukset. Lisäksi edellisessä ympäristöohjelmassa olevat tavoitteet on käyty läpi kohta kohdalta samalla arvioiden, kuinka ne ovat toteutuneet. Ympäristökatselmuksen yhteydessä on myös kerätty ja pohdittu kehittämisideoita tulevalle kaudelle.

Valmiin ympäristökatselmuksen perusteella voitiin laskea alustava pisteytys tulevaa ympäristödiplomiauditointia varten (luku 10). Itse ympäristödiplomijärjestelmän raportissa ympäristökatselmus on esitetty niin, että jokaiselle osiolle (Talous ja toiminta, Ympäristökasvatus, Jätehuolto jne.) on laadittu oma ympäristökatselmuksensa, jotka on esitetty taulukkomuodossa, josta löytyvät ympäristöpäämäärät, -tavoitteet, keinot tavoitteiden saavuttamiseksi, vastuuhenkilöt ja aikataulut.

Seuraavissa kappaleissa kerrotaan prosessikohtaisesti keskeisimmät asiat ympäristönhoidon nykytilasta. Osioiden lopussa mainitaan projektin aikana esille nousseita kehittämisideoita, joita oli mahdollista käyttää tulevan ympäristöohjelman uusina tavoitteina.

8.1 Ympäristödiplomin hakuprosessi ja järjestelmän laadinta

Vuonna 2015 edellinen ympäristötyöryhmä teki ympäristöohjelmaan kuuluvan sisäisen väliauditoinnin. Samalla varmistettiin, että yhtymään vuonna 2013 liittyneiden seurakuntien (Oulunsalo, Kiiminki, Haukipudas) ympäristöhoito on yhteisen ympäristöohjelman mukaista.

Oulun seurakuntayhtymän yhteinen kirkkoneuvosto nimesi uuden ympäristötyöryhmän 4.12.2018. Ympäristötyöryhmä koostuu 13 henkilöstä, joilla jokaisella on oma vastuualueensa seurakuntayhtymän toiminnoissa. Kyseinen ympäristötyöryhmä toimii vuodesta 2019 alkaen.

Seurakuntayhtymän nettisivuilla, Intrassa ja somessa tiedotetaan julkisesti ympäristödiplomista sekä ympäristöohjelmasta ja sen tavoitteista. Sisäisessä viestinnässä on tietoisuutta esim. energian

kulutuksen ja jätemäärien kehityksestä sekä vinkkejä ympäristöystävällisempiin elämäntapoihin. Yhtymän nettisivuilla on myös avoin palautekanava ympäristöasioihin liittyen.

8.2 Talouden ja toiminnan suunnittelu

Ympäristötavoitteet ja näkökohdat on huomioitu vuosittain toiminta- ja taloussuunnitelmissa. Ympäristötavoitteiden toteutumisesta on raportoitu vuosittain toimintakertomuksessa. Hankinnoissa noudatetaan seurakuntayhtymän hankintaohjeita ja kiinnitetään huomiota ympäristönäkökohtiin.

Seurakuntayhtymä käyttää monia ympäristömerkittyjä tuotteita eri toiminnoissaan: joutsenmerkityt kopiopaperit ja lehtiöt, Energy Star merkityt ATK-laitteet ja ISO 14001 -ympäristömerkityt käsi- pyyhe- sekä wc-paperit.

Talousarviossa ja toimintasuunnitelmassa varataan vuosittain tietty summa kansainväliseen diakonia- ja lähetystyöhön. Vuonna 2019 budjettivaroista varattiin 2 % kyseisiin toimintoihin.

Tilojen käyttöastetta on tehostettu mm. myymälle kiinteistöjä ja vuokraamalla niitä ulkopuolisille. Oulun seurakuntayhtymässä ja seurakunnissa ympäristöindikaattoriksi on valittu 2012 veden, sähkön ja kaukolämmön ominaiskulutukset sekä sekajättemäärän kertyminen. Tavoite on päästä kussakin 1 %:n vuotuisen vähenemiseen. Vuoden 2012 jälkeen jätteiden kierrätysaste on noussut, mutta kokonaisjättemäärä ei ole vähentynyt. Varsinaista sekajätettä kertyy 2012 vertailutasoon nähden vähän. Ympäristöindikaattoreita saisi olla useampi. Uusia indikaattoreita voisivat olla esimerkiksi parin vuoden välein tehtävä ympäristöasennekysely tai vuosittaisen kokonaisjättemäärän kertymisen mittaaminen.

8.3 Ympäristökasvatus

Oulun seurakuntayhtymän ympäristökasvatussuunnitelma valmistui 2012 osana edellistä ympäristöohjelmaa 2013 - 2017. Ympäristökasvatussuunnitelmaan ei ole tullut merkittäviä muutoksia. Seurakuntayhtymän seurakunnat järjestävät vuosittain ympäristöaiheisia erityisjumalanpalveluksia. Näitä ovat esimerkiksi luomakunnan sunnuntai, kylvön siunaaminen, nuotiomessu, metsäkirkko, maakirkot Ylikiimingissä, Yli-lissä ja Haukiputaalla sekä Oulujoen elojuhla ja siihen liittyvä messu.

Vuonna 2017 seurakunta teki yhteistyössä luonnonperintösäätiön kanssa valokuvanäyttelyn Kuo-visuon uudesta luonnonsuojelualueesta. Näyttelyllä kerättiin rahaa säätiön uusiin suojelukohteisiin.

Oulun seurakuntayhtymän seurakunnat tekevät verkostoyhteistyötä muun muassa partiolaisten ja eri koulujen kanssa. Yhdessä järjestetyt koulutukset ja teemapäivät ovat osa ympäristökasvatusta.

Oulun seurakunnat ovat olleet monin tavoin mukana Earth Hour -ilmastotapahtumassa. Kiinteistöistä ja hautausmailta on sammutettu valoja ja seurakunnissa on tapahtuman ympärille järjestetty toimintaa. Seurakuntalaisia kannustetaan osallistumaan ympäristöaiheisiin tapahtumiin sekä teemapäiviin sosiaalisessa mediassa sekä intrassa.

Somekanavien määrä ja niiden käyttö on viime vuosina lisääntynyt. Siksi tiedottamista on syytä lisätä näissä kanavissa entisestään.

8.4 Jätehuolto

Seurakuntayhtymän toiminnoista on tehty jätehuoltoselvitys ja –suunnitelma. Jätteen lajittelu ja määrän vähentäminen on huomioitu suunnittelussa. Jätteen määrää seurataan ja 1 %:n vuosittaiseen vähennystavoitteeseen on päästy. Sekajätteen määrä on vähentynyt entisestään, koska kierrätystä on lisätty.

Kukkalaitteiden ekologisuudessa on kehitettävää, koska ne sisältävät usein muovia tai jotain muuta hitaasti hajoavaa. Tulevalla diplomikaudella hautausmaille tulisi järjestää paremmat infokyltit hautakäynttilöiden ja kukkalaitteiden ekologisesta käytöstä ja kannustaa käyttämään ekologisempia tuotteita, joissa ei ole muovia tai metalleja. Hautausmailla kuitenkin on lajittelupisteet keräyslasille, pienmetallille, energijakeelle sekä bio- ja sekajätteelle. Poikkeuksia ovat Yli-lin ja Ylikiimingin hautausmaat, joissa urakoitsija ei kerää kaikkia jakeita niiden pienen määrän takia.

Seurakuntayhtymän henkilöstölle on järjestetty kierrätys- ja jätehuoltokoulutusta viimeksi vuonna 2013. Tulevalla ympäristöohjelmakaudella on tarpeen järjestää uudelleen koulutusta kierrätykseen ja jätehuoltomääräyksiin liittyen. Yhtymän isoimpiin toimitiloihin olisi hyvä järjestää erillinen muovinkeräys ja opastus sen käyttöön. Vaarallisista aineista vastaava työntekijä on eläkkeellä, joten seuraaja pitäisi valita. Mahdollinen seuraaja on jo tiedossa.

8.5 Siivous

Siivouspalvelut kilpailutettiin kesällä 2017 ja uusi sopimus astui voimaan kesällä 2018. Seurakunnan siivous on pääosin ulkoistettu ja sitä hoitaa siivouspalveluyritys SOL. Tämän lisäksi seurakuntayhtymällä on kaksi omaa palkattua siivoojaa. He siivoavat Kiimingin, Maikkulan sekä Lämsänjärven kohteilla. Seurakunnan omien siivoojien eläköityessä heidän tilalleen ei enää palkata uusia sillä siivoustoimet tullaan ulkoistamaan kokonaan.

Seurakuntayhtymän ja seurakuntien siivoustoimintojen hankinnoissa käytetään soveltuvin osin ympäristömerkittyjä tuotteita ja muutoinkin huomioidaan tuotteiden ympäristöystävällisyys. Varastoinnissa ja siivouksen jätehuollossa huomioidaan turvallisuus- ja ympäristöasiat.

SOL:n siistijöiden koulutukseen kuuluu ympäristöasioihin perehdyttäminen ja työntekijöillä on käytössään ympäristöopas. Seurakunnan omat siivoojat ovat osallistuneet koulutuksiin, joissa käsitellään myös ympäristöasiat.

Siivouspalveluiden kilpailutuksen (2017) yhteydessä kaikkien Oulun seurakuntayhtymän ja seurakuntien kiinteistöjen siivoustoimien mitoitukset on tarkistettu ja tehty tarvittavat muutokset. Turhaa siivoamista on saatu vähennettyä paljon ja näin säästetään myös ympäristöä käyttämällä vähemmän ympäristöä kuormittavia pesuaineita.

Seurakuntayhtymän pesuaineiden hankinnat tulisi keskittää, jotta yksikkökustannuksia saataisiin pienemmiksi ja varmistettaisiin että seurakunnat käyttävät samoja ympäristömerkittyjä tuotteita. Yhtymä pyrkii jättämään pois kangaspöytäliinat, joita pestään tiheään. Lindström markkinoi liinoja, jotka vaativat pesun noin 1 - 2 kertaa vuodessa.

8.6 Energia ja rakentaminen

Energian- ja vedenkulutuksesta on säännöllinen seuranta. Uudis- ja korjausrakentamisessa huomioidaan ympäristökriteerit. Kiinteistökohteisiin tehdään laajennettu energiaselvitys kuntoarvioiden yhteydessä.

Seurakuntayhtymä ja seurakunnat huomioivat ympäristökriteerit uudis- ja korjausrakentamisessa. Ylikiimingin seurakuntatalossa (valmistunut 2017) lämmitysmuotona on maalämpö ja tilojen ilmanvaihtoa ohjataan läsnäolon mukaan. Lämsänjärven leirikeskukseen 2017 tehdyssä peruskorjauksessa lisättiin mm. lämmöneristystä lattiarakenteisiin ja kohteeseen on asennettu ilmalämpöpumppu. Lisäksi sähkölämmitteisiin kohteisiin Sanginsuun ja Martinniemen seurakuntataloon on asennettu ilmalämpöpumppu. Ylikiimingin kirkon lämmitysmuoto on muutettu sähkölämmityksestä maalämpöön. Tilojen valaistuksessa käytetään paljon LED-valoja. Myös ATK-laitteet ovat energia- tehokkaita.

Kattava energian seuranta on aloitettu vuonna 2014 ja vuotuisessa 1 %:n säästötavoitteessa on onnistuttu. Oulun seurakuntayhtymän kiinteistöistä on lämmön-, sähkön- ja vedenkulutustiedot ole- massa useammalta vuodelta. Sähkölämmitteissä kiinteistöissä lämmityssähköä ei ole eroteltu muusta sähkönkulutuksesta. Seurannan avulla voidaan puuttua tilanteeseen, jos kulutusluvut jos- tain syystä nousevat poikkeuksellisen korkeiksi. Esimerkiksi vedenkulutuksen seurannan avulla voidaan havaita mahdolliset vuodot nopeasti. Seurannan avulla on myös mahdollista vertailla eri kiinteistöjen kulutuslukuja ja suunnitella korjaustoimia. Seurannalla on tärkeä merkitys energiakus- tannusten kurissa pitämisessä, mutta samalla voidaan estää kulutuksen turha kasvu ja näin alentaa myös päästöjä.

Seurakuntayhtymän omistuksessa olevat kiinteistöt pidetään lämpiminä pääosin kaukolämmöllä. Öljylämmitteisiä kohteita ovat Oulun hautausmaan krematorio, Juuman leirikeskus, Oulujoen pap- pila, Oulujoen kirkkopirtti. Sähkölämmitteisiä kohteita ovat Kuivasjärvi (poistettu käytöstä) ja San- ginsuu (asennettu ilmalämpöpumppu), Lämsänjärven leirikeskus (asennettu ilmalämpöpumppu), Rokuan leirikeskus (vesi-ilmalämpöpumppu + sähkö), Vanha kappeli, Martinniemi, Yli-lin kirkko ja Hautajaishuoneisto.

Lämmityksiä pyritään ohjaamaan käytön mukaan, mikäli mahdollista. Näin toimitaan esimerkiksi leirikeskuksissa. Mikäli kiinteistössä on yhtä yötä pidempi toimintatauko, lämmitystä vähennetään. Seurakunnan viikkotiedotteessa kannustetaan energian käytön vähentämiseen. Työpaikkapyöräi- llyyn on myös luotu mahdollisuudet: toimitiloista löytyy pyöräparkit sekä suihkutilat.

Lentokoneella matkustamista voitaisiin vähentää lisäämällä verkkoseminaarien määrää. Lämpö- ja sähkösopimusten kilpailutuksessa tulee huomioida tarkemmin, mikä on uusiutuvan energian osuus kokonaisenergiasta. Tällä hetkellä osuuksista ei ole tarkkaa tietoa.

8.7 Keittiö ja ruokalat

Keittiöiden jätehuollosta ja energiankäytöstä on tehty selvitys. Hankintoihin sisältyy soveltuvin osin ympäristömerkittyjä tuotteita ja reilun kaupan tuotteita. Seurakuntayhtymän joukkoruokailuissa noudatetaan ravitsemussuositusten tavoitteita. Erityisruokavaliot huomioidaan myös ennakkoon. Ruokailut sisältäen tarjottavat ruoat ja määrät ovat suunniteltuja kokonaisuuksia, minkä avulla pyritään vähentämään ruokahävikkiä. Syntyvä hävikki jaetaan vähävaraisille ja työttömille diakonia-avustuksen kautta.

KUVIO 8. Reilun kaupan logo (reilukauppa.fi)

Edelliskauden ympäristöohjelman tavoitteena oli lisätä Reilun kaupan tuotteiden määrää. Oulun seurakuntayhtymälle luovutettiin Reilun kaupan seurakuntayhtymän arvonimi Kirkkopäivillä Turussa toukokuussa 2017. Esimerkiksi emäntäpalvelut käyttävät pelkästään reilun kaupan kahvia. Säännöllisesti käytettäviä lähituotteita ovat tuoreet mansikat ja syksyn marjat. Kausittaisia lähituotteita ovat liha, juurekset ja peruna. Luomutuotteita suositaan myös, mutta hinta määrää käytön volyymin. Tietyillä tuotteilla hintaero on merkittävä. Kasvisruokaa tarjotaan pyydettyäessä (ei automaattisesti tarjolla hävikin takia).

Ympäristöaiheista koulutusta ei ole järjestetty aikoihin ja vain pääemännällä on ympäristöpassi. Siispä lisäkoulutus on tarpeen. Lisäksi olisi hyvä, jos ulkopuolisille keittiön käyttäjille olisi annettu kirjalliset tilojen käyttöohjeet esimerkiksi lajittelua varten.

8.8 Toimistotyö

Tärkeimmät laitteet toimistotyössä ovat tietokone, tulostin ja kopiokone. Oulun seurakuntayhtymässä ja seurakunnissa on käytössä 164 perinteistä pöytämallin tietokonetta, 297 kannettavaa tietokonetta, kaksi serverikaappia ja 24 serveriä. Servereistä noin 70 % on virtuaalisia servereitä.

Käytössä olevat tietokoneet, näytöt, tulostimet ja kopiokoneet ovat Energy Star -merkittyjä ja ne on ohjelmoitu menemään lepotilaan 15 minuutin käyttämättömyyden jälkeen. Oulun IT-alue kattaa myös Lumijoen, Tyrnävän, Kempeleen, Hailuodon, Muhoksen, Utajärven, Siikalatvan ja Limingan seurakunnat. Hankintoja suoritettaessa huomioidaan soveltuvin osin ympäristömerkityt tuotteet ja muutoinkin valintakriteerinä käytetään ympäristöominaisuuksia.

Viestintäpalvelut käyttävät myös digi/offsetpainossa painettavissa töissä Multiprinttiä, Joutsenmedian painotaloa sekä Erweko Oy:tä. Seurakuntayhtymän ja seurakuntien kirjekuorihankinnat on keskitetty ja on siirretty käyttämään yhtenäisiä kirjekuorimalleja. Kirjekuorien tilausmäärät ovat vähentyneet merkittävästi parin edellisen vuoden aikana. Muun muassa iso osa seurakuntayhtymän laskuista lähtee E-laskuina. Sisäisessä postiliikenteessä käytetään sisäisen postin kestäviä kirjekuoria. Oulun seurakuntayhtymän tekemät laskut esimerkiksi leireistä tai lomaosakkeiden käytöstä tulevat nyt maksajalle sähköpostilla ja ne maksetaan Kirkon sähköisessä asiointipalvelussa. Turhaa kopiointia ja tulostamista pyritään välttämään. Seurakuntayhtymän tiloihin on hankittu energia- tehokkaat ja ympäristöystävällisemmät kopiokoneet. Osa kokouksista pidetään AC-yhteydellä.

Toimistojen jätehuollossa on kehitettävää. Paristojen hävittämisen vaihtoehdot tulisi selvittää. Kaikkiin toimistoihin tulisi järjestää paristojen ja mustekasettien keräyspiste. Paperin kulutuksen seurannassa tulisi laskea käyttömäärät. Esimerkiksi tilikirjasta voidaan seurata paperin ostomääriä. Kopiointi- ja tulostusmääriä voidaan seurata myös tulostimesta, sillä se vaatii kirjautumisen järjestelmään.

8.9 Hautausmaat ja viheralueet

Oulun seurakuntayhtymällä oli vuonna 2012 yhdeksän hautausmaata: Oulun hautausmaa, Oulujoen hautausmaa sekä Ylikiimingissä Kirkkotarha I ja Kirkkotarha II, Kiviharjun hautausmaa, Yli- vuoton hautausmaa, Yli-lin hautausmaa, Tannilan sekä Jakkukylän hautausmaa. Hautausmaa- aluetta oli yhteensä noin 35 hehtaaria. Vuoden 2013 alusta hautausmaiden määrä lisääntyi viidellä: Haukiputaan vanha ja uusi hautausmaa, Kiimingin ja Jäälin hautausmaa sekä Oulunsalon hautausmaa. Yhteispinta-ala on noin 38 hehtaaria. Jakkukylän hautausmaa lahjoitettiin lin seurakunnalle 1.1.2018. Hautausmaiden ja viheralueiden ympäristövaikutuksista on tehty selvitys.

Intiön kappeli ja krematorio on rakennettu vuonna 1973. Krematoriuuni on uusittu vuonna 2008. Uuni (Tabo) on täysautomatisoitu. Viimeisin ympäristölupa on myönnetty 4.9.2006 ja se on ollut voimassa 31.12.2016 saakka. Oulun krematorion uusi ympäristölupahakemus on työn alla. Tuhausten määrä on kasvanut vuosi vuodelta ollen vuonna 2006 noin 600 ja vuonna 2019 noin 1400 - 1500. Polttoprosessissa käytetään polttoaineena rikitöntä kevytpolttoöljyä. Uunissa ei ole tällä hetkellä savukaasujen puhdistuslaitteita.

Oulun hautausmaalle on tehty puustokartoitus vuonna 2000. Kartoitusta on sovellettu puiden uusimisessa viimeiset 20 vuotta. Oulujoen hautausmaalla tehtiin puustokartoitus opinnäytetyönä 2017. Kartoitusta ei ole vielä hyödynnetty puiden uusimisessa. Haukiputaan vanhalla hautausmaalla suoritettiin Oulun yliopiston arkeologian ja kulttuuriantropologian kenttätyötutkimus toukokuussa 2018. Hautausmaata kartoitettiin kokonaisuutena mm. hautamuistomerkit dokumentoitiin, kasvillisuutta tutkittiin ja hautausmaan muistitietoihin perustuvia haastatteluja tehtiin.

Kesäkukkahoidon vaihtoehtona on tarjolla perennahoito. Torjunta-aineita käytetään rajoitetusti ja kasvinsuojelussa toimitaan IPM:n (Integrated Pest Management) tapojen mukaisesti. Tämä tarkoittaa, että torjunta-aineita käytetään vain tarpeen vaatiessa, maan kasvukunnosta huolehditaan, lannoitus on tasapainoinen, maan vesitaloudesta huolehditaan ja kasvustoa tarkkaillaan ja seurataan. Akkukäyttöiset työkonet otettiin käyttöön viheralueiden hoidossa vuonna 2016. Tämä muutos vähentää ympäristön kuormitusta erityisesti, jos akut ovat yhteensopivia monen koneen kanssa. Viheralueiden kastelussa hyödynnetään jokivettä siellä missä se on mahdollista.

Henkilökunnan koulutuksessa ja jätehuollossa huomioidaan ympäristöasiat. Hautausmaan työntekijöillä voisi kuitenkin olla tehokkaampi perehdytys ympäristöaiheisiin sillä jätehuolto/kierrätyskoulutus on ollut viimeksi vuonna 2013. Hautausmaille on tarpeellista tehdä selkeät infokyltit, siitä miten käytetyt hautakynntilät lajitellaan jäteastioihin. Seurakuntayhtymä voisi kannustaa seurakuntalaisia käyttämään ekologisempia kukkalaitteita, koska perinteiset sisältävät usein muoveja ja metalleja.

8.10 Leiri- ja kurssikeskukset

Oulun seurakuntayhtymän ja seurakuntien leirikeskuksia ovat Lämsänjärven (Oulu), Rokuan ja Juuman (Kuusamo) leirikeskukset. Laajentumisen yhteydessä 2013 leirikeskusten määrä lisääntyi

kolmella: Oulunsalon leirikeskus, Umpimähkä (käyttökiellossa), Isoniemen leirikeskus Haukiputaalla (käyttökiellossa) ja Suvelan leirikeskus Kiimingissä. Leirikeskusten ja toimitilojen määrää on vähennetty viimevuosina. Esimerkiksi, Hietasaaren ja Vasamon leirikeskukset sekä Oulunsalon pappila myytiin vuonna 2017. Leirikeskuksia myös vuokrataan ulkopuolisille käyttöasteen tehostamiseksi. Leirikeskuksiin on laadittu erilliset ohjeet tilojen käyttöä ja jätahuoltoa varten. Lämpötiloja lasketaan energian säästämiseksi, kun leirikeskuksissa ei ole toimintaa. Juuman leirikeskuksen imeytyskenttä ja öljykattila uusittiin vuonna 2017. Lämsänjärvelle on lisätty ilmalämpöpumppu 2018 energiatehokkuuden parantamiseksi. Rokuan leirikeskuksen korjaus- ja uudisrakennustöiden yhteydessä vaurioitunut luonto on korjattu ja palautettu luonnontilaiseksi.

Seurakuntalaisia ja leirikeskuksen käyttäjiä varten on perustettu hiljaisuudelle rauhoitettu paikka nimeltään Paloaukea. Se on perustettu vuonna 2013 ja se sijaitsee Rokuan leirikeskuksen alueella.

Paloaukealle pitää viedä opastekyltti kävijöitä varten. Leirikeskuksiin on laadittu tilojen käyttö ohjeet, mutta varsinaisia ympäristöohjeita ei ole. Etenkin ulkopuolisia käyttäjiä ajatellen kyseiset ohjeet olisivat tarpeelliset.

8.11 Metsät

Oulun seurakuntayhtymän metsätietoja tarkistetaan parhaillaan (2019). Oulun seurakuntayhtymä omistaa Oulun (ns. ”vanha Oulu”) ja Pudasjärven kaupunkien sekä Haukiputaan, Muhoksen, Vaalan, Iin ja Yli-Iin alueilla pääosin metsätalouskäytössä olevia tiloja, joiden pinta-ala on yhteensä noin 3 100 ha. Metsänhoitosuunnitelma on päivitetty vuonna 2018 ja se on voimassa seuraavat 10 vuotta. Suunnitelmassa huomioidaan metsälain vaatimusten lisäksi metsälain erityisen tärkeät elinympäristöt. Metsän käsittelyehdotukset ovat voimassa olevien hyvän metsänhoidon suositusten mukaisia ja huomioivat metsien monimuotoisuuden säilymisen. Hakkuut toteutetaan kestävän metsätalouden edistämisen mukaisesti eivätkä esitetyt hakkuusuunnitelmat ole ristiriidassa puuston kasvun kanssa. Metsien kiertoaika on noin 80 - 90 vuotta.

Seurakuntayhtymällä on kaksi luonnonsuojelualuetta: Rokua ja Pilpasuo. Vuonna 2008 seurakuntayhtymä perusti Rokuan suojelualan, joka on pinta-alaltaan noin 8,7 hehtaaria. Pilpasuo on laaja ojittamaton suoalue Itä-Oulussa. Suojeluvaraksesta (393 ha) on rauhoitettu kaupungin ja seura-

kuntayhtymän omistamista maista yhteensä 159 ha. Pilpasuo on Natura 2000 -kohde. Metsätalouden saralla seurakuntayhtymä tekee yhteistyötä esim. ammattiopisto Luovin kanssa. Luovi on järjestänyt koulutusta seurakunnalle ja seurakunta antaa Luovin oppilaiden tehdä harjoitustöitä seurakunnan metsissä.

Metsien kiertoajan pidentämistä ja eri-ikäisrakenteisten metsien perustamista kannattaa harkita. Tällaiset kohteet edistäisivät luonnon monimuotoisuutta sekä hiilensidontaa. Metsänhoitomenetelmien monipuolistaminen vaikuttaa myös positiivisesti tulevan ympäristödiplomiauditoinnin pisteytykseen. (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012c.)

8.12 Liikenne

Työstä johtuva matkustaminen tapahtuu pääasiassa autolla, junalla ja lentokoneella. Työntekijöitä kannustetaan julkisten kulkuneuvojen käyttöön ja työmatkapyöräilyyn. Toimipisteissä on pyörätelineet ja suihkussa käynti mahdollisuus löytyy monista kohteista. Ympäristöasiat huomioidaan koneiden ja kaluston sekä poltto- ja voiteluaineiden hankinnassa.

Leirikyyditykset tehdään aina linja-autolla ja osittain myös yhtymän omistuksessa olevalla pikkubussilla. Kyyditykset on kilpailutettu ja kuljetuskalustolta on vaadittu, että käytettävästä ajoneuvokalustosta puolen (50 %) tulee täyttää vähintään Euro 5 -luokan päästövaatimukset ja puolen (50 %) vähintään Euro 4 -luokan päästövaatimukset.

Työntekijöille kannattaa järjestää taloudellisen ajotavan kurssi. Säästävällä ajotavalla voidaan vaikuttaa merkittävästi polttoaineen kulutukseen. Varsinkin kaupunkiajossa sillä on suuri merkitys. Kyseisen kurssin järjestäminen vaikuttaa myös positiivisesti tulevan ympäristödiplomiauditoinnin pisteytykseen (Kirkon ympäristödiplomin käsikirja 2012d). Ajoneuvokantaa uusittaessa tulee ottaa huomioon sähkö-, hybridi- ja biokaasuautojen mahdollisuudet. Verkkoneuvotteluiden eli AC-yhteyksien käyttöä tulisi lisätä. Etelä-Suomessa pidettävien tapaamisten ja koulutusten vuoksi lentokoneella matkustamista on paljon. Lentämistä voidaan vähentää esimerkiksi lisäämällä verkkoseminaarien määrää.

9 YMPÄRISTÖOHJELMA 2019 - 2023

Ympäristökatselmuksen pohjalta laadittiin Oulun seurakuntayhtymän ja seurakuntien ympäristöohjelma. Ympäristöohjelma laadittiin raportin muodossa, jonka pohjana käytettiin edellisen diplomaattikauden ympäristöohjelmaa. Siispä ohjelman raportin rakennetta ei tarvinnut suunnitella, joskin sitä hieman muokattiin ja yksinkertaistettiin lukijaystävällisemmäksi. Ohjelma sisältää edellisen kauden pysyvät ja pitkäkestoiset tavoitteet sekä uudet konkreettiset ympäristötavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseen.

Virallisessa toimeksiantajalle tehdyssä raportissa ympäristöohjelma on esitetty niin, että jokaiselle osiolla (Talous ja toiminta, Ympäristökasvatus, Jätehuolto jne.) on laadittu oma ympäristöohjelmansa, joka löytyy aina ko. kappaleen lopusta. Ympäristöohjelman tavoitteet kaudelle 2019 - 2023 on esitetty taulukkomuodossa, josta löytyvät ympäristöpäämäärät, -tavoitteet, keinot tavoitteiden saavuttamiseksi, vastuuhenkilöt ja aikataulut. Virallinen ohjelma on 83 sivuinen (sivumäärä ei sisällä liitteitä).

Tässä opinnäytetyössä ympäristöohjelmaa ei esitetä kokonaisuudessaan, koska se on niin laaja. Ohjelmaa ei myöskään vielä haluta julkaista, koska se odottaa yhteisen kirkkoneuvoston hyväksyntää. Seuraavissa kappaleissa kuitenkin kerrotaan prosessikohtaisesti keskeisimmät asiat tulevasta ympäristöohjelmasta: miten tulevilla ohjelmakaudella aiotaan toimia ja mitkä ovat ympäristötöiden uudet tavoitteet. Yhteenveto ja prosessikohtaiset tavoitteet on esitetty taulukkomuodossa kunkin osion lopussa.

Ympäristödiplomin hakuprosessi ja järjestelmän laadinta

Oulun seurakuntayhtymän yhteinen kirkkoneuvosto nimesi kokouksessaan 4.12.2018 ympäristötyöryhmän, joka toimii vuodesta 2019 alkaen. Työryhmä koostuu 13 henkilöstä, joilla jokaisella on oma vastuualueensa ympäristötöissä. Ympäristötyöryhmän puheenjohtajana toimii Maria Satalahti ja työryhmän sihteerinä Outi Soukainen. Yhteisen kirkkoneuvoston edustajaksi työryhmään valittiin 21.2.2019 pidetyssä kokouksessa Irja Lahdensivu. Vaarallisten jätteiden vastuuhenkilönä on toiminut 2018 alkaen puistopuutarhuri Juha-Pekka Keskikallio. Ympäristötyöryhmä kokoontuu vuosittain pitämällä kokouksia tarpeen mukaan noin 2 - 4 kertaa vuodessa. Näistä kokouksista on laadittu

kokousmuistiot vuodesta 2014 alkaen. Ympäristöohjelman toteutumisesta raportoidaan vuosittain seurakunnan toiminta- ja taloussuunnitelmassa sekä toimintakertomuksessa.

Ympäristövastaava Outi Soukainen suoritti keväällä 2019 kirkon ympäristödiplomin auditoijakoulutuksen. Auditoijakoulutus on myös seurakuntamestari Tapani Raappanalla. Ympäristötyöryhmän jäsenet ovat osallistuneet vuosien 2013 - 2018 aikana Kirkon ympäristöpäiviin ja hiippakunnallisiin ympäristöpäiviin. Keväällä 2019 ympäristötyöryhmän edustus osallistuu Oulun ja Kuopion hiippakuntien yhteisille ympäristöpäiville. Tulevalla ympäristöohjelmakaudella on tarpeen järjestää uudelleen koulutusta kierrätykseen ja jätehuoltomääräyksiin liittyen. Suunnitteilla tulevalla ympäristöohjelmakaudella on kouluttaa henkilöstöä mm. taloudellisen ajotavan osalta.

”Hiilineutraali kirkko 2030” -strategian asiantuntijatyöryhmässä oli mukana Oulun seurakuntayhtymästä kiinteistöjohtaja Jaana Valjus. Kirkon energia- ja ilmastostrategia hyväksyttiin 26.2.2019. Suomen evankelis-luterilainen kirkko sitoutuu kansalliseen ja kansainväliseen työhön ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Kirkko on hiilineutraali vuonna 2030. Tällöin kasvihuonekaasupäästöjä on vähennetty 80 prosenttia vuoden 2018 tasosta. Loput 20 prosenttia kompensoidaan esimerkiksi kiinnittämällä huomiota seurakuntien omistamien metsien hiilivarastoon.

Lehtikirjoituksia ympäristöaiheista on ollut mm. Rauhan Tervehdys ja Forum -lehdissä. Seurakunta tiedottaa ympäristöasioista myös sosiaalisessa mediassa. Esimerkiksi Facebookissa haastetaan seurakuntalaisia ympäristöaiheisiin teemapäiviin. Viestinnän vuorovaikutuksen parantamiseksi on seurakuntayhtymän nettisivuille lisätty linkki, jossa kuka tahansa voi antaa palautetta ja vinkkejä ympäristötyöhön liittyen.

Ympäristödiplomin hakuprosessista ja järjestelmän laadinnasta vastaa Oulun seurakuntayhtymän ympäristötyöryhmä (Osrky). Alla on esitetty tavoitteet kaudelle 2019 - 2023.

Tavoitteet	Keinot	Aikataulu	Vastuuhenkilöt
Henkilöstön ympäristötietoisuuden lisääminen ja tavoitteiden seuranta	Henkilökunnalle järjestetään ympäristökoulutusta. Hiippakunnalliset ympäristöpäivät Suonenjoella 4/2019. Auditoijakoulutus 3/2019. Jätehuolto- ja kierrätyskoulutus suunnitteilla. Taloudellisen ajotavan koulutus suunnitteilla.	2019 -	Ympäristötyöryhmän jäsenet, tiimivastaavat
	Tehtäväalueiden ympäristövastaavat seuraavat ympäristötavoitteiden toteutumista.	jatkuva	Ympäristötyöryhmän jäsenet
	Seurakuntayhtymä ja seurakunnat järjestävät väliauditoinnin.	2021 -	Ympäristötyöryhmän jäsenet
Seurakuntalaisten ympäristötietoisuuden lisääminen	Ympäristöaiheisten luentoja ja tietoisuuksien järjestäminen seurakuntalaisten tilaisuuksissa ja kerhoissa	jatkuva	Ympäristötyöryhmän jäsenet, tiimivastaavat, viestintäpalvelut
Ulkoisen tiedottamisen lisääminen	Facebook ja/tai muu vastaava sosiaalinen media on keino levittää ympäristötietoisuutta	jatkuva	- Tehtäväalueiden ympäristövastaavat (sisältö) - Viestintä (sosiaalisen median ylläpito, erikseen nimetyt henkilöt)
	Ympäristödiplomiasiasta kertominen seurakunnan nettisivuilla. On päivitetty keväällä 2019 ja päivitetään seuraavan kerran syksyllä 2019/keväällä 2020.	2019 -	- Tehtäväalueiden ympäristövastaavat (tiedotteen sisältö) - Nettisivuista vastaava (kotisivujen ylläpito)

Talouden ja toiminnan suunnittelu

Vuoden 2019 toimintasuunnitelman yhtenä päämääränä on listattu ympäristöohjelman loppuun saattaminen. Ympäristöasiat huomioidaan vuoden 2019 - 2021 toiminta- ja taloussuunnitelman strategiaosassa sekä kaikissa hankinnoissa mahdollisuuksien mukaan. Hankintaohjeissa määrätään selvittämään merkittävien hankintojen ympäristövaikutukset (kokonaistaloudellisesti edullisin hankinta). Hankintaohjeet on hyväksytty Johtoryhmässä 29.8.2011.

Oulun seurakuntayhtymän sijoitusohjeet on päivitetty. Yhteinen kirkkoneuvosto hyväksyi uudet sijoitusohjeet kokouksessaan 25.4.2019. Sijoitustoiminnassa pyritään jatkossa huomioimaan ympäristöön, yhteiskuntaan ja hyvään hallintotapaan liittyvät asiat. Oulun seurakuntayhtymän sijoitustoiminnassa noudatetaan kirkkohallituksen täysistunnon hyväksymiä sijoitustoiminnan eettisiä periaatteita ja kirkon eläkerahaston vastuullisen sijoittamisen ohjeita.

Talousarviossa vuonna 2019 osoitetaan kirkon ulkomaiselle työlle 2 % kirkollisverotuloista. (2018: 2,1 %, 2017: 2 %) Määrärahasta osoitetaan noin 60 % lähetystyölle ja noin 40 % kansainväliseen diakoniaan ja kirkkojen väliseen avustustoimintaan Kirkon Ulkomaanavun kautta sekä avustuksiin Viron ja Inkerin kirkolliseen työhön.

Oulun seurakuntayhtymässä ja seurakunnissa ympäristöindikaattoriksi on valittu 2012 veden, sähkön ja kaukolämmön ominaiskulutukset sekä sekajättemäärän kertyminen. Vuodesta 2019 lähtien ympäristöindikaattoriksi muutetaan kokonaisjättemäärän kertyminen.

Talouden turvaamisen ohjelman myötä seurakuntayhtymä on luopumassa 30 %:sta kiinteistöistä aikavälillä 2013 - 2022. Tämä vähentää seurakuntayhtymän hiilidioksidipäästöjä kiinteistöjen lämmityksen osalta. Seurakuntayhtymän alueen tilojen käyttöastetta myös seurataan sähköisen vaarajärjestelmän avulla. Leirikeskusten ja toimitilojen määrää on myös vähennetty viimevuosina, mikä tehostaa merkittävästi tilojen käyttöastetta.

Oulun seurakuntayhtymässä talouden ja toiminnan suunnittelusta vastaa kontrolleri Maria Satalahti. Alla on esitetty tavoitteet kaudelle 2019 - 2023.

Tavoitteet	Keinot	Aika- taulu	Vastuuhenkilöt
Ympäristönäkökohtien huomioiminen toiminta- ja taloussuunnitelmissa	Seurakunnat ja palveluyksiköt kirjaavat omat ympäristötavoitteensa toiminta- ja taloussuunnitelmiin ja huolehtivat tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja raportoinnista	jatkuva	Kirkkoherrat Yhtymäjohtaja Palveluyksiköiden johtajat Tiimiesimiehet Luottamushenkilöt
Hankintojen ympäristönäkökohtien huomioiminen yhä paremmin	Hankinnoissa noudatetaan seurakuntayhtymän laadittuja hankintaohjeita ja kiinnitetään huomiota ympäristönäkökohtiin	jatkuva	Koko henkilökunta
Ympäristöindikaattorien seuranta	Energian ominaiskulutusluku- jen (kaukolämpö ja sähkö) seuraaminen ja vähintään 1 % vuotuisen säästötavoitteen toteutumisen tarkistaminen	jatkuva	Kiinteistöpalvelut /energiavastaava
Ympäristöindikaattorien seuranta Kestävän kehityksen avustusten pitäminen ennallaan tai nostaminen	Kokonaisjätteen määrän seuraaminen ja vähintään 1 %:n vuotuisen säästötavoitteen toteutumisen tarkistaminen	jatkuva	talotekniikan insinööri ylipuutarhuri
	Veden ominaiskulutuksen seuraaminen ja vähintään 1 %:n vuotuisen säästötavoitteen toteutumisen tarkistaminen	jatkuva	talotekniikan insinööri ylipuutarhuri
	Lähetystyön ja kansainvälisen diakonian osuus verotuloista pidetään vähintään 2,0 %:ssa	jatkuva	Yhtymäjohtaja
Ympäristölainsäädännön noudattaminen seurakunnan rakennushankkeissa	Ympäristölainsäädäntöä noudatetaan meneillään olevissa ja tulevaisuudessa seurakunnan rakennushankkeissa	jatkuva	Rakentamishankkeita valvovat henkilöt

Kertakäyttötavotteiden käytön vähentäminen	Seurakuntayhtymässä ja seurakunnissa pyritään vähentämään kertakäyttötavotteiden käyttöä mm. opastusta ja neuvontaa lisäämällä sekä hankkimalla lisää pestäviä ja kestäviä astioita	jatkuva	Hankintoja suorittavat seurakuntamestarit Koko henkilökunta
--	---	---------	--

Ympäristökasvatus

Ympäristökasvatus on tärkeä osa seurakuntayhtymän ja seurakuntien toimintaa. Ympäristökasvatusta jatketaan vuonna 2012 valmistuneen ympäristökasvatussuunnitelman mukaisesti. Oulun seurakunnissa ja seurakuntayhtymässä ympäristökasvatus toteutuu jo nyt useilla eri työaloilla. Lapset ja nuoret saavat paljon tietoa ympäristöasioista koulusta, kotoa ja tiedotusvälineistä. Seurakunnat ja työalat ottavat omassa toimintasuunnitelmassaan huomioon ympäristökasvatuksen ja sen, miten sen toteutumista arvioidaan. Ympäristökasvatusta toteutetaan rippikoulujen ja koulutyön lisäksi varhaiskasvatus-, nuorisot-, diakonia- ja lähetystyössä. Oulun seurakuntayhtymän alueella on esimerkiksi järjestetty vihreitä ekorippikouluja jo useana vuonna. Leireillä painotetaan ympäristönäkökohtia normaalia rippikoulua enemmän ja tavoitteena on, että nuoret osallistuvat itse leirin sisällön suunnitteluun.

Oulun seurakuntayhtymän seurakunnissa järjestetään ympäristöaiheisia erityisjumalanpalveluksia, kuten kylvön siunaamisia, partiolaisten kirkkopyhiä, nuotiomessuja, metsäkirkkoja sekä maakirkkoja. Seurakuntalaisia kannustetaan edelleen osallistumaan ympäristöaiheisiin tapahtumiin sekä teemapäiviin sosiaalisessa mediassa sekä intrassa.

Oulun seurakuntayhtymän ympäristökasvatuksesta vastaa nuorisotyönohjaaja Hanna Tokola. Alla on esitetty tavoitteet kaudelle 2019 - 2023.

Tavoitteet	Keinot	Aikataulu	Vastuuhenkilöt
Ympäristövastuu enemmän esillä jumalanpalveluselämässä	Luomakunnan sunnuntai on vakituinen osa jumalanpalvelussuunnitelmaan	jatkuva	Kirkkoherrat
	Kylvön siunaaminen paikallisen maataloustuottajan pelolla	jatkuva	Kirkkoherrat

Ympäristökasvatus enemmän esillä varhaiskasvatus-, nuoriso- ja diakoniatyössä	Leireillä järjestetään luontopolkuja. Varhaisnuorten leireillä järjestetään metsäseikkailuja. Hyödynnetään luonnon- ja kierrätysmateriaaleja	jatkuva	Nuorisotyöohjaajat
	Lapsia ja nuoria ohjataan kerhoissa ja leireillä lajittelemaan jätteet Lähiluontoon ja ympäristöön tehdään retkiä säännöllisesti Lähiluonnosta kerätään luonnonmateriaaleja ja käytetään askartelussa	jatkuva	Varhaiskasvatustyön ja nuorisotyön viran- ja toimenhaltijat
	Diakoniatyön kerhotoiminoissa nostetaan ympäristönäkökohtia esille säännöllisesti. Käsiteltävät teemat liittyvät esimerkiksi jätteiden lajitteluun, Reilun kaupan tuotteisiin, luomu- ja lähiruokaan sekä energiansäästöön	jatkuva	Diakoniatyön viranhaltijat
Ympäristötapahtumat	Ympäristönsuojelun ja kestävän kehityksen teemapäivät nostetaan keskusteluissa esille, vaikka niihin ei aina ole sikaan mahdollisuutta konkreettisesti osallistua	jatkuva	Varhaiskasvatus-, nuoriso-, diakonia- ja lähetystyön viran- ja toimenhaltijat
Ympäristöasioiden esille nostaminen ja ideointi	Ympäristökysymyksistä tiedotetaan aktiivisesti eri kanavissa.	jatkuva	Varhaiskasvatus-, nuoriso-, diakonia- ja lähetystyön viran- ja toimenhaltijat Koko henkilöstö
	Hyödynnetään intranettiin /internettiin luotua ympäristöasioita käsittelevää info- ja palautekanavaa	jatkuva	Tekninen toteutus: Viestintäpalvelut / tiedottaja. Sisältö: ympäristötyöryhmän jäsenet

Ympäristökasvatussuunnitelman toteutuminen	Seurakunnissa toteutetaan ympäristökasvatusta suunnitelman, resurssien ja vuosi-kierron mukaan	jatkuva	Varhaiskasvatus-, nuoriso-, diakonia- ja lähetystyön viiran- ja toimenhaltijat Koko henkilöstö
Ympäristöystävälliset ja eettiset ruokahankinnat diakonia- ja lähetystyössä	Diakonia- ja lähetystyön ruokahankinnoissa ostetaan luomu- ja lähiruokaa sekä Reilun kaupan tuotteita mahdollisuuksien mukaan	jatkuva	Diakonia- ja lähetystyön viiranhaltijat

Jätehuolto

Oulussa jätekuljetukset hoitaa Lassila & Tikanoja Oyj, Ylikiimingissä ja Yli-lissä Kiimingin jätehuolto Oy. Kiimingin ja Jäälin alueen hoitaa Haurun Jäteauto Oy. Paperinkeräyksestä on tehty sopimus 26 paikallisen kuljetusliikkeen kanssa. Oulun seurakuntayhtymän ja seurakuntien jätehuollon kehityksestä, seurannasta ja raportoinnista vastaa talotekniikan insinööri (kiinteistöt) ja hautaus-toimen päällikkö (hautausmaat). Seuraava jätehuollon kilpailutus on tarkoitus järjestää keväällä 2020.

Tavoitteet jätteen määrän vähentämiseksi:

Jokainen työntekijä vähentää omien jätteiden määrää ja lajittelee ne tarkemmin. Kertakäyttötuotteiden käytön vähentäminen on selkeä tavoite. Selvitetään, onko mahdollista hankkia leirikeskuskille enemmän kestäviä ja pestäviä astioita ja luopua kertakäyttöastoiden käytöstä kokonaan. Sekajätteeseen (polttokelpoinen jäte) joutuvan lasin ja pienmetallin määrää pyritään vähentämään.

Tavoitteet hyötyjätteen keräyksen tehostamiseksi:

Mahdollisimman paljon syntyvästä hyödynnettävissä olevasta jätteestä otetaan uusiokäyttöön (esim. toiselta puolelta puhtaat kopiopaperit piirtämiseen, maitopurkit ja munakennot yms. askarteluun). Yksilötasolla tapahtuvaan jätteiden lajitteluun kiinnitetään huomiota. Toimistohuoneiden jätteiden lajittelua helpotetaan ja tehostetaan.

Keinot, joilla tavoitteisiin päästään:

Työntekijöitä koulutetaan ja opastetaan kierrättämään. Käytetään selvästi merkittyjä kierrätysastioita ja kierrätysopas tai ohjeet laitetaan henkilökunnan intranettiin. Jätteiden lajittelua tehostetaan

ja helpotetaan järjestämällä eri jätelajeille omat jäteastiat siellä missä se on mahdollista. Käytetään kestäviä ja laadukkaita tuotteita. Kertakäyttötuotteiden käyttöä vähennetään hankkimalla tiloihin enemmän kestäviä ja pestäviä astioita. Selkeistä lajitteluohjeista huolimatta hautausmailla tapahtuviin seurakuntalaisten ja yhteisön jäsenten tekemiin lajitteluvirheisiin on vaikea vaikuttaa, mutta jätteiden lajittelusta tiedotetaan ja neuvotaan yhtymän nettisivuilla ja Rauhan Tervehdys -lehdessä.

Tavoitteiden toteutumisen seurantatapa:

Jättemäärien kehitystä seurataan jätekuljetusyhtiö Lassila & Tikanojan sähköisen seurantajärjestelmän kautta. Muiden jätehuoltoyhtiöiden keräämiä jättemääriä seurataan laskutuksen kautta. Jättemäärien vuotuista kehitystä seurataan säännöllisesti.

Vaarallisten jätteiden (ent. ongelmajäte) käsittelyssä noudatetaan kunnan asettamia jätehuoltomääräyksiä. Vaaralliset jätteet toimitetaan Oulun hautausmaan huoltorakennuksissa sijaitsevaan lukittuun varastoon, josta jätekuljetusyhtiö hakee ne. Jätteet säilytetään omissa suljetuissa astioissa. Ennen vaarallisten jätteiden käsittelyä on kiinnitettävä huomiota työturvallisuuteen. Vaarallisten jätteiden vastaavaksi on nimetty 2018 alkaen puistopuutarhuri Juha-Pekka Keskikallio.

Vastuutahot:

Siivoajat toimittavat jätteet sisältä ulos lajiteltuina eri jäteastioihin. Jätekuljetusyhtiö tyhjentää jätteastiat sopimuksen mukaisesti. Talon sisäisestä jätehuollosta ja sen toimivuudesta vastaa viimekädessä talotekniikan insinööri Aapo Korteniemi. Hautausmaiden jätehuollosta vastaa hautaustoimen päällikkö Tuomo Vuontisjärvi. Alla on esitetty tavoitteet kaudelle 2019 - 2023.

Tavoitteet	Keinot	Aikataulu	Vastuuhenkilöt
Kokonaisjätteen määrän vähentäminen 1 % vuodessa (ympäristöindikaattori)	Jättemäärien seuraaminen	jatkuva	talotekniikan insinööri, hautaustoimen päällikkö toimistopuutarhuri
Lajittelun kehittäminen ja tehostaminen	Jätteiden lajittelussa ilmenneet puutteet korjataan heti havaittaessa	jatkuva	talotekniikan insinööri hautaustoimen päällikkö
	Huolehditaan siitä, että jätehuolto on järjestetty kunnan jätehuoltomääräysten mukaisesti	jatkuva	talotekniikan insinööri, hautaustoimen päällikkö

	Hyötyjätteiden lajittelun tehostaminen ja onnistumisen seuraaminen	jatkuva	talotekniikan insinööri, toimistopuutarhuri
	Selvitetään mahdollisuus kerätä hyötyjätteitä kunnallisia jätehuoltomääräyksiä paremmin.	jatkuva	talotekniikan insinööri, hautaus-toimen päällikkö
	Kiinteistöjen remontointien yhteydessä asennetaan vesisoihin kankaiset käsipyyherullasysteemit paperisten käsipyyhkeiden tilalle	jatkuva	talotekniikan insinööri / kiinteistöpalvelut
	Kertakäyttötuotteiden käyttöä pyritään vähentämään ja mahdollisuuksien mukaan luopumaan niistä kokonaan	jatkuva	Hankinnoista vastaavat seurakuntamestarit Koko henkilökunta

Siivous

Siivouspalveluiden kilpailutuksen yhteydessä kaikkien Oulun seurakuntayhtymän ja seurakuntien kiinteistöjen siivoustoiminnan mitoitus on tarkistettu ja tehty tarvittavat muutokset. Lisäsiivoustilauksien seuranta tehostetaan ja pyritään välttämään tarpeettomia lisäsiivoustilauksia. Tilavarausten yhteydessä tehdyt siivousvaraukset tulee poistaa silloin kun tilavaraus peruuntuu.

SOL suorittaa itse omat siivous-, käsienpesu- ja pyykinpesuaineiden hankinnat ympäristöohjelmansa mukaisesti. Ympäristöystävälliset pesu- ja puhdistusaineet hankitaan tiivisteinä suurissa pakkauksissa. Seurakunnan omien siivoojien käyttöön ostettavat pesuaineet ovat pääosin ympäristömerkittyjä. SOL -palveluilla on käytössä oma ympäristöohjelma, joka perustuu ISO 14001 -ympäristöstandardiin ja ISO 9000:2000 -laatustandardiin.

Seurakuntayhtymän siivoojille järjestetään siivousalan täydennyskoulutusta. Koulutusten sisältö on yleensä liittynyt pesuaineiden ympäristöystävällisyyteen, annosteluun, jätteiden lajitteluun, uusiin pesuaineisiin, siivousvälineisiin ja hyviin työasentoihin. Koulutuksissa on käyty läpi rakennuksissa käytettäville uusille pintamateriaaleille suositeltavat siivousaineet ja -menetelmät. Tavoitteena on ympäristöystävällinen, vähän pesuaineita ja pintamateriaaleja kuluttava siivous.

Tulevaisuudessa seurakunnan omien siivousaineiden hankinnat tullaan keskittämään. Yhtymä hoitaa pesuaineiden tilaukset keskitetysti ja hoitaa ne eteenpäin seurakuntiin. Tällöin saadaan pesuaineiden määrät ja repertuaarit kuriin sekä varmistetaan, että kaikki käyttävät oikeita aineita. Kangaspöytäliinoja pestään tiheään. Eri kohteisiin järjestetään tulevalla kaudella liinoja, jotka vaativat pesun noin 1 - 2 krt vuodessa.

Oulun seurakuntayhtymän siivouspalveluista vastaa kiinteistöpalveluiden työnjohtaja Jukka Rönkönharju. Alla on esitetty tavoitteet kaudelle 2019 - 2023.

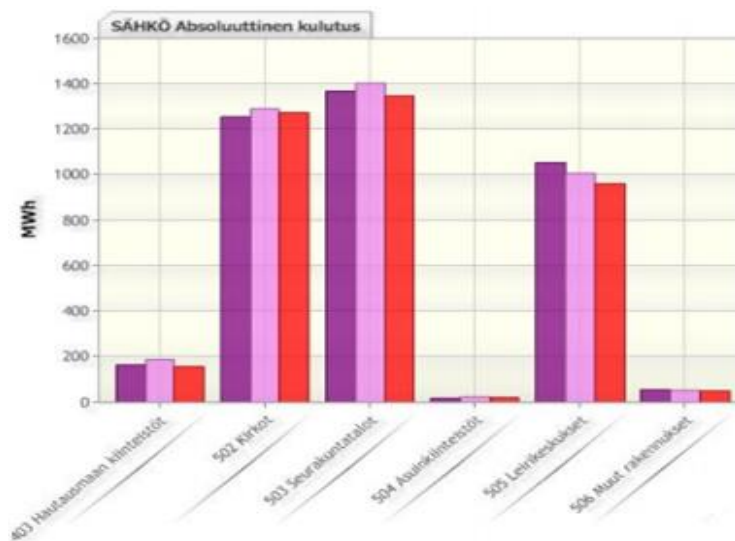
Tavoitteet	Keinot	Aika- taulu	Vastuuhenkilöt
Ympäristöystävällisesti toteutettu siivous	Kaikki soveltumattomat puhdistusaineet toimitetaan Oulun hautausmaan vaarallisten jätteiden varastoon omissa astioissaan	jatkuva	Siivoajat, siivoustyön valvojat
	Kehitetään luotuja edellytyksiä ympäristöystävälliselle käyttäytymiselle. esim. kierrätys ja pesuainehankintojen keskittäminen	jatkuva	Koko henkilökunta
	Siivouspalveluiden tarjouspyynnöissä kiinnitetään huomiota ympäristöasioihin. Yhtenä kriteerinä on käytettävien pesuaineiden ympäristöystävällisyys	jatkuva	Kiinteistöpalvelut
	Huolehditaan, että palveluntarjoajalla on käytössään paras käytävissä oleva tekniikka ja ympäristöystävällisimmät aineet	jatkuva	Kiinteistöpalvelut Hankinnoista vastaavat
	Otetaan käyttöön pöytäliinoja, jotka eivät vaadi pesua joka käyttökerran jälkeen.	2019 -	Kiinteistöpalvelut

Energia ja rakentaminen

Energian- ja vedenkulutuksen säännöllistä seurantaa jatketaan ja uudis- ja korjausrakentamisessa huomioidaan ympäristökriteerit. Seurakuntayhtymässä tehdään vuosittain 3 - 5 kohteeseen kuntoarviot, joihin sisällytetään laajennettu energiaselvitys. Kuntoarviot on tehty kertaalleen lähes joka

kohteeseen. Kaikkiin ei kuitenkaan ole vielä tehty laajennettua energiaselvitystä, mutta niitä tullaan tekemään ja päivittämään säännöllisesti.

Energian kulutuksen aktiivista seuranta jatketaan. Kiinteistöjen lämmön-, sähkön- ja vedenkulutuksen vuotuisen 1 %:n kokonaiskulutuksen säästötavoitteeseen pyritään edelleen. Kuviossa 9 näkyy sähkön absoluuttisen kulutuksen seuranta vuosilta 2016 - 2018. Vastaavanlaiset taulukot tehtiin myös veden ja kaukolämmön kulutuksen osalta.

Kohde	2016 (MWh)	2017 (MWh)	2018 (MWh)
403 Hautausmaan kiinteistöt	164,8	188,7	157,6
502 Kirkot	1 255,5	1 292,1	1 273,2
503 Seurakuntatalot	1 368,8	1 403,1	1 348,6
504 Asuinkiinteistöt	18,9	24,5	21,9
505 Leirikeskukset	1 054,5	1 008,2	962,5
506 Muut rakennukset	56,0	52,6	50,9

KUVIO 9. Seurakuntayhtymän kiinteistöjen sähkön absoluuttiset kulutusmäärät (MWh) vuosilta 2016 - 2018

Viikkotiedotteissa ja intranetissä jaetaan edelleen ympäristö- ja säästövinkkejä, jotka liittyvät päivittäiseen elämään niin työpaikalla kuin kotona. Henkilökuntaa opastetaan säästävään energiankäyttöön. Esimerkiksi toimistohuoneiden valot on ohjeistettu sammuttamaan, jos tila jää tyhjäksi yli 10 minuutiksi. Kiinteistöjen valot ja tietokoneet sammutetaan yöksi. Lisäksi tietokoneiden energiasäästötilat on aktivoitu. Osassa kiinteistöistä valot sammuvat automaattisesti, jos huoneessa ei liikuta vähään aikaan.

Turku Energian myydystä sähköstä 36,1 % on tuotettu uusiutuvilla energialähteillä. Tulevissa kilpailutuksissa uusiutuvien energiamuotojen osuus huomioidaan tarkemmin ja osuutta lisätään mahdollisuuksien mukaan.

Seurakunnassa on energiavastuuhenkilöksi nimetty talotekniikan insinööri Aapo Korteniemi. Alla on esitetty tavoitteet kaudelle 2019 - 2023.

Tavoitteet	Keinot	Aika- taulu	Vastuuhenkilöt
Energiankäytön vähentäminen	Julkaistaan energiansäästöön kannustavia tietoiskuja liittyen esimerkiksi hissien käyttöön, valoihin ja lämmitykseen jne.	jatkuva	tietoiskujen sisältö; talotekniikan insinööri, ympäristötyöryhmä Toteutus: viestintäpalvelut / tiedottaja
Kiinteistöjen energiatehokkuuden parantaminen	Laajennettu energiaselvitys tehdään kiinteistöihin noin 10 vuoden välein kuntoarvioiden yhteydessä. Näitä tehdään 3 - 5 kohteeseen vuosittain.	jatkuva	talotekniikan insinööri
Lämmitysenergian ominaiskulutuksen vähentäminen 1 - 2 % vuodessa	Lämmitysenergian kulutusta seurataan (näin esimerkiksi vuodot havaitaan ajoissa)	jatkuva	talotekniikan insinööri
	Huonekohtaisten lämpötilojen mittaaminen ja lämmön pudottaminen tarvittaessa	jatkuva	talotekniikan insinööri
Sähkön ominaiskulutuksen vähentäminen 1 % vuodessa	Siirrytään käyttämään LED-lamppuja siltä osin kuin mahdollista	jatkuva	talotekniikan insinööri
	Valot sammutetaan tiloista, joista poistutaan vähintään 10 minuutiksi	jatkuva	koko henkilökunta
Veden ominaiskulutuksen vähentäminen 1 % vuodessa	Vedenkulutuksen seurannan jatkaminen (näin esimerkiksi vuodot havaitaan ajoissa)	jatkuva	talotekniikan insinööri / kiinteistöt ylipuutarhuri / hautausmaat
Ympäristöystävällinen tilojen lämmitys	Selvitetään mahdollisuudet vaihtaa öljylämmitteisten tilojen lämmitys ympäristöystävällisempään vaihtoehtoon remontointien yhteydessä (esim. maalämpö tai sähkö)	jatkuva	kiinteistöpalvelut / kiinteistöjohtaja, talotekniikan insinööri
Ympäristöystävällisesti toteutettu peruskorjaus ja uudisrakentaminen	Rakentamisessa noudatetaan lainsäädäntöä ja määräyksiä.	jatkuva	Kiinteistöpalvelut; kiinteistöjohtaja

	Resurssien mukaan pyritään rakentamaan mahdollisimman vähän energiaa kuluttavia tilaratkaisuja. Asennetaan uudisrakennuksiin ja peruskorjattaviin rakennuksiin liikkeentunnistustekniikkaan perustuvat valokytkimet. Huomioidaan ympäristöystävällisyys myös rakennustöissä		
Kulttuuriperinnön suojelu	Kulttuurihistoriallisesti merkittäviä kohteita korjattaessa käytetään apuna museoviranomaisia	jatkuva	kiinteistöjohtaja, kirkkoherrat, hautaus-toimen päällikkö

Keittiöt ja ruokalot

Ruokaa valmistetaan pääasiassa leirikeskuksissa leirien aikana sekä seurakuntakeskuksissa ja keskustan seurakuntatalolla. Seurakuntayhtymällä ei ole tällä hetkellä omaa työpaikkaruokalaa. Jäälän kappelilla ja keskustan seurakuntatalolla järjestetään työttömien ruokailua kerran viikossa ja epäsäännöllisesti yhteisvastuu- tms. lounaita. Ruokalistat ja annoskoot suunnitellaan kokemuksen mukaan todellista menekkiä vastaaviksi, jolloin hävikkiä syntyy hyvin vähän.

Tulevalla ympäristöohjelmakaudella tavoitteeksi otetaan, että ulkopuolisille keittiön käyttäjille tehdään kirjalliset ympäristöohjeet esimerkiksi lajittelua tai kestopöytäliinojen huoltoa varten. Vain pääemännällä on ympäristöpassi, joten tulevalla ympäristöohjelmakaudella ympäristöpassi hankitaan useammalle työntekijälle. Tulevalla kaudella myös lisätään kasvisruoan tarjontaa ruokailuissa, koska ympäristöasennekyselyssä 2019 toivottiin niin. Lähi-, luomu- ja ympäristömerkittyjen tuotteiden käyttöä lisätään mahdollisuuksien mukaan. Hinta ja saatavuus määrittelevät käytön volyymin edelleen.

Oulun seurakuntayhtymän keittiö ja ruokala palveluiden ympäristövastaavaksi on nimetty pääemäntä Heli Laitinen. Alla on esitetty tavoitteet kaudelle 2019 - 2023.

Tavoitteet	Keinot	Aika- taulu	Vastuuhenkilöt
Ympäristöystävälliset, eettiset, luonnonmukaiset ja kestävä kehityksen periaatteita noudattavat keittiö- ja ruokahuollon hankinnat	Selvitetään mahdollisuudet kasvattaa ympäristömerkittyjen tuotteiden osuutta hankinnoissa	jatkuva	Emäntäpalveluvastaava
	Selvitetään mahdollisuudet lisätä luomu- ja lähituotteiden osuutta hankinnoista.	jatkuva	Emäntäpalveluvastaava
	Suositaan kotimaisia tuotteita mahdollisuuksien mukaan. Emäntäpalveluvastaava selvittää onko mahdollista lisätä kotimaisten tuotteiden osuutta hankinnoista.	jatkuva	Emäntäpalveluvastaava
	Emäntäpalvelut käyttävät ainoastaan Reilun kaupan kahvia. Myös muita Reilun kaupan tuotteita pyritään suosimaan mahdollisuuksien mukaan.	jatkuva	Emäntäpalveluvastaava Hankintavastaavat
Keittiöiden energiankulutuksen vähentäminen	Keittiölaitehankinnoissa suositaan A-energiamerkittyjä tuotteita	jatkuva	Hankintavastaavat
	Jääkaapit ja pakastimet kytketään pois päältä niiden jäädessä tyhjäksi	jatkuva	Emännät
Hävikin ja syntyvän jätemäärän vähentäminen	Keittiötoiminnassa suunnitellaan keittiötuotteiden valmistus ja ostaminen järkeväksi hävikin minimoimiseksi	jatkuva	Emännät
	Kehitetään keittiöiden jätteidensä lajittelua. Ohjeet ulkopuolisille käyttäjille.	jatkuva, 2019 -	Emäntäpalveluvastaavat ja talotekniikan insinööri
	Kertakäyttöastioiden käyttöä pyritään välttämään	jatkuva	Emäntäpalveluvastaavat, Hankinnoista vastaavat seurakuntamestarit

Toimistotyö

Nykyisin toimistotarvikkeet ostetaan keskitetysti toimistotarvikkeita toimittavalta Lyreco Oy:ltä, jonka kanssa Oulun seurakuntayhtymällä ja seurakunnilla on hankintasopimus. Tavarat toimitetaan suurissa erissä ja isoissa pakkauksissa. Toimistoissa ei paperin, kynien ja pyyhekumien lisäksi juurikaan käytetä kertakäyttötuotteita. Kilpailutuksessa ei ole erikseen mietitty ympäristökriteereitä, mutta Lyrecolla on kattava ympäristöohjelma ja se pyrkii aktiivisesti vähentämään tuotteidensa ja toimintansa ympäristövaikutuksia. Itse tuotteiden, pakkausten, kuljetusten ja syntyvien jätteiden määrään kiinnitetään huomiota. Lyrecolla on vuodesta 2002 asti ollut oikeus käyttää ISO 14001 -merkkiä ja se pyrkii omatoimisesti vähentämään toimintansa ympäristövaikutuksia.

Paperinkulutuksen vähentäminen on tietoinen ja tulevalle kaudelle jatkuva tavoite. Kulutusta pyritään vähentämään esimerkiksi sähköisen viestinnän avulla. Intranet (nyk. Tuuletin) on korvannut vanhan paperisen Tuulahduslehden kokonaan. Toimistojen jätehuoltoa on parannettu mahdollisuuksien mukaan. Esimerkiksi toimistoissa on nykyisin oma keräyspiste tulostimien mustekaseteille. Tulevalla kaudella paperin kulutusta seurataan myös tarkemmin.

Jokaisella työntekijällä on työpaikan sähköposti ja on varmistettu, että kaikki työntekijät osaavat käyttää sitä. Vuoden 2019 alusta johtokunnat ovat siirtyneet sähköiseen kokouskäytäntöön. Yhteisen kirkkovaltuuston ja Yhteisen kirkkoneuvoston kokoukset ovat olleet sähköisiä jo aiemmin. Vuoden 2019 aikana loppuvuodesta Oulun seurakuntayhtymään otetaan käyttöön uusi intranet ”Tähdellinen”. Uusi intranet on digitaalinen ja vuorovaikutteinen työympäristö, joka toimii myös mobiilissa.

Yksi edelliskauden energiansäästö tavoitteista oli LED-valaisimien ja energiansäästölamppujen käyttöön siirtyminen niiltä osin, kun se on mahdollista. Valaistusta uusittaessa on huomioitu energiaa säästävien ympäristöystävällisten valaistusjärjestelmien käyttö, LED-valot, liiketunnistin- sekä lux- ja kellovalot. Tavoite on kirjattu jatkumaan myös seuraavalle ympäristöohjelmakaudelle.

Oulun seurakuntayhtymän toimistojen ympäristövastaavaksi on nimetty seurakuntasihteeri Riitta Laurila. Alla on esitetty tavoitteet kaudelle 2019 - 2023.

Tavoitteet	Keinot	Aika- taulu	Vastuuhenkilöt
-------------------	---------------	------------------------	-----------------------

Paperin säästö on tietoinen tavoite	Monitoimitulostimilla tapahtuvia kopiointimääriä seurataan ja paperin käyttöä pyritään vähentämään	jatkuva	Koko henkilöstö
	Siirrytään kokonaan tai niiltä osin kuin mahdollista E-laskuihin	jatkuva	Laskutuksesta vastaavat
	Suositaan 2-puoleis- ja pienennystoimintoa kopioinnissa ja tulostamisessa ja vältetään värillisten kopioiden ja tulosteiden ottamista	jatkuva	Koko henkilöstö
	Kannustetaan sähköisen viestinnän käyttöön ja pyritään kehittämään sitä (esim. intranet ja sähköposti, sähköiset kokouskäytännöt)	jatkuva	Koko henkilöstö
Energiankulutuksen vähentäminen toimistoissa	Siirrytään käyttämään LED-lamppuja ja putkivalaisimia (loisteputkia) niiltä osin, kun se on mahdollista	jatkuva	kiinteistöpalvelut; talotekniikan insinööri
	Valojen sammuttaminen, kun huoneesta poistutaan yli 10 minuutiksi	jatkuva	Koko henkilöstö
Toimistojen jätehuollon kehittäminen	Järjestetään tarvittavat lajitteluastiat tai neuvonta lähimmästä astiasta. Paristojen kierrätyksen sujuvoittaminen.	2019 -	talotekniikan insinööri, toimistopuutarhuri, vaarallisten jätteiden vastaava ympäristötyöryhmä

Hautausmaat ja viheralueet

Hautausmaiden eri osioiden hoitoluokituksiin vuonna 2012 perustuvat hoito-ohjeet on tarkoitus tarkentaa ja päivittää lähitulevaisuudessa. Hoitohautojen kasvivalinnoissa korostuu yhä enemmän kasvinsuojelliset kriteerit: valitaan lajikkeita, jotka eivät tarvitse kasvinsuojellisia toimenpiteitä. Perennahoito on ollut saatavilla pyydettyäessä. Yleensä omaiset haluavat koko kesän kukkivia kesäkukkia haudoille. Perennojen käyttöä pyritään lisäämään, etenkin vanhoille ainaishoitohaudoille. Tavoite on muuttaa vuosittain noin 15 ainaishoitohautaa perennahoidolle. Perennahoitovaihtoehto on ollut mahdollista vuoden 2013 hoitosopimuksista alkaen.

EU:n vieraskasvilainsäädäntö on tuonut tullessaan mm. kunnille ja muille julkisyhteisöille kuten seurakunnille uusia velvoitteita. Laki määrää maanomistajan poistamaan kurtturuusut istutusalueiltaan kolmen vuoden siirtymäajan sisällä eli vuoteen 2022 mennessä.

Oulujoen hautausmaalle lisätään kesän 2019 aikana yksi jätteenlajittelupiste hautausmaan laajenusalueelle.

Oulun seurakuntayhtymän hautausmaiden ja viheralueiden toiminnasta vastaa toimistopuutarhuri Outi Soukainen. Alla on esitetty tavoitteet kaudelle 2019 - 2023.

Tavoitteet	Keinot	Aika- taulu	Vastuuhenkilöt
Hautausmaan jätehuollon kehittäminen	Jätteiden lajittelun onnistumisen seuraaminen	jatkuva	hautausmaaston päällikkö ylipuutarhuri toimistopuutarhuri
	Yli-lin ja Ylikiimingin hautausmaiden jätteiden lajittelun kehittäminen vastamaan Oulun ja Oulujoen hautausmaiden jätteiden lajittelun tasoa	jatkuva	hautausmaaston päällikkö ylipuutarhuri toimistopuutarhuri
Ympäristönäkökohdan huomioiminen hautausmaatyöntekijöiden koulutuksessa	Hautausmaiden hoitoluokitukseen perustuvien hoito-ohjeiden päivitystyö kattamaan kaikki hautausmaat. Ympäristöasiat sisällytetään osaksi hoitosuunnitelmia.	alkanut 2012, jatkuva	hautausmaaston päällikkö ylipuutarhuri toimistopuutarhuri
	Ympäristöasiat tuodaan esille uusien hautausmaatyöntekijöiden koulutuksessa	jatkuva	ylipuutarhuri toimistopuutarhuri
Hautausmaan työkoneet	Suositaan markkinoilla olevia puhtaimpia polttoaineita ja voiteluöljyjä Etsitään ympäristöystävällisempiä vaihtoehtoja työkoneille	jatkuva	ylipuutarhuri puistopuutarhuri
Hautausmaiden viheralueiden kehittäminen	Hautausmaiden puusto-, kasvi- ja eläinkartoitusten tekeminen	Jatkuva	hautausmaaston päällikkö

Kasteluveden vähentäminen	Veden kulutuksen seuranta jatketaan	jatkuva	ylipuutarhuri
	Pyritään valitsemaan vähän vettä vaativia lajikkeita	jatkuva	hautaustoimen päällikkö, ylipuutarhuri
	Perennahoidon lisääminen mahdollisuuksien mukaan	jatkuva	ylipuutarhuri toimistopuutarhuri
Käytetään ympäristöystävällisiä kasvinsuojeluaineita	Etsitään vaihtoehtoisia menetelmiä kasvinsuojeluaineille. Käytetään muita kuin kemiallisia menetelmiä. (IPM)	jatkuva	ylipuutarhuri

Leiri- ja kurssikeskukset

Leirikeskusten käyttöasteita on pyritty nostamaan ja jäljelle jääviä leirikeskuksia kehitetään siten, että leiriläisillä on jatkossa aikaisempaa paremmat tilat leiritoimintaan. Kiinteistöjen määrää karsimalla saadaan määrärahat riittämään paremmin kiinteistöjen kunnossapitoon. Parhailaan on käynnissä uuden leirikeskusten suunnittelu Pateniemen rantaan, joka korvaisi aiemmin merenrantaleirikeskusina toimineet ja nyt käyttökiellossa olevat Oulunsalon leirikeskusten ja Haukiputaan leirikeskusten.

Edellisen kauden tavoitteina oli, että väliauditointiin mennessä laaditaan eri leirikeskusille omat yleiset ympäristöohjeet ja Rokuan paloaukealle tehdään opastekyltti. Paloaukealle on viety opastekyltti mutta yleisiä ympäristöohjeita ei ole vielä tehty, joten se säilyy yhtenä seuraavaan kauden tavoitteista. On tärkeää, että ympäristöohjeet ovat tulevaisuudessa näkyvällä paikalla, etenkin ulkopuolisia käyttäjiä ajatellen.

Oulun seurakuntayhtymän leiri- ja kurssikeskuksista vastaa kiinteistösihteeri Tanja Koponen. Alla on esitetty tavoitteet kaudelle 2019 - 2023.

Tavoitteet	Keinot	Aikataulu	Vastuuhenkilöt
Leirikeskusten ympäristöohjeiden laatiminen	Eri leirikeskusille laaditaan yleiset ympäristöohjeet	2019 -	Ympäristötyöryhmä kiinteistöpalvelut

Jätehuollon kehittäminen ja jätteen muodostumisen ehkäiseminen	Leirikeskusten sisätiloihin järjestetään tarvittavat lajitteluastiat	jatkuva	kiinteistöpalvelut
	Kertakäyttötuotteiden käyttöä pyritään vähentämään. Esimerkiksi luovutaan kertakäyttöastioiden käytöstä ruokatarjoilujen yhteydessä.	jatkuva	Hankinnoista vastaavat seurakuntamestarit Koko henkilökunta
Energian säästäminen	Leirikeskusten lämpötiloja lasketaan, jos niissä ei ole toimintaa Vasamossa, Juumassa ja Rokualla etävalvonta	jatkuva	kiinteistöpalvelut
Jätevesistä aiheutuvien haittojen ehkäiseminen	Seurataan leirikeskusten jätevesijärjestelmien toimivuutta ja huolehditaan jätevesisäiliöiden tyhjennyksistä	jatkuva	kiinteistöpalvelut

Metsät

Seurakuntayhtymän metsiä hoidetaan vuonna 2018 valmistuneen metsänhoitosuunnitelman mukaisesti vuoteen 2026 asti, jonka jälkeen suunnitelma uusitaan. Kesähakkuita pyritään edelleen välttämään. Teknisistä syistä tietyillä kohteilla niitä joudutaan kuitenkin tekemään edelleen. Esimerkiksi erittäin märkien maastojen kohteet tulee hakata kesällä, kun maaston pinta on mahdollisimman kuiva. Tällöin kunnakerros eli pintamaa vaurioituu mahdollisimman vähän hakkuun aikana.

Metsänhoitosuunnitelman (2018) laadinnan yhteydessä on kartoitettu suojeltavat luontotyytit sekä inventoitu mahdolliset uhanalaiset lajit. Kyseiset kohteet huomioidaan tulevaisuudessa metsänhoidollisissa toimenpiteissä.

Yksityishenkilöiden annetaan jatkossakin kerätä hakkuutähteitä omaan käyttöön seurakuntayhtymän hakkuukohteilta. Oulun seurakuntayhtymä luovuttaa myös maita latupohjia ja pyöräilyreittejä varten Oulun kaupungille sekä kunnille. Lapsille ja nuorisolle järjestetään metsään suuntautuvia retkiä erityisesti partiotoiminnassa.

Metsänhoitosuunnitelman mukaisesta toiminnasta vastaa Metsänhoitoyhdistys sekä seurakuntayhtymän osalta kiinteistöpalvelujen työnjohtaja Jukka Rönköharju. Alla on esitetty tavoitteet kaudelle 2019 - 2023.

Tavoitteet	Keinot	Aika-taulu	Vastuuhenkilöt
Kestävän kehityksen mukainen metsien hoito	Noudatetaan laadittua metsänhoitosuunnitelmaa	jatkuva	Jukka Rönköharju
Luonnonsuojelu	Hoidetaan Rokualla sijaitsevaa Saarisen suojelualuetta suunnitelman mukaisesti	jatkuva	Jukka Rönköharju
Sertifioidun metsän hoitaminen	Hoidetaan sertifioitua metsää sertifikaatin mukaisesti	jatkuva	Jukka Rönköharju

Liikenne

Tällä hetkellä Oulun seurakuntayhtymä omistaa 5 autoa (Taulukko 2). Seurakuntayhtymän ajoneuvokantaa uusittaessa jatkossa otetaan huomioon sähkö-, hybridi- ja biokaasuautojen mahdollisuudet. Tällä tavoin vähennettäisiin polttoainekuluja sekä päästöjä. Ajoneuvojen osalta olisi hyvä huomioida myös henkilökunta- ja asiakasparkkipaikat. Esimerkiksi sähköautoa varten voitaisiin lisätä latauspaikka keskeisimpien toimitilojen yhteyteen. Biokaasuautojen käyttö olisi Oulun alueella hyvinkin mahdollista sillä biokaasua saa Ruskon Kiertokaaresta. Ruskossa myytävän liikennekaasun hinta on 1,25 €/kg, se olisi litrahinnaksi muutettuna noin 90 snt/litra. Myös Limingantulliin on tulossa liikennekaasun tankkauspiste.

TAULUKKO 2. Oulun seurakuntayhtymän ajoneuvot 2018

Ajoneuvo	Käyttöönotto-vuosi	Ajokilometrit v. 2017 (km)	Ajokilometrit v. 2018 (km)	Hiilidioksidipäästöt (g CO ₂ /km)	Palveluysikkö
Fiat Ducato		21729	19776		Kiinteistöpalvelut
Ford Transit	2014	13300	15000		Kiinteistöpalvelut
Toyota Hiace	2002	*	*	232	Yhtymän johto

MB Vito	2011	16500	16500	198	Yhtymän johto
Renault Trafic	2008	*	*	*	Yhtymän johto

* Ei saatavilla

Taloudellisen ajotavan koulutusta ei ole järjestetty seurakunnan työntekijöille. Taloudellisen ajotavan koulutuksen järjestäminen otetaan tavoitteeksi kaudelle 2019 - 2023.

Seurakunnan työntekijöiden vapaa-ajanyhdistys (KIRVA) järjestää vuosittain jäsenilleen ulkoiluun ja liikuntaan liittyvän arvonnin, jossa jäsenet, jotka ovat palauttaneet kuntokortin, osallistuvat vuosikokouksessa järjestettävään arvontaan. Kesällä 2012 Oulun seurakunnassa on ollut käynnissä pyöräilyä edistävä arvonta. Oulun ev.-lut. seurakuntien kirkkoissa, kirkkoherranvirastoissa sekä seurakuntayhtymän virastotaloissa oli saatavilla Kolmen kirkon pyörälenkki -passeja. Passin omistaja keräsi leiman tms. merkinnän vähintään kolmesta eri kirkosta, jonne hän on pyöräillyt. Kaikki palautetut passit osallistuvat palkintojen arvontaan. Kolmen kirkon lenkki tai vastaava järjestetään kaudella 2019 - 2023 uudelleen.

Oulun seurakuntayhtymän liikennetoiminnoista vastaa talotekniikan insinööri Aapo Korteniemi. Alla on esitetty tavoitteet kaudelle 2019 - 2023.

Tavoitteet	Keinot	Aikataulu	Vastuuhenkilöt
Henkilöauton käytön vähentäminen	Pyritään käyttämään yhteiskuljetuksia tai julkisen liikenteen yleisiä vuoroja. Lisätään verkkoneuvotteluja ja koulutuksia.	jatkuva	Koko henkilökunta
	Kävelyä ja pyöräilyä edistetään esimerkiksi huomiomallalla uudis- ja korjausrakentamisessa pyöräparkkien riittävyys ja pesu- ja pukeutumistilojen toimivuus	jatkuva	Kiinteistöpalvelut
	KIRVA:n kuntokortteja käytetään edistämään pyöräilyä ja kävelyä. Kortin palauttaneet osallistuvat arvontaan	jatkuva	KIRVA:n hallitus

Autojen hankinnat	Selvitetään mahdollisuudet ympäristöystävällisten hybridi-, kaasu- tai sähköautojen hankkimiseen uusia autoja ostettaessa	jatkuva	ko. kilpailutuksen vastuuhenkilö
Koulutus ja tapahtumat	Järjestetään taloudellisen ajotavan koulutus Järjestetään Kolmen kirkon pyörälenkki tms. tempaus	2019 -	Ympäristötyöryhmä
Autojen huolto	Suoritetaan autojen huolto asianmukaisesti. Kilometrien seurannasta pidetään tarkempaa kirjanpitoa.	jatkuva	ko. yksikön vastuuhenkilö, johon auto kuuluu

10 PISTEYTYS AUDITOINTIA VARTEN

Tulevaa auditointia varten ympäristötyöryhmän on tehtävä ympäristöohjelmalle itsearviointi, jossa ohjelma pisteytetään prosessikohtaisesti. Pisteet merkitään viralliseen tarkistustaulukkoon. Pistemäärien lisäksi taulukkoon tulee kirjoittaa lyhyet perustelut esitetyille pisteille. Auditoinnin aikana hiippakunnan auditoija käy pisteet läpi ja antaa oman pisteytyksensä, jonka pohjalta diplomi myönnetään.

Teimme pisteytyksen yhdessä Outi Soukaisen (ympäristövastaava) ja Maria Satalahden (ympäristötyöryhmän pj.) kanssa. Seurakunnan ympäristötyöryhmän jäsenten ja vastuuhenkilöiden tuli myös huolehtia, että minimikriteerit täyttyivät heidän omilla vastuualueillaan. Kirkon ympäristödiplomin käsikirjaan 2012 on koottuna kaikki minimikriteerit ja muut toimenpiteet, joista ympäristötyöryhmä saattoi kerätä vaadittavat 100 pistettä. Käsikirjassa myös määritellään minkä verran pisteitä mistäkin kohdasta saa.

Seurakuntayhtymälle kertyi 231 pistettä ennen auditointia. Pistemäärä ylittää reilusti 100 pisteen vähimmäisvaatimuksen. Auditointi suoritetaan vuoden 2019 lopulla, ohjelma on parasta aikaa auditoijien tutustuttavana. Auditoijat antavat seurakuntayhtymälle oman pisteytyksensä, jonka perusteella diplomi voidaan myöntää. Auditoijien on myös mahdollista laskea pistemäärää, jos he katsovat jonkin toiminnon puutteelliseksi. Siksi pisteitä on hyvä kerätä yli vähimmäisvaatimuksen.

Viime kaudella pisteitä oli jäänyt saamatta osittain puutteellisten tietojen vuoksi. Pidin tämän mielessäni kerätessäni tietoja tulevaa ohjelmaa varten. Vastuuhenkilöiden haastattelujen ohessa sain päivitettyä puutteelliset tiedot samalla kertaa. Pelkästään näillä tarkennuksilla pisteitä saatiin reilusti lisää edelliskauteen verrattuna.

11 POHDINTA

Opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä loppuun kurssilla aloitettu ympäristökatselmus ja laatia sen pohjalta Oulun seurakuntayhtymälle uusi ympäristöohjelma vuosille 2019 - 2023. Kirkon ympäristödiplomin rakenne mukailee kansainvälisten ympäristöjärjestelmien ISO 14001 ja EMAS rakennetta. Siispä opinnäytetyössä käsitellään myös yleisellä tasolla edellä mainittuja järjestelmiä, organisaation ympäristövastuuta, ympäristöjohtamista sekä kestäväää kehitystä. Aineistoa ja kirjallisuutta löytyi hyvin, varsinkin kestävään kehityksen ja eri ympäristöjärjestelmien osalta. Päänvaivaa tuotti lähinnä ympäristöjohtamiseen liittyvä ympäristöviestintä, johon kirjallisuutta ei meinannut aluksi löytyä. Tästä selvittiin tiedonhaun perusteiden pikaisella kertauksella, jonka myötä hakua saatiin tarkennettua.

Ympäristökatselmukseen ja -ohjelmaan tarvittava aineisto kerättiin pääosin haastattelemalla ympäristötyöryhmän eri vastuuhenkilöitä. Haastattelun aikana piti saada selville kyseisen prosessin ympäristöhoidon nykytila, tulevan kauden toimintamalli ja mahdolliset tavoitteet tulevalle kaudelle. Pysin tekemään haastattelut aina haastateltavan toimipisteellä. Paikan päällä haastattelusta/haastateltavasta sai enemmän irti ja mieleen tulleita lisäkysymyksiä oli helppo esittää. Sähköpostin välityksellä saadut vastaukset olivat paljon suppeampia verrattuna paikan päällä tehtyjen haastattelujen tuloksiin ja tarkentavia kysymyksiä piti lähettää useaan kertaan. Muuten haastattelut sujuivat onnistuneesti ja olivat oikea menetelmä tätä työtä varten. Haastattelujen lisäksi aineistoa kerättiin myös perehtymällä seurakuntayhtymän eri asiakirjoihin. Pelkästään vanhaan ympäristöohjelmaan perehtyminen ei siis riittänyt vaan läpikäytiin mm. Ympäristökasvatussuunnitelma, Talous- ja toimintasuunnitelma, Kirkon energia- ja ilmastostrategia, SOL Siivouspalveluiden ympäristöohjelma, Talousarvio 2019 sekä raportti vuoden 2015 väliauditoinnista. Suurin osa asiakirjoista oli sähköisessä muodossa, mikä nopeutti tarvittavien tietojen etsimistä.

Ympäristöohjelmaan sisällytettiin edellisen kauden pysyvät ja pitkäkestoiset tavoitteet. Näiden lisäksi oli kehitettävä myös uusia tavoitteita tulevalle kaudelle. Seurakuntayhtymän työntekijöille suunnatun ympäristöasennekyselyn ansiosta saatiin kerättyä runsaasti toteutuskelpoisia ehdotuksia siihen, mitä tulevalle kaudella olisi hyvä tavoitella. Valikoimme yhdessä ympäristötyöryhmän kanssa ehdotuksista realistisimmat. Uusia tavoitteita ei kuitenkaan haluttu ottaa kerralla liikaa vaan niitä jätettiin myös reserviin tulevia diplomikausia ajatellen.

Kun ympäristötyöryhmä sai lyötyä lukkoon uudet tavoitteet ja niiden aikataulutuksen, pystyin viimeistelemään ympäristöohjelman. Ohjelma laadittiin raportin muodossa vanhan ympäristöohjelman pohjalta. Kirjoittamista oli paljon koska päivitettävää tietoa oli lähes sadan sivun verran. Vanhassa ohjelmassa oli kuitenkin paljon turhaa toistoa ja jonkin verran epäolennaista tietoa. Nämä poistamalla ja muutenkin tekstiä siistimällä saatiin uudesta ohjelmasta hieman tiiviimpi ja rakenteeltaan selkeämpi. Ympäristöohjelmassa on myös joka osion lopussa yhteenvetotaulukko, josta tavoitteet, keinot, aikataulut ja vastuuhenkilöt on nopea tarkistaa. Tämä helpottaa myös auditoijien työtä.

Sekä ympäristökatselmus että ympäristöohjelma saatiin valmiiksi ajoissa ja ne onnistuivat hyvin. Huolella kerätyn ja koostetun aineiston myötä saatiin auditointia varten tehdystä pisteytyksestä erinomaiset tulokset. Työn aloittaminen oli helppoa, koska aiheeseen oli paneuduttu jo kursilla. Kirkon ympäristödiplomin käsikirja ja yhtymän vanha ympäristöohjelma oli kuitenkin käytävä vielä perusteellisesti läpi, jotta ympäristöjärjestelmä ja yhtymän toimintatavat saatiin kunnolla sisäistettyä. Tämän jälkeen oli helpompi suunnitella mm. työn aikataulua sekä tulevia haastatteluja.

Haastavaa toimeksiannossa oli se, että aineistoa joutui keräämään ympäristötyöryhmän useilta eri vastuuhenkilöiltä. Osaan oli vaikea saada yhteyttä tai he eivät esim. vastanneet sähköposteihin. Kun tulevan kauden uudet tavoitteet piti valita, joutui päätöstä tinkaamaan välillä pitkään, vaikka olin koonnut tavoitteista ehdotuslistan, josta valita. Ymmärrän kyllä, että ympäristötyöryhmän jäsenet tekevät tätä työtä päätöidensä ohella ja aikaa eri tehtäviin on rajallisesti. Kaikki tarvittava tieto saatiin kuitenkin lopulta kerättyä ympäristötyöryhmän aktiivisten jäsenten ansiosta. Erityiskiitokset yhteistyöstä kuuluvat Outi Soukaiselle, Aapo Korteniemelle ja Maria Satalahdelle.

Työssä oli antoisaa se, että pääsi tutustumaan ison organisaation ympäristöpolitiikkaan sekä ympäristötyöryhmän toimintaan. Työskentelyä motivoi se, kun sai olla mukana kehittämässä ympäristöohjelmaa ja pääsi myös itse antamaan kehittämissuhteita tulevalle kaudelle. Oli myös mielenkiintoista nähdä, kuinka suunnitelmat muuttuivat teoiksi organisaation ympäristötyössä. Työ sai myös pohtimaan, miten itse voisi kehittää elämäntapojaan ympäristön kannalta paremmaksi.

Jatkoa ajatellen ehdotin ympäristötyöryhmälle, että heidän kannattaisi tehdä ympäristöohjelmasta pienoiversio. Se voitaisiin julkaista vihkona, jossa kerrotaisiin lyhyesti seurakuntayhtymän ympäristötyöstä ja tulevan kauden tavoitteista. Vihossa voitaisiin myös tiedottaa ympäristökoulutuksista

ja jakaa vinkkejä ympäristöystävällisempiin elämäntapoihin. Visuaalisuuteen panostamalla se houkuttelisi lukijaa vielä paremmin. Vihkosia voitaisiin panna esille esimerkiksi seurakuntatalojen auloihin. Virallinen ympäristöohjelma on saatavilla sähköisenä yhtymän verkkosivuilta, mutta se on mielestäni liian laaja seurakuntalaisen näkökulmasta katsottuna. Uskon että vihkon muotoon tiivistetty ympäristöohjelma tavoittaisi seurakuntalaiset paremmin.

Kokonaisuudessaan koen opinnäytetyöni onnistuneen hyvin. Työ opetti aikatauluttamaan ja organisoimaan eri menetelmin toteutettavaa laajamittaista aineistonkeruuta. Aihe oli ajankohtainen ja tarpeellinen, koska seurakuntayhtymän ympäristödiplomi on vanhentumassa. Opinnäytetyötä viimeistellessä paljon pohdintaa tuotti se, miten työn laajamittainen tuotos saadaan järkevästi sovittua itse opinnäytetyöraporttiin. Sen vuoksi ympäristökatselmus ja ympäristöohjelma esitetään opinnäytetyössä tiivistetyssä muodossa ja niistä tuodaan esille vain oleelliset asiat.

Mielestäni työssä olisi riittänyt tekemistä kahdellekin opiskelijalle. Tehtävien jako olisi keventänyt taakkaa yksilötasolla mutta tuonut mukanaan myös haasteita. Jos aineiston keruu jaetaan useamman henkilön kesken, on kokonaisuutta ja työn etenemistä haastavampi hahmottaa. Parityöskentelyyn ja aineiston keruuseen olisi sovittava selkeät toimintatavat. Molempien täytyisi olla ajan tasalla siitä, mitä aineistoa on kerätty, milloin se on kerätty ja minne tulokset on koottu. Lisähaastetta toisi aikataulujen yhteensovittaminen.

Ympäristöhaittojen torjuminen ja luonnonvarojen tuhlauksen rajoittaminen ovat elämisen laadulle ja ihmiskunnan tulevaisuudelle suurimpia haasteita. Huolella räätälöity ympäristöjärjestelmä on mille tahansa organisaatiolle tehokas työkalu, jolla omaa toimintaa voidaan muuttaa ympäristön kannalta jatkuvasti paremmaksi. Asia on meille kaikille yhteinen ja on tärkeää, että huomioimme ympäristön myös yksilötasolla. Jokainen meistä tekee päivittäin omiin arvoihimme pohjautuvia valintoja, jotka vaikuttavat ympäristöön. Kaikkialla maailmassa yksittäisten ihmisten teoista ja valinnoista muodostuu kokonaisuus. Kantakaamme siis kaikki kortemme kehoon.

LÄHTEET

Finlex 2019. Lainsäädäntö, säädökset alkuperäisinä, 2014, 527/2014. Viitattu 9.10.2019, <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140527#Pidp446339840>

Harmaala, M. & Jallinoja, N. 2012. Yritysvastuu ja menestyvä liiketoiminta. Helsinki: Sanoma Pro.

Joutsenmerkki.fi 2019a. Kuluttajille. Viitattu 13.10.2019, <https://joutsenmerkki.fi/kuluttajille/>

Joutsenmerkki.fi 2019b. Kriteerit. Viitattu 13.10.2019, <https://joutsenmerkki.fi/kriteerit/>

Kestavakehitys.fi 2019. Kestävä kehitys. Viitattu 25.9.2019, <https://kestavakehitys.fi/kestava-kehitys>

Kirkkohallitus 2012. Kirkon ympäristödiplomien käsikirja. Helsinki: Kirkkohallitus. https://evl.fi/documents/1327140/41327370/KH_diplomik%C3%A4sikirja_taitto_11+3.pdf/a1862247-4739-6b58-1e46-c29aae00787f

Lecklin O. 2006. Laatu yrityksen menestystekijänä. Helsinki: Talentum oyj.

Pesonen, H., Hämäläinen, K. & Teittinen, O. 2005. Ympäristöjärjestelmän rakentaminen. Helsinki: Talentum oyj.

Satalahti, M. Controller, Oulun seurakuntayhtymä. Haastattelu 28.3.2019. Oulu

SFS 2015. Kalvosarja oppilaitoksille. Helsinki: Suomen Standardisoimisliitto SFS ry 2015. http://www.sfsedu.fi/files/225/SFSedu_Ymparistojohtamisen_standardit_ISO_14000_2015-01-05.pdf

Soukainen, O. 2019. Toimistopuutarhuri, Oulun seurakuntayhtymä. Haastattelu 7.5.2019. Oulu.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2019. Diplomiseurakunnat. Viitattu 12.9.2019, <https://evl.fi/plus/yhteiskunta-ja-kirkko/kestava-kehitys/ymparistodiplomi/diplomiseurakunnat>

Suomen standardisoimisliitto 2018a. Standardien laadinta, mitä standardisointi on. Viitattu 27.1.2019, https://www.sfs.fi/standardien_laadinta/mita_standardisointi_on

Suomen Standardisoimisliitto 2018b. Standardien laadinta. Viitattu 27.1.2019, https://www.sfs.fi/standardien_laadinta

Suomen Standardisoimisliitto 2018c. Julkaisut ja palvelut, tuotteet valokeilassa, ISO 14000 Ympäristöjohtaminen. Viitattu 13.10.2019, https://www.sfs.fi/julkaisut_ja_palvelut/tuotteet_valokeilassa/iso_14000_ymparistojohtaminen

Suomen Standardisoimisliitto 2018d. Julkaisut ja palvelut, Tuotteet valokeilassa, ISO 14000 Ympäristöjohtaminen, Ympäristöjärjestelmä. Viitattu 13.10.2019, https://www.sfs.fi/julkaisut_ja_palvelut/tuotteet_valokeilassa/iso_14000_ymparistojohtaminen/ymparistojarjestelma

Tieteen termipankki 2019. Oikeustiede, ympäristövastuu. Viitattu 8.10.2019, <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:ymp%C3%A4rist%C3%B6vastuu>

Ymparisto.fi 2019a. Kulutus ja tuotanto, ympäristöjärjestelmät ja johtaminen. Viitattu 4.10.2019, https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Kulutus_ja_tuotanto/Ymparistojarjestelmat_ja_johtaminen

Ymparisto.fi 2019b. Kulutus ja tuotanto, ympäristöjärjestelmät ja johtaminen, EMAS-selonteko. Viitattu 16.10.2019, https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Kulutus_ja_tuotanto/Ymparistojarjestelmat_ja_johtaminen/EMASselonteko

Ympäristöministeriö 2019. Ympäristö, kestävä kehitys. Viitattu 1.10.2019, https://www.ymparisto.fi/fi-FI/ymparisto/Kestava_kehitys/Mita_on_kestava_kehitys

Ympäristöosaava.fi 2019a. Sosiaali- ja terveysala, kestävä kehitys, kulttuurinen kestävyys. Viitattu 12.10.2019, <https://www.ymparistoosaava.fi/sosiaali-ja-terveysala/index.php?k=22588>

Ympäristöosaava.fi 2019b. Sosiaali- ja terveysala, elinkaariajattelu. Viitattu 9.10.2019, <https://www.ymparistoosaava.fi/sosiaali-ja-terveysala/index.php?k=22562>

LIITTEET

LIITE 1 Ympäristöasennekyselyn kyselylomake + saate

LIITE 2 Oulun seurakuntayhtymän ympäristöohjelman 2019 - 2023 sisällysluettelo

LIITE 3 Pisteet ja tarkistustaulukko

LIITE 1: KYSELYLOMAKE + SAATE

Saate kyselyyn:

Hei

Tällä kyselyllä selvitetään Oulun seurakuntayhtymän ja seurakuntien työntekijöiden ympäristöasenteita ja -tietoisuutta. Kyselyn toteuttaa Oulun seurakuntayhtymän ympäristötyöryhmä osana Oulun ammattikorkeakoulussa tehtävää opinnäytetyötä uuteen Oulun seurakuntayhtymän ja seurakuntien ympäristöohjelmaan liittyen. Lisätietoja antaa Outi Soukainen outi.soukainen@evl.fi.

Ympäristönsuojelulla tarkoitetaan tässä toimenpiteitä, joilla tavoitellaan hyvää ympäristön tilaa sekä ekologisesti kestävästä kehityksestä. Kestävän kehityksen käsite kattaa taloudellisesti, ekologisesti, sosiaalisesti sekä kulttuurisesti kestävästä kehityksestä.

Vastauksesi on Oulun seurakuntien ympäristötyön kehittämisen kannalta erittäin tärkeä. Kysymyksiin ei ole olemassa oikeita vastauksia, vaan oleellista on, että vastaat sen mukaan, mikä parhaiten kuvaa mielipidettäsi. Vastaajan henkilöllisyys ei välity kyselyn käsitteilylle. Tutkimuksen tulokset käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti. Yksittäiset vastaukset eivät tule esille, vaan tuloksia tarkastellaan tilastollisesti laajempina kokonaisuuksina. Tutkimuksen tulokset tullaan julkaisemaan viikkotiedotteessa. Kyselyyn vastaaminen vie aikaa alle 5 minuuttia. Vastaathan kyselyyn 28.2.2019 mennessä. Kiitos jo etukäteen vastauksestasi. Pääset kyselyyn, kun klikkaat alla olevaa linkkiä.

Ystävällisin terveisin

Outi Soukainen ja Maria Satalahti, Oulun seurakuntayhtymän ympäristötyöryhmä sekä Jarkko Vimpari, Oulun ammattikorkeakoulu.

Kyselylomake:

1. Luomakunnan merkitys

Valitse seuraavista omaa mielipidettäsi parhaiten kuvaava vaihtoehto:

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Luonto luo viihtyisyyttä					
Luontoa tulee suojella					
Luonto antaa minulle elämyksiä ja voimia					

2. Ympäristöasioita koskeva tieto

Valitse seuraavista omaa mielipidettäsi parhaiten kuvaava vaihtoehto:

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Seuraan ympäristön tilaa koskevaa julkista keskustelua ja kirjoittelua					
Ihmiset käyttäytyisivät toisin, jos tietäisivät toimintansa todelliset ympäristövaikutukset					
Tiedotusvälineissä käsitellään liikaa ympäristöongelmia					

3. Ihmisten toiminnan vaikutukset maapallolla

Valitse seuraavista omaa mielipidettäsi parhaiten kuvaava vaihtoehto:

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Ihmisten tulisi sopeuttaa oma toiminta maapallolla sellaiseksi, että rajallisia luonnonvaroja ei kuluteta loppuun					
Ihmisen toiminnan vaikutukset ympäristöön näkyvät muun muassa ilmastomuutoksena					
Ympäristöongelmia ei ole tarpeen ehkäistä ennakolta, koska ihminen kykenee ratkaisemaan syntyneet ongelmat tekniikan ja tieteen keinoilla					

4. Ympäristöasiat osana työtäsi

Valitse seuraavista omaa mielipidettäsi parhaiten kuvaava vaihtoehto:

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Minusta on tärkeää, että jätteet lajitellaan työpaikalla					
Minusta on tärkeää, että työpaikalla säästetään energiaa					
Olen valmis toimimaan työväni ympäristöasioiden hyväksi					

5. Oulun seurakuntien ja seurakuntayhtymän tavoitteet ja vastuunkanto ympäristöasioissa

Valitse seuraavista omaa mielipidettäsi parhaiten kuvaava vaihtoehto:

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Oulun seurakuntien ja seurakuntayhtymän ympäristönsuojelutyöhön tulisi panostaa enemmän					
Ympäristöasioista huolehtiminen kuuluu yksinomaan ympäristöalan toimihenkilöille ja asiantuntijoille ei seurakunnille					
Seurakuntalainen tai seurakunnan työntekijä ei voi tehdä paljoakaan ehkäistäkseen ympäristöongelmia					

6. Oulun seurakuntien ja seurakuntayhtymän ympäristötyö

Valitse seuraavista omaa mielipidettäsi parhaiten kuvaava vaihtoehto:

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Oulun seurakuntien ja seurakuntayhtymän ympäristöohjelman tulee näkyä asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa					
On tärkeää, että Oulun seurakunnissa asetetaan tavoitteita kestävä kehityksen eteenpäin viemiseksi					
Pidän tärkeänä, että omalla työyksikölläni on tavoitteita kestävä kehityksen eteenpäin viemiseksi					

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa
Oulun seurakunnat ja seurakuntayhtymä on tiedottanut ympäristöohjelmasta työntekijöilleen riittävästi					
Työpaikan yleinen ilmapiiri kannustaa työntekijöitä ottamaan kestävä kehityksen tavoitteet huomioon					
Oulun seurakuntien ja seurakuntayhtymän ympäristöohjelma					

on muuttanut työtapojani					
--------------------------	--	--	--	--	--

Avoimet kysymykset:

7. Mikä motivoi sinua muuttamaan omia työskentely- tai elämäntapojasi ympäristön kannalta paremmaksi?
8. Kehittämisehdotuksia tulevaan ympäristöohjelmaan:
9. Mitä muuta Oulun seurakuntien ja seurakuntayhtymän ympäristötyöstä haluat sanoa? Voit myös halutessasi antaa palautetta kyselystä.

Taustakysymykset:

Sukupuoli: mies / nainen / muu, en halua sanoa

Ikä: enintään 25 vuotta
26 - 35 vuotta
36 - 45 vuotta
46 - 55 vuotta
yli 55 vuotta

Kauanko olet työskennellyt Oulun seurakuntien tai seurakuntayhtymän palveluksessa?

enintään 2 vuotta
3 - 5 vuotta
6 - 10 vuotta
11 - 20 vuotta
yli 20 vuotta

Mikä on asemasi työorganisaatiossa? esimiesasemassa / ei esimiesasemassa

LIITE 2: OULUN SEURAKUNTAYHTYMÄN YMPÄRISTÖOHJELMAN 2019 - 2023 SISÄLLYS- LUETTELO

Sisältö.....	1
1. Kirkon ympäristödiplomi	6
1.1 Alkusanat	6
2. Ympäristödiplomin teologia	8
3. Ympäristödiplomin hakuprosessi ja järjestelmän laadinta	9
3.1 Ympäristödiplomia valmisteleva työryhmä ja ympäristövastaavat	9
3.2 Sisäinen ympäristökatselmus	10
3.3 Ympäristöohjelma	10
3.4 Oma väliauditointi ja muu seuranta	10
3.5 Johdon sitoutuminen.....	11
3.6 Ympäristövastaavan ja ympäristötyöryhmän nimeäminen	12
3.7 Henkilöstön koulutus	12
3.8 Auditointi ja ympäristödiplomin uusiminen.....	12
3.9 Viestintä	13
3.10 Ympäristöasennekysely	14
3.11 Tavoitteet kaudelle 2019–2023	15
4. Toiminta ja talous	16
4.1 Toiminta- ja taloussuunnitelma	16
4.2 Hankinnat	16
4.3 Vastuullinen sijoittaminen ja sijoitusrahastot	16
4.4 Lähetystyön ja kansainvälisen diakoniaan myönnettyjen varojen osuus verotuloista.	17
4.5 Ympäristömerkityt tuotteet	17
4.6 Ympäristöindikaattorit	17
4.7 Hiilidioksidipäästöjen vähentämissuunnitelma ja kompensointi	18
4.8 Muut toimenpiteet	18
4.9 Tavoitteet kaudelle 2019–2023	18
5. Ympäristökasvatus	19
5.1 Ympäristökasvatussuunnitelma	19
5.2 Ympäristöasiat sisältyvät seurakunnan jumalanpalveluselämään	20
5.3 Ympäristöasiat eri työmuodoissa	20

5.4 Ympäristöaiheiset erityisjumalanpalvelukset	22
5.5 Erityiset ympäristötapahtumat	23
5.6 Hiljaisuudelle rauhoitetut paikat	23
5.7 Verkostoyhteistyö ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen	23
5.8 Tavoitteet kaudelle 2019–2023	24
6. Jätehuolto	25
6.1 Jätehuoltoselvitys	25
6.2 Jätehuoltosuunnitelma.....	26
6.3 Vaaralliset jätteet ja vastuuhenkilön nimeäminen	27
6.4 Bio- ja puutarhajätteen käsittely	28
6.5 Kaatopaikkajätteen määrän seuranta	28
6.6 Hautakynntilät ja kukkalaitteet	28
6.7 Hyötyjätteiden vapaaehtoinen keräys	28
6.8 Kertakäyttötuotteiden vähentäminen	28
6.9 Kaatopaikkajätteen väheneminen	29
6.10 Kompostointi	29
6.11 Hyötyjättepisteet hautausmaalla	29
6.12 Tavoitteet kaudelle 2019–2023	31
7. Siivous	33
7.1 Ympäristöselvitys	33
7.2 Hankintojen ympäristökriteerit	34
7.3 Henkilökunnan koulutus	34
7.4 Haitallisista aineista luopuminen	34
7.5 Vaihtoehtoiset tuotteet.....	34
7.6 Muut toimenpiteet	35
7.7 Tavoitteet kaudelle 2019–2023	35
8. Energia ja rakentaminen	36
8.1 Rakentamista ohjaava lainsäädäntö	36
8.2 Kulttuuriperinnön suojelu	36
8.3 Uudis- ja korjausrakentamisen ympäristökriteerit	36
8.4 Energian- ja vedenkulutuksen seuranta	37
8.5 Energiakatselmus	44
8.6 Energiavastuuhenkilö	45
8.7 Neuvonta ja opastus	45

8.8 Ekologinen rakentaminen	45
8.9 Säästötavoitteiden toteutuminen	45
8.10 Uusiutuva energia	46
8.11 Ympäristömerkitty energia	46
8.12 Energiansäästöviikko	46
8.13 Tilojen käyttöasteen tehostaminen	46
8.14 Muut toimenpiteet	46
8.15 Tavoitteet kaudelle 2019–2023	47
9. Ruoka ja keittiöt	48
9.1 Ympäristöselvitys	48
9.2 Reilun kaupan tuotteet	50
9.3 Ravintosuosituksset	50
9.4 Lähituotteet	50
9.5 Luomutuotteet	51
9.6 Kasvisruoka	51
9.8 Muut toimenpiteet	52
9.9 Tavoitteet kaudelle 2019–2023	52
10. Toimistotyö	53
10.1 Ympäristöselvitys	53
10.2 Energiansäästö	55
10.3 Toimiston hankinnat	56
10.4 Uusiopaperi ja muut uusiotuotteet	56
10.5 Paperin kulutuksen vähentäminen	56
10.6 Muut toimenpiteet	57
10.7 Tavoitteet kaudelle 2019–2023	57
11. Hautausmaat ja viheralueet	58
11.1 Ympäristöselvitys	58
11.2 Hoito-ohjeet ja koulutus.....	62
11.3 Perennahoito	62
11.4 Hautausmaan kulttuurihistoriallisten arvojen inventointi	62
11.5 Luonnonmukaisen hoidon alueet.....	63
11.6 Perennat ja muut istutukset	64
11.7 Haitallisista torjunta-aineista luopuminen	64
11.8 Kasteluveden vähentäminen	65

11.9 Vähäpäästöiset työkoneet	65
11.10 Lajistokartoitukset	65
11.11 Muut toimenpiteet	65
11.12 Tavoitteet kaudelle 2019–2023	65
12. Leiri- ja kurssikeskukset.....	68
12.1 Ympäristöselvitys	68
12.2 Jätevesien käsittely	71
12.3 Luontoarvojen suojelu	72
12.4 Pesäpöntöt	72
12.5 Vapaaehtoiset suojelukohteet	72
12.6 Leirikeskusten ympäristöohjeet	72
12.7 Muut toimenpiteet	73
12.8 Tavoitteet kaudelle 2019–2023	73
13. Metsät	74
13.1 Ympäristönormien noudattaminen.....	74
13.2 Luonnonsuojelulain noudattaminen	74
13.3 Metsien sertifiointi	75
13.4 Osallistuva metsäsunnittelu	75
13.5 Vastuuhenkilöiden koulutus	75
13.6 Luonnonmuistomerkin tai luonnonsuojelualueen perustaminen	75
13.7 METSO-ohjelma	76
13.8 Perintömetsä	76
13.9 Metsien ja soiden ennallistaminen	76
13.10 Kesähakkuiden lopettaminen	76
13.11 Uhanalaisten lajien inventointi	76
13.12 Erirakenteinen metsänhoito	76
13.13 Muut toimenpiteet	77
13.14 Tavoitteet kaudelle 2019–2023	77
14. Liikenne	77
14.1 Liikenneselvitys.....	77
14.2 Ajoneuvojen energiankulutus ja huolto	79
14.3 Ympäristöominaisuudet hankinnoissa	79
14.4 Polttoaineen valinta	79
14.5 Taloudellisen ajotavan koulutus	79

14.6 Kimppakyydit ja yhteiskuljetukset.....	79
14.7 Kävelyn, pyöräilyn ja julkisen liikenteen edistäminen	80
14.8 Vähäpäästoiset kulkuneuvot	80
14.9 Muut toimenpiteet	80
14.10 Tavoitteet kaudelle 2019–2023	81

LIITE 3: PISTEET JA TARKISTUSTAULUKKO

3. Ympäristödiplomin hakuprosessi ja järjestelmän laadinta

Kirkkoneuvosto on päätöksillään sitoutunut kirkon ympäristöjärjestelmään. Oulun seurakuntayhtymässä ja seurakunnissa on järjestetty sisäinen ympäristökatselmus sekä laadittu ympäristöohjelmat tehtäväalueittain.

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Pistehaarukka	Srk:n pisteet	Auditoijan pisteet
3.11 Tehtäväalueille nimitään ympäristövastaavat.	<ul style="list-style-type: none"> - Tehtäväalueiden ympäristövastaaviksi on nimetty: - Työryhmä ja ympäristövastaavat ympäristöohjelma 2019 - 2023, luku 3.1. - Seurakuntayhtymän työalojen eri vastuuhenkilöt muodostavat yhdessä ympäristövastaavan (Outi Soukainen) kanssa seurakunnan ympäristötyöryhmän. 	1 - 5	5	
3.12 Työntekijöille annetaan syventävää ympäristökoulutusta.	<ul style="list-style-type: none"> - Ympäristövastaava on kouluttautunut ympäristödiplomin auditoijaksi 2019 - Ympäristötyöryhmän jäsenet ovat osallistuneet kirkon ympäristöpäiviin, kirkon ympäristödiplomi päivät, joka toinen vuosi. 	1 - 5	2	
3.13 Ympäristöjärjestelmästä ja seurakunnan ympäristötoiminnasta tiedotetaan julkisesti.	<ul style="list-style-type: none"> - Seurakuntayhtymän nettisivuilla tietoa ympäristödiplomista sekä ympäristöohjelmasta ja sen tavoitteista, sähköinen palautekanava - Sähköinen viikkotiedote henkilöstölle - Rauhantervehdys-lehti, Forum-lehti 	1 - 5	3	

	- Energian, lämmön, sähkön ja jätemäärien seurannasta tiedottaminen - Tarjouspyynnöissä on huomioitu ympäristöasioita -Muut SOME-kanavat			
3.14 Oma väliauditointi.	- Tehty vuonna 2015 - Samalla selvitetty, että yhtymään 2013 liittyneiden seurakuntien toiminta on ympäristöohjelman (Oulunsalo, Kiiminki, Haukipudas) mukaista	2 - 10	7	
3.15 Muut toimenpiteet.	Ympäristöasennekysely 2019	1 - 10	2	
Luku 3. yhteensä		35	19	

4. Talouden ja toiminnan suunnittelu

Ympäristötavoitteet ja näkökohdat on huomioitu vuosittain toiminta- ja taloussuunnitelmissa. Ympäristötavoitteiden toteutumisesta on raportoitu vuosittain toimintakertomuksessa. Hankinnoissa noudatetaan seurakuntayhtymän laadittuja hankintaohjeita ja kiinnitetään huomiota ympäristönäkökohtiin.

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pisteet	Auditoi- janpisteet
4.5 Vastuulliset sijoitusrahastot	- Seurakuntayhtymällä ei ole rahavaroja sijoitettuna vastuullisiin sijoitusrahastoihin.	5 - 10	0	
4.6 Budjettivaroja ohjataan kansainväliseen diakoniaan ja lähetystyöhön	- Vuoden 2019 talousarviossa ja toimintasuunnitelmassa on varattu 2 % kansainväliseen diakonia- ja lähetystyöhön	5 - 10	5	
4.7 Seurakunnassa käytetään paljon ympäristömerkityjä tuotteita.	Joutsenmerkki (esimerkiksi): - kopiopaperi - lehtiöt - vihot	2 - 10	3	

	<ul style="list-style-type: none"> - käsienpesunesteet - WC- ja käsipyyhepaperit EU:n ympäristömerkki (esimerkiksi): - Kopiopaperi PEFC –merkki (PEFC -merkki kertoo, että tuotteen valmistamiseen on käytetty sertifioitua, kestävän kehityksen mukaisesti kasvatettua ja hoidettua metsää.): - Kirjekuoret - Post-it paperit ISO 14001 ympäristömerkki (esimerkiksi) - Kirjekuoret -WC- ja käsipyyhepaperit Energy Star (esimerkiksi): - Tietokoneet ja ATK-laitteet TOC -merkki (esimerkiksi): - Tietokoneet ja ATK-laitteet Avainlippu-kotimaisuusmerkki (esimerkiksi): - Lehtiöt - Vihot - Taukotilan kertakäyttötuotteet Tavarantoimittajan mukaan tulostimien ja kopiokoneiden mustekaseteista 95 % on ympäristömerkittyjä. 			
<p>4.8 Ympäristö-vaikutuksia seurataan ympäristöindikaattorien avulla.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Lämmitysenergian ominaiskulutuksen seuranta, säästötavoite 1 %/vuosi - Sähkön ominaiskulutuksen seuranta, säästötavoite 1 %/vuosi - Jätteiden määrän seuranta, tavoite: sekajätteen määrän väheneminen 1 %/vuosi 	2 - 10	8	

	- Veden ominaiskulutuksen seuranta, tavoite veden ominaiskulutuksen vähentyminen 1%/vuosi			
4.9 Hiilidioksidi-päästöjen vähentäminen ja kompensointi.	-Uudisrakentamisessa huomioitu hiilidioksidipäästöjen vähentäminen.	1 - 20	2	
4.10 Muut toimenpiteet.	- Tilojen käyttöasteen seuraaminen sähköisen järjestelmän avulla. - Kiinteistöjä vähennetty.	1 - 10	2	
Luku 4. yhteensä		66	20	

5. Ympäristökasvatus

Ympäristökasvatus on tärkeä osa seurakuntayhtymän ja seurakuntien toimintaa. Ympäristökasvatussuunnitelma valmistui 2012 osana ympäristöohjelmaa 2013 - 2017.

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Pistehaarukka	Srk:n pisteet	Auditoijan pisteet
5.4 Seurakuntayhtymän seurakunnat järjestävät vuosittain ympäristöaiheisia erityisjumalanpalveluksia.	- Luomakunnan sunnuntai - Ulkojumalanpalvelukset - Kylvön siunaaminen - Partiolaisten kirkkopyhä - Nuotiomessu - Metsäkirkko - Maakirkot Ylikiimingissä, Yli-lissä ja Haukiputaalla - Oulujoen elojuhla ja siihen liittyvä messu - Eri järjestöjen pitämä luontosunnuntai tapahtuma, jonka yhteydessä lähes aina teemaan sopiva jumalanpalvelus Timosenkosken koululla	2 - 6	5	

<p>5.5 Erilliset ympäristötapahtumat</p>	<ul style="list-style-type: none"> - 2017 seurakunta teki yhteistyössä luonnonperintösäätiön valokuvanäyttelyn uudesta luonnonsuojelualueesta. Kiimingissä sijaitsevasta Kuovisuosta. Näyttelyllä kerättiin rahaa uusiin säätiön uusiin suojelukohteisiin. - Perhekerhoissa järjestetty lelujen ja vaatteiden vaihto päiviä - Yhtymän jokainen seurakunta järjestää touko-syyskuun välillä ympäristön huomiointiin painottuvan sunnuntai jumalanpalveluksen - Oulujoen seurakunnan elojuhla - Oulujoen seurakunta on osallistunut vuosittain Timosenkosken luontokoulun järjestämiin tapahtumiin, Kuusamon tien lähi- maastossa. - Eri järjestöt (partiolaiset, Mannerheimin lastensuojeluliitto/Korvensuora, Oulujoen seurakunta) ovat järjestäneet luontosunnuntain tapahtumia. Seurakunnan vuoroilla on esim. rakennettu linnunpönttöjä tai tehty retkiruokaa trangialla ja syöty tätä itse tehtyä evästä. -Haukiputaalla vanhan kirkkotien vaellus 	<p>1 - 5</p>	<p>4</p>	
<p>5.6 Hiljaisuuden paikaksi rauhoitettu luontokohde.</p>	<p>- Rokualla sijaitseva paloaukea 2014</p>	<p>1 - 5</p>	<p>5</p>	
<p>5.7 Verkostoyhteistyö ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen Seurakunta tekee yhteistyötä eri tahojen kanssa ympäristöasioissa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Partiolaiset - Mannerheimin lastensuojeluliitto/Korvensuora - Ammattiopisto Luovi - Luonnonperintösäätiö -Martat 	<p>1-5</p>	<p>5</p>	

	-OAMK - Osallistuminen teemapäiviin kuten Earth Hour ja energiansäästöviikko			
5.8 Ympäristö-kasvatuksessa on otettu käyttöön vä- lillisen vaikuttamisen menetelmät.	- Ympäristökasvatuksen ohjaajat ovat haastaneet vuosittain nuoria mukaan ympäristö- aiheisiin tapahtumiin (esimerkiksi Earth Hour) Facebookin kautta - Nettisivuilla myös infoa tulevista tapahtumista ja teemapäivistä -DOM –second hand	1 - 5	3	
5.9 Muut toimenpiteet.	- Ympäristö ja luontoteemainen ”vihreä rippikoulu”	1 - 10	2	
Luku 5. yhteensä		36	24	

6. Jätehuolto

Seurakuntayhtymän toiminnoista on tehty jätehuoltoselvitys ja –suunnitelma. Jätteen lajittelu ja määrän vähentäminen on huomioitu suunnittelussa. Jätteen määrää seurataan.

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pisteet	Auditoijan pisteet
6.8 Hyötyjätteiden keräys on järjestetty kattavammin kuin jätehuoltomääräyksissä edellytetään.	Kierrätystempaukset esim. vanhojen lakanoiden keräys rippikoululeirejä varten 2017, hautausmailla ruukkujen keräys askarteluun. Järjestetty esim. metallin- ja lasinkeräys kattavammin kuin määräyksissä.	2 - 10	3	
6.9 Kertakäyttötuotteita on vaihdettu kestäviin.	- Uudemmissa vessoissa käytetään kankaisia käsipyyherullajärjestelmiä paperisten käsipyyhkeiden tilalta - Osa henkilökunnasta käyttää taukotiloissa omaa nimikkomukia	1 - 5	3	

	- Taukutiloissa on pääosin käytössä kestäviä ja pestäviä astioita. Kertakäyttötuotteita käytetään vain tarveharkintaisesti.			
6.10 Kaatopaikkajätteen määrä on vähentynyt.	- Sekajätteen määrää vähentynyt edelleen. Kierrätys lisääntynyt. Astioiden määrä vähentynyt.	1 - 10	2	
6.11 Bio- ja käymäläjätteet kompostoidaan omatoimisesti.	- Oulun ja Oulujoen hautausmaiden puutarhajätteet kompostoidaan omassa kompostissa.	2 - 8	4	
6.12 Hautausmaalla on järjestetty omaisille hyötyjätteen lajittelupisteet.	- Hautausmailla on lajittelupisteet keräyslasille, pienmetallille, bio-, energia ja sekajätteelle	1 - 3	3	
6.13 Muut toimenpiteet jätehuollon tehostamiseksi.	- Esimerkiksi keittiötoiminnasta tulevat muovipäriset, dynot ja pakkausmateriaalit kierrätetään - Toimistoihin järjestetty tulostimien mustekasettien keräys	1 - 10	2	
Luku 6. yhteensä		44	17	

7. Siivous

Seurakuntayhtymän ja seurakuntien siivoustoiminnoista on tehty ympäristöselvitys. Hankinnoissa käytetään soveltuvin osin ympäristömerkittyjä tuotteita ja muutoinkin huomioidaan tuotteiden ympäristöystävällisyys. Varastoinnissa ja siivouksen jätehuollossa huomioidaan turvallisuus- ja ympäristöasiat.

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Pistehaarukka	Srk:n pisteet	Auditoijan pisteet
7.3 Henkilökunnan koulutuksessa on otettu ympäristöasiat huomioon.	- SOL:n siistijöidenkoulutukseen kuuluu ympäristöasioihin perehdyttäminen - SOL:n työntekijöillä on käytössään ympäristöopas	1 - 5	1	

	- Seurakunnan omat siivoajat ovat osallistuneet koulutuksiin, joissa käsitellään myös ympäristöasiat			
7.4 Haitallisia aineita on vaihdettu turvallisempiin.	- Lähes kaikki käytettävät aineet ovat ympäristömerkittyjä.	1 - 5	2	
7.5 Siivouksessa käytetään ympäristöä säästäviä tuotteita.	- SOL:n ja seurakunnan omat siivoajat käyttävät kestäviä ja pestäviä mikrokuituliinoja siivouksessa. Näin vähennetään veden ja pesuaineen tarvetta. - Ei käytetä huuhteluaineita - Käytetään ympäristöystävällisiä ja -merkittyjä pesuaineita	1 - 5	1	
7.6 Muut toimenpiteet.	- Siivousvälineet ovat kestäviä ja niihin on saatavilla vaihdettavia osia. Kärryissä on riittävästi lokeroita lajiteltaville jätteille. - Mopit ja liinat ovat ja pestäviä mikrokuituliinoja - SOL:lla on toimintajärjestelmä, joka kattaa ympäristöjärjestelmän, laatu-järjestelmän ja turvallisuusjärjestelmän - Liaton Oy:llä on ympäristöselonteko ja ympäristöjärjestelmä - Roskapussi tyhjennetään, mutta itse pussi vaihdetaan vain tarvittaessa - Siivouspalveluiden kilpailutuksen (2017) yhteydessä kaikkien Oulun seurakuntayhtymän ja seurakuntien kiinteistöjen siivoustoimien mitoitus on tarkistettu ja tehty tarvittavat muutokset.	1 - 10	6	

	-Turhaa siivoamista on vähennetty paljon ja näin säästetään myös ympäristöä käyttämällä vähemmän ympäristöä kuormittavia pesuaineita - Pesuaineet hankintaan suurissa pakkauksissa tiivisteinä			
Luku 7. yhteensä		25	10	

8. Energia ja rakentaminen

Energian- ja vedenkulutuksesta on säännöllinen seuranta. Kiinteistöistä on tehty energiakatselmus.

Uudis- ja korjausrakentamisessa huomioidaan ympäristökriteerit.

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Pistehaarukka	Srk:n pisteet	Auditoijan pisteet
8.8 Seurakunta toteuttaa ekologisia rakennushankkeita tai investointeja.	- Ylikiimingin seurakuntatalo maalämmössä - Ilmalämpöpumput esim. Sanginsuu ja Martinniemi - Oulujoen hautausmaan laajennusosan käytävien reunat ovat alueelle tyypillistä metsämaata ja ne on jätetty luonnonmukaisen hoidon alueiksi	1 - 10	6	
8.9 Sähkön, lämmön ja veden ominaiskulutus vähenee vuositasolla.	- Energian seuranta aloitettu kattavasti 2014	Lämpö 1 - 10 Sähkö 1 - 10 Vesi 1 - 10	Lämpö: 10 Sähkö: 10 Vesi: 0	
8.10 Seurakunta käyttää uusiutuvaa energiaa.	- Turun Energia 2018 (sähköstä 36,1% on tuotettu uusiutuvilla energialähteillä)	2 - 20	6	
8.11 Seurakunta käyttää ympäristömerkittyä energiaa.		5	0	

8.12 Seurakunta osallistuu energian-säästöviikkoon.	- On osallistunut vuodesta 2013 lähtien	1 - 2	2	
8.13 Tilojen käyttöastetta on tehostettu.	- Talouden turvaamisohjelman mukaisesti kiinteistöjä vähennetään 30% vuosina 2013 - 2022. Ohjelma on edennyt suunnitellusti. Tilojen käyttöä tehostetaan ja optimoidaan.	2 - 5	4	
8. 14 Muut energiansäästötoimenpiteet	- Seurakunnassa on käytössä reaaliaikainen sähkönkulutuksen seuranta - Uusissa toimistoissa on automaattiset valojen sammutusjärjestelmät - Yön ajaksi tiloista ohjeistetaan sammutettavaksi valot ja tietokoneet. - Tietokoneiden energiansäästötilat on aktivoitu - Toimistoihin hankittu energiatehokkaat leasing kopiokoneet. Tulostus automaattisesti kaksipuoleisena ja mustavalkoisena. - Kiinteistökohteisiin tehdään laajennettu energiaselvitys kuntoarvioiden yhteydessä	1 - 10	6	
Luku 8. yhteensä		82	44	

9. Keittiö ja ruokalot

Keittiöiden jätehuollosta ja energiankäytöstä on tehty selvitys. Hankintoihin sisältyy soveltuvin osin ympäristömerkittyjä tuotteita ja reilun kaupan tuotteita. Seurakunnan joukkoruokailussa noudatetaan ravitsemussuositusten tavoitteita.

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Pistehaarukka	Srk:n pisteet	Auditoijan pisteet
9.5 Lähituotteet	- Säännöllisesti käytettäviä lähituotteita ovat tuoreet mansikat ja syksyn marjat. - Liha, juurekset ja peruna kausittain	2 - 10	4	

	- kotimaisten tuotteiden suosiminen			
9.6 Elintarvikkeista osa on luomutuotteita.	- Luomutuotteita käytetään - Myös kustannus kysymys, tietyillä tuotteilla hintaero on merkittävä	1 - 10	1	
9.7 Tarjolla on kasvisruokavaihtoehto.	- kasvisruoka on saatavilla pyydettyäessä (ei automaattisesti tarjolla hävikin takia) - suositaan kotimaisia kasviksia - suositaan sesonkituotteita - kasvisruokatapahtumat	1 - 10	6	
9.8 Reilun kaupan tuotteita käytetään runsaasti.	- kahvi ja tee. Reilun kaupan seurakuntayhtymän arvoniimi kirkkopäivillä 2017.	1 - 10	10	
9.9 Keittiö-henkilökunnalla on ympäristöpassi.	Yhdellä työntekijällä on ympäristöpassi	2 - 6	2	
9.10 Muut toimenpiteet.	- Tyhjät kahvipussit kierrätetään esimerkiksi askartelumateriaalina - Muoviset rasiat, kuten esimerkiksi tyhjät levi-terasiat, kierrätetään. - Jääkaapit ja pakastimet kytketään pois päältä niiden ollessa tyhjiä - Laitehankinnoissa suositaan A-energiamerkit-tyjä tuotteita	1 - 10	2	
Luku 9. yhteensä		56	25	

10. Toimistotyö

Toimistotyön jätehuollosta ja energiankulutuksesta on tehty selvitys. Hankintoja suoritettaessa huomioidaan soveltuvin osin ympäristömerkityt tuotteet ja muutoinkin valintakriteerinä käytetään ympäristöominaisuuksia.

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pis- teet	Auditoijan pisteet
10.4 Uusiopaperi ja muut uusiotuotteet	- Kirjeet ovat uusiopaperia - Kirjekuoret, kansiot ja muovitaskut käytetään moneen kertaan.	1 - 5	2	

	- Hukkapapereita käytetään suttupapereina			
10.5 Paperin kulutuksen vähentäminen.	<ul style="list-style-type: none"> - Seurakunnan sisäisessä viestinnässä painotetaan sähköistä viestintää - Sähköisten viestintäjärjestelmien käyttöönotto on onnistunut, henkilöstö osaa käyttää laitteita. - Turhaa kopiointia ja tulostamista pyritään välttämään. (TWeb) - Hankittu energiatehokkaat ja ympäristöystävällisemmät kopiokoneet - Eri tiimeillä on omat verkkoasemat - Sähköinen kokouskäytäntö - Kipan järjestelmät paperittomia 	1 - 5	3	
10.6 Green Office.		5	0	
10.7 Muut toimenpiteet.	<ul style="list-style-type: none"> - Kalusteita kierrätetään ja rikki menneet kalusteet pyritään korjaamaan. Heti ei osteta uutta rikkimenneen tilalle. - Hankinnoissa hyödynnetään kirkkohallituksen /kuntien yhteistä kilpailutusta. Kuljetussäästöt. - Seurakunnan tiloissa on viherkasveja viihteyttävä luomassa - Skype-kokoukset, nettimeuvottelut 	1 - 10	5	
Luku 10. yhteensä		25	10	

11. Hautausmaat ja viheralueet

Hautausmaiden ja viheralueiden ympäristövaikutuksista on tehty selvitys. Henkilökunnan koulutuksessa ja jätehuollossa huomioidaan ympäristöasiat. Kesäkukkahoidon vaihtoehtona on tarjolla perennahoito.

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Pistehaarukka	Srk:n pisteet	Auditoijan pisteet
----------------	-----------------------------------	---------------	---------------	--------------------

11.4 Hautausmaiden kulttuurihistorialliset arvot on inventoitu.	- Oulujoen puustokartoitus opinnäytetyönä 2017 - Haukiputaan vanhan hautausmaan arkeologinen tutkimus 2018	1 - 5	5	
11.5 Osa hautausmaista kuuluu luonnonvaraisen hoidon alueeseen.	- Jäälin hautausmaa, Yli-lin, Tannilan, Kiviharjun ja Ylivuoton hautausmaat ovat metsähautausmaita ja ne pidetään alueen luonnolle tyypillisenä.	1 - 5	4	
11.6 Perennat ja muut istutukset	- Seurakunnan julkisissa ja hautausmaiden istutuksissa suositaan kotimaisia perennoja ja kestäviä puuvartisia kasveja - Oulun hautausmaille on tehty puustokartoitus ja puustoa hoidetaan tämän kartoituksen mukaan -hoitohautojen kesäkukkien valinnassa suositaan lajeja, jotka vaativat suhteellisen vähän tai ei ollenkaan kasvinsuojelutoimenpiteitä.	1 - 5	4	
11.7 Haitallisista torjunta-aineista luopuminen	- Torjunta-aineita käytetään rajoitetusti - Härmän torjuntaan käytetään myös luonnonmukaisia torjunta-aineita - Rikkaruohot poistetaan ensisijaisesti mekaanisesti ilman kemikaaleja	5	1	
11.8 Kasteluveden vähentämiseksi on ryhdytty toimiin.	- Kasteluveden käyttöä pyritään vähentämään. Istutuksissa suositaan vähän vettä vaativia lajikkeita - Oulun hautausmaan sankarihaudoilla on käytössä sadettajajärjestelmä, joka on käytössä öiseen aikaan - Ylikiimingin kirkkotarhassa kasteluvesi pumpataan Kiiminkijoesta - Yli-lin kirkonkylän hautausmaalla kasteluvesi pumpataan paikallisesta ojasta	1 - 5	4	

	<ul style="list-style-type: none"> - Tannilan hautausmaalla on käytössä oma kaivo - Haukiputaan sankarihautausmaan kasteluvesi pumpataan joesta 			
11.9 Hautausmaalla käytetään vähäpäästöisiä työkoneita.	<ul style="list-style-type: none"> - Kevät ja syysiiuokset suoritetaan perinteisesti haravoiden - 2016 on otettu käyttöön akkukäyttöiset työkonet viheralueiden hoidossa. - Ruohonleikkureissa käytetään pienkoneille tarkoitettua ympäristöystävällistä polttoainetta - Käytettävät ruohonleikkurit ovat nelitahtisia - Dieselkäyttöisissä työkoneissa on hiukkas-suodatin 	1 - 5	3	
11.10 Tehty lajistokartoituksia ja kunnostuksia kulttuurihistoriallisesti arvokkaissa kohteissa.	<ul style="list-style-type: none"> - Oulun hautausmaille on tehty puustokartoitus ja puustoa hoidetaan tämän kartoituksen mukaan 	1 - 10	3	
11.11 Muut toimenpiteet.	<ul style="list-style-type: none"> - Hautausmaiden liukkaudentorjuntaan ei käytetä suolaa eikä muita liukkaudentorjuntakemikaaleja, vaan liukkaudentorjuntaan käytetään hiekoitusmurskettä - Hautausmaiden alueille on asennettu runsaasti linnunpönttöjä ja niiden hoidosta huolehditaan, Oulun hautausmaalla on kaksi lintujen ruokintapistettä - Esimerkiksi Ylikiimingin ja Oulunsalon hautausmaan kevätsiivous toteutetaan seurakuntalaisten talkootyönä, Haukiputaan, Kiimingin ja Oulun hautausmailla talkoilevat urheiluseurat. 	1 - 10	4	

	- Hautausmaille järjestetään opastettuja kierroksia - Hautausmailla käytetään kuivuutta kestäväää nurmikonsiemenseosta			
Luku 11. yhteensä		50	24	

12. Leiri- ja kurssikeskukset

Leirikeskuksesta on tehty ympäristöselvitys ja ympäristöohjelma. Leirikeskuksissa on jätehuollosta ohjeet. Lämpötiloja lasketaan energian säästämiseksi, kun leirikeskuksissa ei ole toimintaa.

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pis- teet	Auditoijan pisteet
12.5 Alueella on hyvin hoidettuja pesäpönttöjä ja luontopolkuja.	- Hyödynnetään leirikeskusten sijaintia esim. Juumassa pieni karhunkierros ja Rokualla geopark	1 - 7	2	
12.6 Seurakunta on vapaaehtoisesti suojellut arvokkaita rantoja tai muita kohteita.		1 - 5	0	
12.7 Leirikeskuksille on laadittu ympäristöohjeet.	- Leirikeskuksissa on jätteiden lajitteluohjeet	2 - 3	1	
12.8 Muut toimenpiteet.	- Rokuan leirikeskuksen korjaus- ja uudisrakentamisen jälkeen vaurioitunut luonto korjattiin ja palautettiin luonnontilaiseksi - Leirikeskuksia myyty. Tällä hetkellä kolme käytössä 2019 (Suvela, Rokua ja Juuma) Lisäksi päiväkäytössä Lämsänjärven kaupunki-leirikeskus. - Rakenteilla kaksi uutta leirikeskusta Yli-li ja Pateniemenranta	1 - 10	2	
Luku 12. yhteensä		25	5	

13. Metsät

Oulun seurakuntayhtymän metsätietoja tarkistetaan parhaillaan 2019. Metsänhoitosuunnitelma on päivitetty 2018.

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pis- teet	Auditoijan pisteet
13.4 Osallistuva metsäsuunnittelu	- Yhteistyö ammattiopisto Luovin kanssa. Luovi järjestänyt koulutusta seurakunnalle ja seurakunta antanut Luovin oppilaiden tehdä harjoitus töitä seurakunnan metsissä.	1 - 2	1	
13.5 Vastuuhenkilöiden koulutus	- Raivaussaha ja moottorisaha koulutus 2018	1 - 5	1	
13.6 Luonnonmuistomerkkin tai luonnonsuojelualueen perustaminen	- Rokuan ja Pilpasuon luonnonsuojelualueet	2 - 15	15	
13.7 METSO-ohjelma	-	1 - 10	0	
13.8 Perintömetsä	-	1 - 5	0	
13.9 Metsien ja soiden ennallistaminen	-	5 - 10	0	
13.10 Kesähakkuiden lopettaminen	- Kesähakkuita on vähennetty. Teknisistä syistä joudutaan kuitenkin tekemään edelleen. Joihinkin hakkuukohteisiin ei pääse muina vuodenaikoina. -Hautausmailla pystytään puiden kaadot suunnittelemaan lintujen pesimäaikojen ulkopuolelle	5	1	
13.11 Uhanalaisten lajien inventointi	- toteutettu uuden metsänhoitosuunnitelman (2018) laadinnan yhteydessä	5	1	
13.12 Erirakenteinen metsänhoito	-	5	0	
13.13 Muut toimenpiteet	- Yksityisten henkilöiden annetaan kerätä hakkuutähteitä yhtymän hakkuilta.	1 - 10	3	

	-Yhtymä on luovuttanut maita latupohjia ja pyöräreittejä varten. - Lapsille ja nuorisolle järjestetään metsään suuntautuvia retkiä mm. partiot			
Luku 13. yhteensä		72	22	

14. Liikenne

Ympäristöasiat huomioidaan koneiden ja kaluston sekä poltto- ja voiteluaineiden hankinnassa.

Pistetoiminnot	Lisätietoja / Viittaus raporttiin	Piste- haarukka	Srk:n pis- teet	Auditoijan pisteet
14.5 Seurakunnan työntekijöille on annettu taloudellisen ajotavan koulutusta.	Järjestetään tulevalla kaudella 2019 - 2023	1 - 5	0	
14.6 Kimppakyydit ja yhteiskuljetukset toimivat hyvin.	- Yhteiskuljetusten järjestäjä on kilpailutettu - Leirikuljetukset - Retkikuljetukset - Henkilökunnan kimppakyydit	1 - 5	5	
14.7 Seurakunta on edistänyt kevyen ja joukkoliikenteen käyttöä työmatka- ja muussa liikkumisessa.	- Pyöräilijöille on järjestetty pyörätelineet ja suihkutilat - Kolmen kirkon pyörälenkki Diakoniatyöntekijöille on ostettu polkupyörä työasiamatkoja varten - KIRVAN kuntotempaukset	1 - 10	4	
14.8 Toimintojen logistiikkaa on kehitetty vähemmän liikennettä vaativaksi.	- Työhön liittyvää turhaa ajamista on vähennetty - Tavarakuljetuksia on järjeistetty - Työntekijät eivät lähde viemään yksittäisiä tavaroita tai kirjeitä toiseen paikkaan vaan sisäinen posti hoitaa kuljetukset sovittuna ajankohtana	1 - 5	2	
14.9 Vähäpäästöiset kuluneuvot	Huomioidaan tulevaisuudessa ajoneuvokantaa uusittaessa.	1 - 5	0	

14.10 Muut toimenpiteet.		1 - 10	0	
Luku 14. yhteensä		40	11	